ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

Characteristics of Buddhism

Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto)

สพุพทาน์ ธมุมทาน์ ชินาติ

The gift of the Dhamma excels all other gifts.

ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา / Characteristics of Buddhism

- © สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) / Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto)
- ศ. ดร.พงษ์ศรี เลขะวัฒนะ แปลเป็นภาษาอังกฤษ
- ศ. ดร.สมศีล ฌานวังศะ ช่วยตรวจและเรียบเรียงบันทึกท้ายเล่ม

รศ. ดร.วิภา ฌานวังศะ ทวนทานและพิสูจน์อักษร

ISBN 974 8357 93 7 (ฉบับภาษาไทย)

ISBN 978 616 382 825 5 (ฉบับสองภาษา)

ฉบับภาษาไทย พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๒ ฉบับสองภาษา พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน ๒๕๕๘

๖๔.๐๐๐ เลิ่ม

ฉบับสองภาษา พิมพ์ครั้งที่ ...

... เล่ม

- คณะนักศึกษาหลักสูตรการบริหารจัดการความมั่นคงชั้นสูง (สวปอ.มส.) รุ่นที่ ๖ สมาคมวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ในพระบรมราชูปถัมภ์
- คณะแพทย์โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์
- คณะแพทย์โรงพยาบาลรามาธิบดี
- ญาติมิตรผู้มีศรัทธาในธรรม

แบบปก: พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุทฺธิวโร)

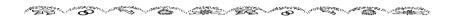
พิมพ์เผยแผ่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

พิมพ์เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์ การสงวนลิขสิทธิ์ก็เพื่อรักษาความถูกต้องทางวิชาการ ของเนื้อหาในการพิมพ์แต่ละครั้ง ดังนั้น หากท่านใดประสงค์จะจัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาต และขอรับต้นฉบับสำหรับฉบับล่าสุดได้ที่ วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ. นครปฐม ๗๓๒๑๐

http://www.watnyanaves.net

พิมพ์ที่ ...

อนุโมทนา

ลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมานี้ เราถือกันว่าเป็นลักษณะที่ดี แต่ข้อสำคัญ ชาวพุทธ อย่ามัวเมาว่า เรามีพระพุทธศาสนาซึ่งมีลักษณะที่ดี เสร็จแล้ว เพราะมัวเมาว่า พระพทธศาสนามีลักษณะดี ก็เลยได้แต่ชื่นชม แล้วไม่นำเอามาประพฤติปฏิบัติ

เมื่อไม่เอามาประพฤติปฏิบัติ ก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร ได้แต่ชื่นชมหลงมัวเมา ไปอย่างนั้นเอง ว่าศาสนาของเราดีอย่างนี้ มีลักษณะที่ดีอย่างนั้น ก็ไม่เกิดประโยชน์แก่ ชีวิตที่แท้จริง

The characteristics enumerated here we regard as good features. However, the important thing is that we Buddhists should not get infatuated with the idea that we have Buddhism, which embodies such good characteristics, so that once infatuated with this idea, we simply keep staying complacent without putting the tenets into practice.

When we do not practice them, there will be no benefit derived. If we just keep staying complacent and infatuated with the idea that our religion is good in such and such a way, with such and such good characteristics, there will arise no real benefit for our lives.

อารัมภพจน์

หนังสือ *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา* พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ บัดนี้ ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศรี เลขะวัฒนะ มีศรัทธาในธรรม และเจริญฉันทะที่จะเผยแผ่ธรรม เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และ ความงอกงามแห่งจิตใจและปัญญาของประชาชน ได้แปลหนังสือ ดังกล่าวนั้นเป็นภาษาอังกฤษ

ในการนี้ ศาสตราจารย์ ดร.สมศีล ฌานวังศะ ได้มีฉันทะช่วย ตรวจและเรียบเรียงบันทึกท้ายเล่ม พร้อมทั้งจัดเนื้อหาให้เป็นฉบับสอง ภาษา เพื่อประโยชน์ของผู้ศึกษาที่จะอ่านธรรมะทั้งสองพากย์ควบคู่ กัน ให้หนังสือสำเร็จเป็นรูปเล่มเต็มตามความมุ่งหมาย

ขออนุโมทนาศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศรี เลขะวัฒนะ ที่มีใจใฝ่ ธรรม ได้ทำงานนี้ ทั้งที่โดยวัยในด้านร่างกายจะไม่สะดวก ก็มีจิตใจ เข้มแข็งตั้งใจจริงจังทำงานบุญเพื่อส่งเสริมความเจริญกุศลทาง การศึกษาอันสำคัญนี้ ด้วยน้ำใจเมตตาปรารถนาประโยชน์สุขแก่ ประชาชน และขออนุโมทนาศาสตราจารย์ ดร.สมศีล ฌานวังศะ ที่มี น้ำใจเกื้อกูลช่วยดำเนินการให้งานสำเร็จเป็นเล่มหนังสือโดยสมบูรณ์

ได้ทราบว่ามีผู้ศรัทธาหลายฝ่ายร่วมใจกันจัดพิมพ์หนังสือนี้ เผยแพร่ เพื่อแจกมอบเป็นธรรมทานแก่ญาติมิตรและสาธุชนผู้สนใจใฝ่ ธรรมทั่วไป ขอกุศลจริยาที่ร่วมกันบำเพ็ญนี้ จงสัมฤทธิ์ผลให้ทุกท่าน พร้อมทั้งญาติมิตร เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย และให้มวลพหูชนวัฒนา สถาพร ด้วยพลังแห่งสัมมาทัศนะและสัมมาปฏิบัติ ยืนนานสืบไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

วันวิสาขบูชา ๑ มิ.ย. ๒๕๕๘

Foreword

The book entitled ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา (Characteristics of Buddhism) was first published in 1989. Now Professor Dr. Pongsri Lekawatana, with her confidence in the Dhamma and her zeal to spread it for educational benefits and for the spiritual and intellectual growth of the general public, has translated it into English.

In this connection, Professor Dr. Somseen Chanawangsa has enthusiastically rendered his editorial assistance and written the endnotes to the text. He has also prepared the manuscript of the present volume in bilingual format for the benefit of learners wishing to read both versions of the Dhamma in tandem, so that the book will come out with this purpose fulfilled.

I would like to express my appreciation of Professor Dr. Pongsri for her inclination to the Dhamma and her carrying out this task. Despite physical inconvenience due to her getting on in years, she still has the strong willpower and earnest attention in producing this important meritorious work to promote the cultivation of wholesomeness in education, out of her spirit of loving-kindness and wish for the welfare and happiness of the people. I would also like to thank Professor Dr. Somseen for his spirit of goodwill and generous help in bringing the production of this book to complete fruition.

I have learned that several groups of Buddhist devotees have combined forces to publish this book for distribution as a gift of the Dhamma to relatives, friends, and those devout Buddhists in general who are interested in and inclined to the Dhamma. May this meritorious deed performed together result in every one of them along with their relatives and friends enjoying the four boons of life, and the multitude of people thriving in stability, through the force of proper attitude and proper practice, for a long time to come.

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)

Vesak Day, June 1, 2015

สารบัญ

อารัมภพจน์

ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา	9
ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘	ල
ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๗	តា
มองกว้างๆ กับวิเคราะห์เนื้อใน	હ
ลักษณะที่ ๑: คำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง	9
ลักษณะที่ ๒: มีหลักการเป็นสากล	୭୩
ลักษณะที่ ๓: ถือสำคัญทั้งสาระและรูปแบบ	ලේම
ลักษณะที่ ๔: เป็นกรรมวาท กิริยวาท วิริยวาท	ല
ลักษณะที่ ๕: เป็นวิภัชชวาท	ഉപ്പ
ลักษณะที่ ๖: มุ่งอิสรภาพ	ബല
ลักษณะที่ ๗: เป็นศาสนาแห่งบัญญา	ഩ๕
ลักษณะที่ ๘: สอนหลักอนัตตา	ৰ ভ
ลักษณะที่ ๔: มองตามเหตุบัจจัย	๔๔
ลักษณะที่ ๑๐: เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐ ด้วยการฝึกฝนพัฒนา	๔๗
ลักษณะที่ ๑๑: เป็นศาสนาแห่งการศึกษา	ී ම
ลักษณะที่ ๑๒: ให้ความสำคัญทั้งทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก	ල්ව
ลักษณะที่ ๑๓: ให้ดื่นตัวด้วยความไม่ประมาท	હ ેલ
ลักษณะที่ ๑๔: เห็นทุกข์ แต่เป็นสุข หรือ ทุกข์เพื่อเห็น แต่สุขเพื่อเป็น	o <i>e</i>
ลักษณะที่ ๑๕: มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน	m <i>e</i> '
রহ্	୭๔
บันทึ๊กท้ายเล่ม	ಶ್

Contents

Characteristics of Buddhism	1		
Eight criteria of the Doctrine and the Discipline			
Seven criteria of the Doctrine and the Discipline	3		
Overview [of the Outside] and Analysis of the Inside	4		
Characteristic No. 1: Buddhism is moderate in terms of teaching and practice.	6		
Characteristic No. 2: Buddhist principles are universal.	13		
Characteristic No. 3: Buddhism places importance on both substance and form.	16		
Characteristic No. 4: Buddhism is kammavāda, kiriyavāda, and viriyavāda.	23		
Characteristic No. 5: Buddhism is a doctrine of analytic discernment.	28		
Characteristic No. 6: Buddhism aims for freedom.	32		
Characteristic No. 7: Buddhism is a religion of wisdom.	35		
Characteristic No. 8: Buddhism teaches the doctrine of non-self.	42		
Characteristic No. 9: Buddhism looks at things in light of causes and conditions.	45		
Characteristic No. 10: Buddhism believes that man becomes noble by training and			
development.	47		
Characteristic No. 11: Buddhism is a religion of education.	52		
Characteristic No. 12: Buddhism gives importance to both internal and external			
factors.	56		
Characteristic No. 13: Buddhism teaches one to stay alert with heedfulness.	59		
Characteristic No. 14: [According to Buddhism,] "One is to see suffering, yet			
to be happy," or "Suffering is for one to see, but happy is for one to be."	60		
Characteristic No. 15: Buddhism aims for the welfare and happiness of the			
multitude.	63		
Conclusion	64		
Endnotes	68		

ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*

ขออำนวยพร ท่านอาจารย์ผู้เป็นประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่ง โลก และท่านสาธุชนผู้สนใจใฝ่ธรรม ทุกท่าน

วันนี้ รายการแสดงธรรม จะเป็นธรรมกถาหรือปาฐกถาก็ตาม ได้กำหนดชื่อไว้ว่า "ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา"

ความจริง ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนานี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะ สามัญ คือเป็นเรื่องของสิ่งที่เรารู้จักกันดีอยู่แล้ว อยู่ๆ เราก็มาพิจารณา กันว่า สิ่งที่เรารู้จักดีอยู่แล้ว ซึ่งรู้จักกันดีมาก รู้จักตั้งแต่เกิดกันมานี้ มี ลักษณะเป็นอย่างไร เหมือนอย่างคนที่คุ้นเคยกันดี รู้จักตัวกันอย่าง ใกล้ชิด แล้วอยู่มาวันหนึ่ง ก็มาถามว่า คนที่เรารู้จักดีนั้น มีรูปร่างเป็น อย่างไร คล้ายๆ อย่างนั้น มันน่าจะเป็นเรื่องธรรมดาเหลือเกิน

แต่ทีนี้ วันนี้การประชุมมีลักษณะพิเศษ คือเป็นเรื่องของท่านที่มี
ความรู้อยู่แล้ว เพราะบอกว่าเป็นการประชุมทางวิชาการ เพราะฉะนั้น
วันนี้อาตมภาพจะพูดในเชิงวิชาการหน่อย คล้ายๆ กับว่ามาพูดกันใน
ฐานะผู้ที่มีความรู้อยู่แล้ว ก็จะรวบรัดตัดความ

โดยเฉพาะเวลาก็ค่อนข้างจำกัด จึงจะพูดในแบบสิ่งละอันพันละ น้อย เพราะว่า เมื่อเราพรรณนาถึงลักษณะของสิ่งที่เรารู้จักอย่างใดอย่าง หนึ่งนั้น ก็อาจจะมีลักษณะหลายอย่าง จะพูดถึงลักษณะแต่ละอย่างได้ก็ คงไม่มาก และท่านยังได้บอกไว้ด้วยว่า เมื่อจบปาฐกถาแล้ว ก็จะให้มี เวลาตอบคำถาม

_

^{*} ปาฐกถาธรรม ณ สำนักงานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) วันอาทิตย์ ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๓๒

Characteristics of Buddhism*

Blessings to the President of the World Fellowship of Buddhists and all the devotees who are interested in and inclined to the Dhamma

For the Dhamma program today, whether it is meant to be a sermon or a lecture on the Dhamma, the topic assigned is "Characteristics of Buddhism."

As a matter of fact, this topic is rather commonplace, for it has to do with something we already know well. Then all of a sudden, we come to examine what we are most familiar with, and have known well all our lives, only to identify its qualities. It is as though one day we are unexpectedly asked what somebody we are quite familiar with and know closely in person looks like. This should prove to be much too banal an issue.

But now the gathering today is rather special; that is, the topic is one you are knowledgeable about, as I have been told that this is an academic meeting. Therefore, today I will talk in fairly technical terms just like having a dialogue with those already well-informed so that the subject matter will be dealt with in brief.

In particular, as time is rather limited, I will just touch on a number of things. When giving a description of something we are familiar with, there might be so many features that we cannot afford much time to each one of them. Besides, I have been told that at the end of the lecture there will be some time allotted for a question-and-answer session.

-

^{*}A Dhamma lecture given at the office of the World Fellowship of Buddhists on Sunday, January 29, 1989.

ในเรื่องนี้อาตมภาพก็ขอโอกาสไว้ก่อน ถ้าเกิดว่าเวลาไม่พอจริงๆ ก็อาจจะต้องขออภัยว่าเป็นการพูดให้พังฝ่ายเดียวไปเลย

ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘

พอพูดถึงลักษณะของพระพุทธศาสนา ซึ่งดังได้บอกเมื่อกี้ว่าเป็น สิ่งที่เรารู้จักกันดีอยู่แล้ว หรือไม่ว่าจะรู้จักดีหรือไม่ดีก็ตาม แต่เราถือว่า เรารู้จักดีอยู่แล้วนี้ ก็มีหลักธรรมอยู่หมวดหนึ่งที่พูดกันว่า เป็นลักษณะ ของพระพุทธศาสนา อยู่ในหนังสือเบื้องต้นแม้แต่ *นวโกวาท* แบบเรียน นักธรรมตรี ซึ่งเป็นหนังสือเรียนชั้นแรกของพระที่เข้ามาบวชใน พระพุทธศาสนา ที่เป็นพระนวกะ

หลักธรรมหมวดนั้น ท่านเรียกว่า *ลักษณะตัดสินธรรมวินัย* ๔ ประการ

พระพุทธศาสนานั้น มีชื่ออย่างหนึ่งว่า พระธรรมวินัย ถ้าจะพูด กันแบบรวบรัด ก็อาจจะเอาหลักนี้มาพูด บอกว่า ลักษณะของ พระพุทธศาสนา ก็คือ ลักษณะตัดสินพระธรรมวินัย ๘ ประการนี้เอง ถ้าอย่างนี้ปาฐกถาก็จบได้ในเวลาเพียง ๒-๓ นาทีเท่านั้นเอง

ลักษณะตัดสินธรรมวินัยนี้ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าเองได้ ตรัสไว้แก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี มีอยู่ ๘ ประการด้วยกัน ท่านบอก ว่า หลักที่ใช้ตัดสินว่า ธรรมหรือคำสอนอันใด เป็นคำสอนของ พระพุทธเจ้าหรือไม่ ก็คือให้ดูว่า ธรรมที่เขายกมาอ้างหรือกล่าวหรือ ประพฤติปฏิบัตินั้น เป็นไปตามลักษณะ ๘ ประการต่อไปนี้หรือไม่ กล่าวคือ

In this regard, I must ask you for a leeway in advance. If it should happen that there really is not enough time, you might have to excuse me for having you listening to a one-sided talk throughout.

Eight Criteria of the Doctrine and the Discipline

When we talk of characteristics of Buddhism, as I said just now, they are something we all know very well. No matter whether we know them well or not, we assume that we are quite familiar with them. Moreover, there is a set of tenets that is said to constitute the characteristics of Buddhism, which is found in basic texts—even in *Navakovāda*, a textbook for the first level [out of three] of Dhamma studies, which is a primer for newly ordained monks in Buddhism.

The set of tenets referred to is called *the eight criteria of the Doctrine and the Discipline*.

Buddhism is also known as *Dhammavinaya* (the Doctrine and the Discipline). If we wanted to cut it short, we could refer to this set of tenets, and say that the characteristics of Buddhism are none other than the eight criteria of the Doctrine and the Discipline. In that case, we could end this lecture in just a couple of minutes.

The criteria of the Doctrine and the Discipline were a set of tenets imparted by the Buddha himself to Mahāpajāpatī Gotamī and are eight in number. He said that [to employ] the criteria for judging whether certain tenets or teachings are the Buddha's is in effect to see whether the tenets cited, imparted, or practiced are in accord with the following eight characteristics:

- ๑. เป็นไปเพื่อ*วิราคะ* คือ ความคลายหายติด (สำนวนเก่าว่าคลาย กำหนัด)
- ๒. เป็นไปเพื่อ*วิสังโยค* เพื่อความคลาย การหลุดจากความทุกข์ ไม่ประกอบด้วยความทุกข์
 - ๓. เป็นไปเพื่อ*อปจยะ* ความไม่พอกพูนกิเลส
 - ๔. เป็นไปเพื่ออัปปิจฉตา ความมักน้อย
 - ๕. เป็นไปเพื่อสันตุฏฐี ความสันโดษ
 - ๖. เป็นไปเพื่อ*ปวิเวก* ความสงัด
 - ๗. เป็นไปเพื่อวิริยารัมภะ การระดมความเพียร
 - ๘. เป็นไปเพื่อ*สุภรตา* ความเลี้ยงง่าย

ถ้าไม่เป็นไปตามหลัก ๘ ประการนี้ ก็ถือว่าไม่ใช่ธรรมไม่ใช่วินัย ไม่ใช่สัตถุสาสน์ ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ถ้าเป็นไปตามหลักนี้ เข้ากันได้กับความที่กล่าวมา ๘ ประการ ก็เป็นธรรมเป็นวินัย เป็นคำ สอนของพระพุทธเจ้า

ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๗

ยังมีหลักธรรมคล้ายๆ กันนี้ อีกหมวดหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ แก่พระอุบาลี ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ ที่ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะมี ความเป็นเลิศทางพระวินัย หรือเป็นพระวินัยธร ก็เรียกชื่อทำนอง เดียวกันว่าเป็น ลักษณะตัดสินธรรมวินัย แต่มี ๗ ประการ และกล่าว ความทำนองเดียวกันว่า ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อลักษณะต่อไปนี้หรือไม่ กล่าวคือ

- 1. They are meant for *virāga* or dispassion (a Thai rendition of old reads "release from lustfulness").
- 2. They are meant for *visamyoga* or detachment, i.e. release from suffering, or disengagement with suffering.
- 3. They are meant for *apacaya* or the dismantling of defilements.
 - 4. They are meant for *appicchatā* or fewness of desires.
 - 5. They are meant for *santuṭṭhi* or contentment.
 - 6. They are meant for *paviveka* or solitude.
- 7. They are meant for *viriyārambha* or the arousing of energy or effort.
- 8. They are meant for $subharat\bar{a}$ or being easy to support [i.e. leading a simple life].

If any tenet does not meet these eight criteria, then it is not held to be the Doctrine; it is not the Discipline; it is not the Dispensation of the Teacher; it is not the Buddha's teaching. But if it does or is in accord with the aforementioned eight criteria, then it is considered the Doctrine, the Discipline, the teaching of the Buddha.

Seven Criteria of the Doctrine and the Discipline

There is yet another set of tenets similar to the one above. The Buddha imparted it to the Elder Upāli, the senior monk he praised as the one being foremost among those in disciplinary matters or *vinayadhara* (bearer of the Discipline). This set is similarly called *the criteria of the Doctrine and the Discipline*—though there are seven of them—and the content is put in a similar way. That is, whether or not any tenet is meant for the following qualities:

- ๑. เป็นไปเพื่อ*เอกันตนิพพิทา* ความหน่ายสิ้นเชิง
- ๒. เป็นไปเพื่อ*วิราคะ* การคลายความยึดติด
- ๓. เป็นไปเพื่อ*นิโรธ* ความดับทุกข์
- ๔. เป็นไปเพื่อ*อุปสมะ* ความเข้าไปสงบระงับ
- ๕. เป็นไปเพื่ออภิญญา ความรู้ยิ่งเฉพาะ
- ๖. เป็นไปเพื่อ*สัมโพธะ* ความตรัสรู้
- เป็นไปเพื่อนิพพาน

ถ้าเข้ากับหลักเหล่านี้ ก็เรียกว่าเป็นธรรมเป็นวินัย เป็นคำสอน ของพระพุทธเจ้า ถ้าไม่เข้ากับหลักเหล่านี้ ก็ไม่ใช่

ถ้าเอาหลักที่ว่าสองหมวดนี้มาตอบ ก็สามารถจบปาฐกถาครั้งนี้ ได้อย่างราดเร็ว

มองกว้างๆ กับวิเคราะห์เนื้อใน

อย่างไรก็ตาม ยังมีแง่ที่ควรพิจารณา คือหลักที่ว่ามาทั้งสองหมวด นี้ อาจจะพูดได้ว่าเป็นลักษณะชั้นใน หรือเป็นเนื้อในของพระพุทธศาสนา สำหรับวินิจฉัยว่าเป็นคำสอนที่แท้จริงที่ควรจะนำไปใช้หรือไม่ แต่ยังมี ลักษณะชั้นนอก หรือลักษณะทั่วๆ ไป ที่เราควรจะพูดถึงอีก

ถ้าจะอุปมาก็คงเหมือนกับว่า เราสงสัยเกี่ยวกับเรื่องคน คือเราไป ได้ชิ้นเนื้อมาชิ้นหนึ่ง หรือพบเลือดสองสามหยด แล้วจะวินิจฉัยว่า เป็น เนื้อหนังของคนหรือไม่ เป็นรอยเลือดของคนหรือไม่ เราอาจจะนำไป ตรวจสอบวิเคราะห์ดูเซลล์ ดูองค์ประกอบ ดูอะไรต่างๆ แล้วก็บอกได้ว่า เออ! อันนี้เป็นเนื้อหนังของคน เป็นหยดเลือดของคน หรือว่าไม่ใช่ แต่ เป็นของสัตว์อื่น อันนั้นเป็นการวิเคราะห์ชั้นในละเอียดขึ้นไปอีก

- 1. ekantanibbidā, for utter disenchantment
- 2. *virāga*, for dispassion
- 3. *nirodha*, for the extinction of suffering
- 4. upasama, for subsiding or calming down
- 5. *abhiññā*, for direct knowledge
- 6. *sambodha*, for enlightenment
- 7. $nibb\bar{a}na$ [for the extinction of defilements, cessation of suffering, and emancipation from the cycle of rebirths].

If it is, then it is the Doctrine; it is the Discipline; it is the Buddha's teaching. Otherwise, it is not.

If we simply cited these two sets of tenets as answers, we could end this lecture in a very short time.

Overview [of the Outside] and Analysis of the Inside

However, there is another aspect we ought to consider. That is, these two sets of tenets can be said to be the internal characteristics, or the inner substance of Buddhism, for judging whether any given teaching is genuine and should be put to use. There are still external features or general characteristics we ought to talk about as well.

If we are to make an analogy, it is just like when we are not sure about whether something has to do with a human being. Suppose we come across a piece of flesh or a few drops of blood; before concluding whether or not it is human flesh or human blood, we might subject it to inspection, analyzing its cells, its components, or what not. Then we are able to pronounce either that it is human flesh or human blood, or that it is not, but that it belongs to some other animal. This is analysis of the inner substance in greater detail.

แต่ถ้าเราไม่ไปถึงขั้นนั้น ก็เอาเพียงว่า นำคนคนหนึ่งมา ให้ยืนห่าง จากเราสักสิบเมตรก็ได้ เทียบกันกับสัตว์อื่นเช่นช้างหรือม้าเป็นต้น แล้ว ก็พรรณนาลักษณะว่า คนนั้นต่างจากม้า ต่างจากช้างอย่างไร หรือมี ลักษณะเฉพาะตัวอย่างไร ในชั้นนี้ ก็จะมีการบรรยายไปได้อีกระดับหนึ่ง

อาจจะเปรียบเทียบอีกอย่างหนึ่ง เหมือนกับดูตัวยาสมุนไพรอย่าง หนึ่งใน ๒ ระดับ คือ ชั้นใน ดูลักษณะการออกฤทธิ์ของยาว่ากินเข้าไป แล้วจะมีอาการของความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาและก้าวต่อไปอย่างนั้นๆ และชั้นนอก ดูว่าใบ กิ่ง ดอก เปลือก มีรูปร่างสีสันอย่างไร เป็นต้น

ที่พูดถึงลักษณะของพระพุทธศาสนาในวันนี้ เราจะพูดกันถึง ลักษณะทั่วไป คล้ายๆ กับที่เอาคนมายืนห่างจากเราสักสิบเมตร แล้ว ก็บรรยายลักษณะ ไม่เข้าไปถึงเนื้อในทีเดียว เป็นการทำความเข้าใจกัน ในขั้นต้น

ทีนี้ ลักษณะของพระพุทธศาสนาที่มองแบบทั่วๆ ไปนี้ ก็มี มากมายหลายประการ พูดกันได้แทบจะไม่รู้จักจบ คือจะแยกออกไป เป็น ๑๐ ข้อ ๒๐ ข้อ ก็คงพูดไปได้เรื่อยๆ เพราะฉะนั้น เวลามีเท่าไรก็ พูดกันไปได้เท่านั้น

นอกจากนั้น ดังที่ได้บอกแต่ต้นแล้วว่า ลักษณะของพระพุทธศาสนา นั้น เป็นลักษณะของสิ่งที่ถือว่าเรารู้กันดีอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น เรื่องที่ อาตมภาพจะยกขึ้นมาพูดก็เป็นเรื่องธรรมดา ที่ท่านรู้อยู่แล้ว เท่ากับว่า เอาเรื่องที่รู้กันอยู่แล้วนั่นเอง มาทบทวนกับท่านอีกครั้งหนึ่ง ทีนี้ จะขอ พูดไปเป็นข้อๆ However, if we do not go to that extent, we might just have a person standing, say, about ten meters from us, and compare him with some other animal, a horse or an elephant for instance. Then we describe in what way that person differs from a horse or an elephant, or what his unique characteristics are. This is another level of description.

To draw another analogy, it is like looking at a medicinal herb at two levels. Internally, it is observing the efficacy of the herb after it is taken to see that symptoms of changes will occur and further develop in such and such a way. Externally, it is looking at its leaves, branches, flowers, and bark to see what the shape and color are like, and so on.

In discussing the characteristics of Buddhism today, we will talk about the general features. It would be like having a person standing about ten meters away and describing him. We do not really get to what he is like on the inside. It is just gaining a preliminary understanding of him.

Now, there are so numerous features of Buddhism when its overall view is taken that we can afford to talk about them almost endlessly. That is, they can be divided into, say, 10 or 20 items and yet we can talk on and on. So I will talk as much as time allows.

Furthermore, as I told you from the outset, the characteristics of Buddhism are the ones of what is presumably well known to us all. Therefore, the points I am raising today are ordinary matters you already know. It is in effect reviewing together with you yet once again things that are familiar to us all. Now I will deal with them one by one.

ลักษณะที่ ๑ คำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง

ลักษณะที่ ๑ ของพระพุทธศาสนา เมื่อพูดอย่างทั่วๆ ไป ก็คือ ลักษณะที่เป็นสายกลาง ลักษณะนี้พอพูดขึ้นมาทุกท่านก็นึกออก อ๋อ! ใช่สิ พระพุทธศาสนานั้น สอนเรื่องทางสายกลาง

ต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่า มนุษย์เรานั้นมักมีความโน้มเอียง ที่จะไปสุดโต่ง ความสุดโต่งมีอยู่สองอย่าง คือ สุดโต่งในทางความคิด อย่างหนึ่ง และสุดโต่งในทางการปฏิบัติอย่างหนึ่ง

มนุษย์มักจะหันไปหา ความสุดโต่งในการปฏิบัติ เช่นสมัยหนึ่งคน ทั้งหลายพากันเพลิดเพลินมัวเมา ในการหาความสุขทางเนื้อหนัง ให้ ความสำคัญแก่การบำรุงบำเรอร่างกายมาก และในยุคนั้นคนก็ไม่เห็น ความสำคัญของจิตใจเลย ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็น กามสุขัลลิกานุโยค

แต่พอเปลี่ยนไปอีกยุคสมัยหนึ่ง คนบางพวกก็มีความรู้สึกเบื่อหน่าย รังเกียจความสุขทางร่างกายทางเนื้อหนัง แล้วก็เอียงไปทางด้านจิตใจ อย่างเต็มที่ บางที่ถึงกับทรมานร่างกาย ยอมสละความสุขทางร่างกาย โดยสิ้นเชิง เพื่อจะประสบผลสำเร็จในทางจิตใจ แล้วก็กลายเป็นการ เสพติดทางจิตไปอีก พวกนี้อาจจะถึงกับทำการทรมานร่างกาย บำเพ็ญ ทุกรกิริยา อย่างที่เรียกว่า อัตตกิลมถานุโยค

เรื่องนี้เราจะเห็นตัวอย่างแม้แต่ในสังคมปัจจุบัน คือในยุคเดียว สมัยเดียวก็อาจจะมีความสุดโต่งทั้งสองอย่างนี้ แยกกันออกไปเป็น คนละขั้ว นี้เป็นการเอียงสุดในด้านปฏิบัติ

Characteristic No. 1

Buddhism is moderate in terms of teaching and practice.

The first characteristic of Buddhism is, generally speaking, the quality of being moderate. Once this feature is mentioned, everyone realizes how true it is: Oh, that's right! Buddhism teaches the Middle Way.

First of all, we have to understand that humans are often inclined to go to extremes. Furthermore, extremes are of two types: extremes regarding conception and extremes regarding practice.

Humans usually turn to *extremes in their practice*. For instance, during one era people took delight and indulged in pleasures of the senses. Great emphasis then was put on pampering the body. In those days, people paid no attention to the mind at all. In Buddhism this way of life is called *kāmasukhallikānuyoga*.

However, when it came to a different era, certain types of people got weary and abhorrent of sensual pleasures. They then went to the other extreme, paying full attention to the mind. Some even underwent self-mortification, giving up all sensual pleasures with a view to attaining spiritual goals, and thus became addicted to the mind. These people would go so far as to subdue their bodies through the practice of austerities, so-called *attakilamathānuyoga*.

We can see instances of this even in present-day society. In the very same era there may be both types of extremes, each polarizing in its own way. These are extremes in terms of practice. พระพุทธศาสนานั้นถือว่า การเอียงสุดทั้งทางร่างกาย เห็นแก่ ร่างกาย บำรุงบำเรอร่างกายอย่างเดียว ก็ไม่ถูกต้อง การเสพติดทาง จิตใจ ไม่เห็นความสำคัญของร่างกายเลยโดยสิ้นเชิง จนกลายเป็นการ ทรมานร่างกายไป ก็ไม่ถูกต้องเหมือนกัน

พระพุทธศาสนาจึงวางข้อปฏิบัติ ที่เรียกว่า*มัชฌิมาปฏิปทา* แปลว่าทางสายกลาง หรือข้อปฏิบัติที่เป็นสายกลาง คือ ความพอดี นี้ก็ เป็นแง่หนึ่ง

อีกด้านหนึ่งคือ การสุดโต่งทางความคิด ซึ่งคนทั่วไปมักจะมี ความโน้มเอียงที่จะเป็นเช่นนั้น เช่นอย่างง่ายๆ ก็คือ เรื่อง วัตถุ กับ จิต ว่าอะไรมีจริง พวกหนึ่งจะเอียงสุดว่าวัตถุเท่านั้นมีจริง อีกพวกหนึ่งก็ เอียงสุดว่าจิตเท่านั้นมีจริง จนกระทั่งในปรัชญาตะวันตกได้มีการบัญญัติ กันว่า เป็นพวกวัตถุนิยม กับพวกจิตนิยม

แต่ในพระพุทธศาสนานั้นเราจะเห็นว่า ท่านไม่ได้บัญญัติอย่างนั้น คือ มิใช่เป็นจิตนิยม หรือเป็นวัตถุนิยม ไปสุดทางแต่อย่างเดียว แต่ ในพระพุทธศาสนามีทั้งนามและรูป ซึ่งเรียกรวมเข้าด้วยกันเป็นคำเดียว ว่า *นามรูป*

ท่านเห็นความสำคัญของทั้งจิต และทั้งวัตถุ ท่านว่ามีทั้งสองอย่าง แต่มีอย่างอิงอาศัยเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน In Buddhism, going to extremes with regard to the body, exclusively for the sake of the body, pampering it to the utmost, is not right. On the other hand, addiction to the mind with utter neglect of the body to the point of mortifying it is not right either.

Buddhism has thus laid down rules of practice known as *majjhimāpaṭipadā*, which means the Middle Way or, in other words, the practices that follow the middle course, or moderation. This is one aspect.

The other aspect is *the polarization of ideas*. People in general have a tendency to be that way. This can be easily seen in the controversy regarding *matter* and *mind*. The question is which truly exists. Some who go to one extreme claim that only matter exists, while others who incline to the other extreme declare that only mind truly exists. This has given rise to new designations in Western philosophy—materialism and idealism.

However, we can see in Buddhism that the Buddha did not subscribe to anything of that sort; there are no extremes of either one—neither idealism nor materialism. In his teaching, there are both mind and body, collectively referred to in one term as $n\bar{a}mar\bar{u}pa$ (mentality and corporeality).

The Buddha recognized the importance of both mind and matter. There are both of them, but they exist interdependently as a unified entity.

อีกตัวอย่างหนึ่ง คนพวกหนึ่งมีความเห็นว่า สิ่งทั้งหลายเที่ยงแท้ มีอัตตาที่คงอยู่ตลอดไป กลายเป็นทิฏฐิที่เรียกว่า *สัสตทิฏฐิ* ส่วนอีกพวก หนึ่ง ก็มีความเห็นเอียงไปสุดทางตรงข้าม บอกว่าอย่างนั้นไม่ใช่ ทุก อย่างขาดสูญหมด คนเราเกิดมาเป็นเพียงประชุมธาตุสี่ ตายแล้วก็ขาด สูญไป พวกนี้ก็เป็น อุจเฉททิฏฐิ

บางพวกบัญญัติว่าทุกสิ่งมีทั้งนั้น อีกพวกหนึ่งว่าไม่มีอะไรมีจริง เลย พวกที่ว่ามีทั้งหมด เรียกว่า *สัพพัตถิกทิฏฐิ* พวกที่ว่าไม่มีอะไรสัก อย่างก็เป็น *นัตถิกทิฏฐิ* นี้เป็นตัวอย่าง

คนเรานี้มีความโน้มเอียง ที่จะคิดเห็นเอียงสุด หรือไปสุดโต่ง ในแนวความคิดเกี่ยวกับสัจธรรมอย่างที่กล่าวมานี้ แต่พระพุทธศาสนา สอนว่า ความจริงหรือสัจธรรมนี้ มิใช่จะเป็นไปตามความโน้มเอียงแห่ง ความพอใจของมนุษย์ ที่มองอะไรไปสุดทางโน้นสุดทางนี้ ความจริงนั้น เป็นกลางๆ หรือว่าให้ถูกก็คือต้องสอนต้องพูดให้พอดีกับความจริง

เพราะฉะนั้น การสอนความจริงแต่พอดีๆ ให้ตรงตามความจริง นั้น หรือสอนให้พอดีกับความจริง ก็เลยกลายเป็นคำสอนที่เป็นกลาง

พระพุทธศาสนาสอนความเป็นกลางในทางปฏิบัติ ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปัทา ส่วนในแง่ของความจริง หรือทัศนะเกี่ยวกับสัจธรรม ก็เป็นกลางอีกเหมือนกัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเป็นกลางๆ เรียกว่า มัชเฌนธรรมเทศนา หรือ มัชเฌนเทศนา

Another example is the case of a group of people believing that all things are permanent and that there is an ever-abiding "self." This group holds an erroneous view called *sassatadiṭṭhi* (eternalism). One other group, however, holds a view that is diametrically opposite, saying that that is not the case. Everything is subject to annihilation. According to them, humans are born as a composite of the four elements [namely earth, water, fire, and wind] and completely disintegrate at death. This group's view is called *ucchedadiṭṭhi* (annihilationism).

Some decree that there exist all things; others claim that nothing at all exists. The group maintaining that all exist subscribes to the theory of *sabbatthikaditthi*, while the other group believing in nothingness upholds the theory of *natthikaditthi*. This is just another example [of extreme views].

People tend to hold extreme views about, or to go to extremes regarding the conception of, the absolute truth. By contrast, Buddhism teaches that truth or the absolute truth is not subject to the tendency of man's satisfaction to view things to one extreme or the other. Rather, the truth is in the middle, or—to put it correctly—one should teach or express one's view that squares precisely with the truth.

Therefore, teaching the truth just moderately so that it is true to the truth or squares precisely with it has come to be the Middle Teaching.

Buddhism teaches the middle course in terms of practice, which is called *majjhimāpaṭipadā*. On the other hand, the truth, or attitude toward the absolute truth, is also in the middle. The Buddha expounded the Dhamma, taking the middle course known as *majjhenadhammadesanā* or *majjhenadesanā*.

ตกลงว่า ในพระพุทธศาสนานี้ ไม่ว่าจะในแง่ของการปฏิบัติ หรือ ในแง่ของความคิดเกี่ยวกับสัจธรรมก็ตาม เป็นสายกลางทั้งหมด คือ เป็นมัชฌิมาปฏิปทาอย่างหนึ่ง และเป็นมัชเฌนธรรมเทศนาอย่างหนึ่ง

หลักนี้อาจเปรียบกับการยิงลูกศร ลูกศรที่ยิงไปไม่ถูกเป้า ก็จะ อยู่ข้างๆ ข้างโน้นบ้าง ข้างนี้บ้าง คือมันไม่พอดี ไม่ตรงกลาง ส่วนลูกที่ ยิงตรงกับจุดเป้าพอดีนั้น ก็เป็นอันกลาง จึงเรียกว่า*สายกลาง* สายกลาง ก็คือพอดี ตรงความจริงที่จะให้เข้าถึงจุดหมาย และเท่ากันพอดีกับ ความจริงที่เป็นสัจธรรม

พระพุทธเจ้านั้น ก่อนตรัสรู้ ได้ทรงไปศึกษาในสำนักความคิดเห็น เกี่ยวกับสัจธรรม และทดลองข้อปฏิบัติต่างๆ เพื่อจะให้เข้าถึงจุดหมาย พระองค์ใช้เวลาไปในการทดลองนี้นานถึง ๖ ปี แล้วก็ได้เห็นว่า ที่ปฏิบัติ กันอยู่นั้นมักจะไปเอียงสุดเสียทั้งสิ้น

ในที่สุดพระองค์จึงทรงค้นพบทางสายกลางขึ้นมา เป็นมัชฌิมาปฏิปทา และทรงแสดงหลักธรรมที่เป็นกลาง คือ *มัชเฌนธรรมเทศนา*

มัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ *มรรคมีองค์ ๘* ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติกลางๆ ไม่ ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ไม่เอียงออกไปข้างโน้น ไม่เอียงออกไปข้างนี้ พอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีชีวิตที่ดีงาม In conclusion, in Buddhism—no matter whether in terms of practice or in terms of conception regarding the absolute truth—all is in the middle with majjhimāpaṭipadā (the Middle Way) on the one hand, and majjhenadhmmadesanā (the Middle Teaching) on the other.

This principle is analogous to the shooting of arrows. An arrow that missed its target would be to one or the other side of it, not just right or not in the middle; while the one that hit right on its target would be in the middle; this is called *the middle course*. By the middle course is meant squaring with the truth that will lead to the attainment of the goal, and being precisely equivalent to the truth that is the absolute truth.

Before attaining enlightenment, the Buddha had studied with different schools of thought regarding the absolute truth and experimented with various practices with a view to attaining his goal. After spending as many as six years experimenting, he realized that practices current in those days all tended toward extremes.

Finally, he came to discover the Middle Way, known as $majjhim\bar{a}patipad\bar{a}$ and proclaimed the Middle Teaching, namely $majjhenadhammadesan\bar{a}$.

Majjhimāpaṭipadā refers to *the Noble Eightfold Path*, consisting of items of practice that are in the middle, neither too strict nor too lax, that do not incline one way or the other, but that are just right, leading to the goal of living a virtuous life.

ส่วนมัชเฌนธรรมเทศนา ก็ได้แก่ หลักธรรมที่เรียกว่า ปฏิจจ-สมุปบาท หรือเรียกเต็มว่า อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท ซึ่งเป็น หลักธรรมที่แสดงความจริงเป็นกลางๆ ตามเหตุปัจจัย หรือเป็นกลางอยู่ ตามสภาวะของมัน ไม่เอาใจใคร ไม่ขึ้นกับใคร ไม่เป็นไปตามความ ปรารถนาของใครๆ แต่พอดีกับความเป็นจริงที่ว่า สิ่งทั้งหลายนั้นอิง อาศัยซึ่งกันและกัน เป็นไปตามเหตุปัจจัย เหตุปัจจัยทำให้ผลเกิดขึ้น ผลจะเป็นอย่างไรก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้น สิ่งทั้งหลายมีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน มิใช่ดำรงอยู่โดยลำพังตัวมันเอง อย่างนี้เป็นต้น เรียกว่า เป็นหลักสายกลาง

เป็นอันว่า หลักพระพุทธศาสนานั้น เป็นสายกลางทั้งในทางปฏิบัติ และในทางความคิด มีมัชฌิมาปฏิปทา และมัชเฌนธรรมเทศนา

อีกอย่างหนึ่ง สายกลางนั้น มีความหมายว่า พอดีนั่นเอง ตรงกับ ที่เรานิยมใช้กันในปัจจุบันว่า *ดุลยภาพ* หรือ *สมดุล* ในพระพุทธศาสนา นั้น ข้อปฏิบัติต่างๆ มักจะมีลักษณะอย่างนี้ คือมีความพอดีหรือความ สมดุล

ระบบที่กล่าวถึงเมื่อกี้ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เราเรียกว่า*มัชณิมาปฏิปทา* แปลว่า ข้อปฏิบัติที่พอดี ก็เป็นลักษณะที่มี ดุลยภาพหรือสมดุลอย่างหนึ่ง แต่เป็นความพอดีของระบบทั้งหมด หรือ ความพอดีในองค์รวม

^{*} ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บใหญ่ เป็นเลขข้อของบันทึกท้ายเล่ม

Majjhenadhammadesanā, on the other hand, refers to the tenet of *paţiccasamuppāda*^{[1]*} (dependent origination) or *idappaccayatā-paţiccasamuppāda* in full (dependent origination through specific conditionality), which is a doctrine that presents the truth objectively in accord with causes and conditions, or in the middle course as it naturally is. It does not incline to please anyone, depend on anybody, or comply with any person's wishes. Rather, it squares with the truth that all things are interdependent and that they are subject to causes and conditions, which produce results accordingly. What the fruits will be are contingent upon the causes and conditions that produce them. All things are interdependent; they do not exist on their own, etc. This is called the tenet of the Middle Way.

So Buddhism takes the middle course both in terms of practice and in terms of conception, thereby embodying the Middle Way and the Middle Teaching.

Moreover, by "middle" is meant "just right," which is equivalent to what is popularly expressed nowadays as *balance* or *equilibrium*. Practices in Buddhism often have this quality—that is, there is the quality of being just right or the state of equilibrium.

The system just mentioned above, which covers all Buddhist practices, and which we call *majjhimāpaṭipadā*, meaning practices that are just right, also possesses the attribute of balance or equilibrium, but it is the balance of the whole system, or the equilibrium in toto.

^{*} The number in the square brackets refers to the item number of the endnote.

ที่นี้ในการปฏิบัติแม้แต่ที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยลงมา ก็มี ความสมดุลหรือดุลยภาพนี้อยู่เรื่อยเหมือนกัน เช่น ในการที่จะเข้าถึง จุดหมายของพระพุทธศาสนา เราจะต้องปฏิบัติหลักธรรมย่อยๆ หลาย อย่าง หลักธรรมหรือข้อปฏิบัติต่างๆ เหล่านี้ จะต้องกลมกลืนพอดีกัน จึงจะได้ผลสำเร็จ ถ้าข้อปฏิบัติเล็กๆ น้อยๆ นั้น ไม่สมดุลกัน ไม่พอดีกัน ก็จะเกิดความขัดแย้งหรือความบกพร่อง ความขาดความเกิน ความ เขวออกนอกทาง แล้วก็จะปฏิบัติไม่สำเร็จ

เรื่องที่ท่านเน้นบ่อยๆ ก็คือ อินทรีย์ ๕ ซึ่งสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมจะ มีการเน้นว่าต้องมี *สมตา*

สมตา ก็คือสมดุลหรือความพอดีกันระหว่างองค์ประกอบที่เรียกว่า อินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ธรรม ๕ อย่างนี้ต้อง มีสมตา มีความสมดุลพอดีกัน

ศรัทธาต้องพอดีกับปัญญา ถ้าศรัทธาแรงไปก็เชื่อง่าย งมงาย ปัญญามากไป ไม่มีศรัทธามาช่วยดุลให้ ก็อาจจะเป็นคนที่รู้จับจด หรือไม่ก็ขี้สงสัยคิดฟุ้งไปหมด เห็นอะไรก็ชิงปฏิเสธเสียก่อน ไม่รู้จักจับ อะไรให้ลึกลงไป

ระหว่างวิริยะกับสมาธิ ถ้าวิริยะคือความเพียรมากไป สมาธิน้อย ก็จะกลายเป็นเครียด พลุ่งพล่าน หรือฟุ้งซ่าน ถ้าความเพียรน้อย สมาธิ มาก เพลินสบาย ก็ติดในสมาธิ อาจจะทำให้เกียจคร้านไปก็ได้ Now, regarding items of practice, even in those constituting matters of minor details, there is always balance or equilibrium as well. For instance, to attain the goal of Buddhism, we have to observe several minor tenets. These tenets or items of practice have to fit together just right to achieve success. If they are not in equilibrium or are not just right, there will arise conflicts, flaws, deficiency, excess, deviation, and hence failure in practice.

What is often emphasized is the five controlling faculties. As for Dhamma practitioners, it is stressed that they must have $samat\bar{a}$ (equality or evenness).

 $Samat\bar{a}$ refers to equilibrium or balance between different components of the five controlling faculties, namely $saddh\bar{a}$ (faith), viriya (energy or effort), sati (mindfulness), $sam\bar{a}dhi$ (concentration), and $pa\tilde{n}\tilde{n}\bar{a}$ (wisdom). There must be $samat\bar{a}$ or balance among them.

Faith and wisdom must be in balance. A person whose faith is too strong will tend to confide easily or become credulous. But one with too much wisdom without any faith to counterbalance can come to know things desultorily or become skeptical and given to fanciful ideas. Such a person will reject prematurely whatever he sees; he is not capable of delving deep down into anything.

When it comes to effort and concentration, too much effort with too little concentration can lead to tension, restlessness, or whimsicality. If there is little effort but much concentration, a sense of pleasure and comfort can lead to addiction to concentration, which might result in indolence.

เพราะฉะนั้น จึงต้องมีความพอดี ระหว่างวิริยะกับสมาธิ และมี ความพอดีระหว่างศรัทธากับปัญญา โดยมีสติเป็นเครื่องควบคุม อย่าง นี้เรียกว่า*สมตา*

ข้อปฏิบัติต่างๆ ในพระพุทธศาสนา จะต้องมีสมตาคือความ สมดุลอันนี้ ซึ่งเป็นความพอดีชนิดหนึ่ง และอย่างนี้ก็เป็นสายกลางชนิด หนึ่งเหมือนกัน ซึ่งเป็นความประสานสอดคล้องกันระหว่างข้อปฏิบัติ ปลีกย่อยต่างๆ ที่มาประชุมกันร่วมกันทำงาน

ทีนี้ แม้แต่ข้อปฏิบัติแต่ละอย่าง ก็จะต้องมีความพอดีเหมือนกัน คือมีความพอดีในการปฏิบัติแต่ละอย่างๆ เช่น จะรับประทานอาหาร ก็ ต้องมีความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในอาหาร ถ้ารับประทานอาหารไม่ พอดีก็เกิดโทษแก่ร่างกาย แทนที่จะได้สุขภาพ แทนที่จะได้กำลัง ก็ อาจจะเสียสุขภาพ และอาจจะทอนกำลังทำให้อ่อนแอลงไป หรือเกิดโรค เพราะฉะนั้น ท่านจึงสอนให้มีความรู้จักประมาณในการบริโภค เรียกว่า โภชเนมัตตัญญุตา

ตัวความรู้จักประมาณ หรือรู้จักพอดี ที่เป็นหลักกลางๆ เรียกว่า มัตตัญญุตา คือความรู้จักประมาณ หรือรู้จักพอดีในการปฏิบัติต่างๆ โดยทั่วไป

จะเห็นว่า หลักพระพุทธศาสนาในทุกระดับมีเรื่องของความพอดี หรือความเป็นสายกลางนี้

ฉะนั้น ความเป็นสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และที่จะให้ตรงกับความจริง ไม่ให้ไปสุดโต่ง เอียงสุด ซึ่งจะพลาดจาก ตัวความจริงไปนั้น จึงเป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา Therefore, there must be balance between effort and concentration, and between faith and wisdom, with mindfulness in control. This is called *samatā*.

All Buddhist practices must feature samatā, this attribute of balance, which is a kind of moderation. It is also a sort of the middle course, maintaining harmonious coordination of minor items of practice that join forces and act in concert.

Now even in each item of practice there must be moderation; that is, there must be proper balance in each particular practice. For example in eating, one has to eat in moderation or takes food just about right. If one fails to strike a balance in eating, one's body can suffer an adverse effect. Instead of gaining health and strength, one will lose health and become weakened or fall ill. Therefore, the Buddha taught moderation in eating, which is called *bhojanemattaññutā*.

Knowing to be moderate, or ability to strike a balance, as a general principle is called *mattaññutā*. It refers to moderation or a sense of proper balance in practices in general.

We can see that there is an element of moderation or the state of being in the middle at all levels of the Buddhist tenets.

Therefore, the state of being in the middle, i.e. the moderation that will lead to the goal and keep straight to the truth, without going to extremes or polarizing—which will miss the truth—is a general characteristic of Buddhism.

ลักษณะที่ ๒ มีหลักการเป็นสากล

ลักษณะที่ ๒ ที่ควรจะยกมาพูดในที่นี้ ก็คือเรื่องของความเป็น สากล

พระพุทธศาสนามีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง คือความเป็นสากล เป็นสากลทั้งความคิด และการปฏิบัติ เหมือนอย่างที่เป็นสายกลางทั้ง ความคิด และการปฏิบัติ

ในแง่ความคิด ในที่นี้ หมายถึงเรื่องสัจธรรม หรือคำสอน เกี่ยวกับสัจธรรม พระพุทธศาสนาสอนความจริงเป็นกลางๆ ไม่ขึ้นต่อ บุคคล กลุ่ม เหล่า พรรคพวก แม้แต่ตัวพระพุทธศาสนาเอง

ตัวอย่างเช่น ท่านสอนว่า การฆ่าสัตว์เป็นบาป การทำปาณาติปาต เริ่มแต่ฆ่าคนเป็นต้นไปเป็นบาป ก็สอนเป็นกลางๆ ว่า ไม่ว่าฆ่าคนไหนก็ ตามก็เป็นบาปทั้งนั้น ไม่ได้จำกัดว่านับถือศาสนาไหน ไม่มีการแบ่ง พรรคแบ่งกลุ่มแบ่งประเภทว่า ถ้านับถือศาสนาอื่น เป็นพวกของมารร้าย แล้วก็ฆ่าได้ไม่บาป แต่ถ้าเป็นพวกชาวพุทธด้วยกัน ฆ่าไม่ได้เป็นบาป อย่างนี้ไม่มี

อีกตัวอย่างหนึ่ง มองกว้างออกไปอีก ก็คือ พระพุทธศาสนาสอน หลักความจริงที่เป็นสากล พระพุทธศาสนาสอนว่าความจริงเป็นสิ่งที่มี อยู่ตามธรรมดา คือธรรมดาของสิ่งทั้งหลายเป็นอย่างนั้นเอง เรียกง่ายๆ ว่าเป็นกฎธรรมชาติ

Characteristic No. 2 Buddhist principles are universal.

The second characteristic [of Buddhism] that should be brought up for discussion here is its universality.

Buddhism possesses another important characteristic, namely universality. It is universal both in terms of conception and in terms of practice in just the same way as it takes the middle course both in terms of conception and in terms of practice.

In terms of conception, here it refers to the absolute truth or teachings in connection with the absolute truth. Buddhism teaches the truth objectively, independently of any individual, group, company, party, or even Buddhism itself.

For instance, Buddhism teaches that killing animals is evil. Taking life, starting from human lives and so on, is morally wrong. The teaching takes the middle course; that is, killing any individual is wrong, regardless of the victim's religious faith. There is no distinction between parties, groups, or types of individuals in such a way that people of other faiths are evil and can therefore be killed, and it is not wrong to kill them, whereas it is forbidden to kill those who are Buddhists like ourselves, and killing them is wrong. There is no such teaching.

As another example, when we take a broader view, we will see that Buddhism teaches the universal principle of truth. It teaches that the truth is something that exists naturally. That is, it is the nature of all things to exist that way; this is simply called the law of nature.

ธรรมดาของสิ่งทั้งหลายนั้น ก็เช่นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เมื่อ ใครทำเหตุปัจจัยอย่างไร ผลก็เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยนั้น คนไหน คน พวกไหน คนที่ไหนทำดี ก็ไปสวรรค์ คนไหน คนพวกไหน คนที่ไหนทำ ชั่ว ก็ไปนรก ไม่มีการแบ่งแยกว่าต้องเป็นคนพวกนี้มาทำอย่างนี้จึงไปสวรรค์ได้ คนพวกนั้นถึงทำอย่างนั้นก็ต้องไปนรก ฯลฯ คือกฎเกณฑ์กติกาเป็นธรรมดาเป็นสากล

ท่านสอนความจริงเป็นสากลเป็นกลางๆ อันนี้เป็นลักษณะที่ชัดเจน คือการสอนความจริงเป็นกลางๆ และสอนอย่างเป็นกลาง คือสัจธรรม เป็นความจริงอย่างไรก็ต้องเป็นความจริงอย่างนั้น ไม่สามารถแบ่งเป็น พวกเป็นประเภทเป็นหมู่เป็นเหล่าได้

ในทางปฏิบัติก็เหมือนกัน เช่นสอนให้คนมีเมตตากรุณาอย่าง เป็นสากล เมื่อสอนว่าการทำปาณาติบาตเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นโทษ เพราะ มีความจริงอันเป็นสากลว่าสัตว์ทั้งหลายรักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้ง หมดแล้ว ก็สอนให้เผื่อแผ่เมตตากรุณาแก่สัตว์ทั้งหลายทั่วกันหมด

ชาวพุทธจะต้องมีเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ ตั้งต้นแต่มนุษย์ ก็ ต้องมีเมตตากรุณาต่อมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ได้มีการแบ่งพรรค แบ่งพวกแบ่งเหล่า แบ่งชาติชั้น แบ่งศาสนา และในแง่สัตว์โลกด้วยกัน ก็ให้เผื่อแผ่ความเมตตากรุณานี้แก่สัตว์ทุกประเภท ไม่ใช่เฉพาะมนุษย์ ด้วยกันเท่านั้น อันนี้ก็เป็นเรื่องของความเป็นสากลอย่างหนึ่ง One instance of the nature of all things is the way they are subject to causes and conditions. Whatever a person does will produce result accordingly. Those who do good deeds—no matter who they are, which group they belong to, or where they are—go to heaven, while those who do bad deeds—no matter who they are, which group they belong to, or where they are—go to hell. There is no such discrimination that this group doing this thing will go to heaven and that group albeit doing the same thing will go to hell, etc. In other words, rules and regulations are natural and universal.

Buddhism teaches the truth in a universal and neutral manner. This is its distinct characteristic, teaching the truth that does not slant one way or the other and teaching it neutrally. In other words, the absolute truth is categorically the truth as it is and cannot be discriminated in terms of class, group, or faction.

The same is true of practice. For example, Buddhism teaches humans to cultivate loving-kindness and compassion universally. In expounding that taking life is evil and harmful because it is universally true that all creatures love happiness and hate suffering, Buddhism teaches humans to extend loving-kindness and compassion to all beings without exception.

Buddhists must have loving-kindness and compassion for all beings. Starting with humans, they must be equally loving and kind to all other humans without distinction on the basis of connection with certain groups, or on the basis of nationality, social class, and religion. As fellow beings of the world, humans should also extend loving-kindness to all kinds of animals, not only to their own fellow humans. This is one sort of universality.

นอกจากนั้น พระพุทธศาสนาแสดงธรรมเหล่านี้เป็นกลางๆ ไม่ บังคับให้ทำ และไม่ขู่ด้วยการลงโทษ ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ไม่บังคับ ใคร สอนให้รู้ว่า ความจริงเป็นอย่างนั้น เมื่อกระทำแล้วเกิดผลดีหรือ ผลเสีย ก็เป็นไปตามธรรมดาของมันเอง เป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถ พิจารณาด้วยสติปัญญาของตนเอง

ความเป็นสากลนี้ ว่าที่จริงก็เป็นสายกลางอย่างหนึ่ง คือ สอน เป็นกลางๆ ตามความเป็นจริง Apart from that, Buddhism presents these tenets in a neutral manner; it does not force anyone to put them into practice and there is no threat of punishment either. It is up to the individuals to believe or not to believe in the teaching. They are only taught that the truth is that way. Whatever results from the practice, good or bad, is the way it naturally evolves. It is something that all can contemplate with their own intellect.

As a matter of fact, this universality is a kind of the Middle Way, which is teaching in a neutral manner in accord with the truth.

ล*ักษณะที*่ ๓ ถือสำคัญทั้งสาระและรูปแบบ

ลักษณะที่ ๓ พระพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ ๒ อย่าง ที่สม พอดีกัน คือประกอบด้วย*ธรรม*กับว*ินัย*

หลักธรรมกับวินัยนี้ ได้บอกแต่ต้นแล้วว่า เป็นชื่อหนึ่งของ พระพุทธศาสนา บางครั้งเราเรียกพระพุทธศาสนาว่า *ธรรมวินัย* ซึ่งต้อง มีทั้งสองอย่างจึงจะเป็นพระพุทธศาสนาโดยสมบูรณ์ ถ้ามีอย่างเดียว ก็ ยังไม่ครบ

ในโลกปัจจุบันนี้ หรือในโลกที่ผ่านมาก็ตาม มักจะมีการถกเถียง กันอยู่เสมอว่า บุคคลกับระบบ อย่างไหนสำคัญกว่ากัน บางคนบอก ว่าบุคคลสำคัญ ระบบไม่สำคัญ บางคนบอกว่าระบบสิสำคัญ บุคคลไม่ สำคัญ ระบบเป็นอย่างไร คนก็เป็นไปตามนั้น

คนพวกหนึ่งบอกว่า ปัจเจกชนสำคัญ สังคมเกิดจากปัจเจกชน สังคมจะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่ปัจเจกชน ถ้าทำปัจเจกชนให้ดี สังคมก็ดี ไปเอง อีกพวกหนึ่งบอกว่า สังคมสิสำคัญ ปัจเจกชนถูกหล่อหลอมโดย สังคม ทำสังคมให้ดีแล้วปัจเจกชนก็ดีไปตาม

ในแง่สาระกับรูปแบบ พวกหนึ่งบอกว่าสาระสำคัญ รูปแบบไม่ สำคัญหรอก เนื้อหาสำคัญกว่า รูปแบบเป็นเพียงเปลือกนอก บางพวก บอกว่ารูปแบบสิสำคัญ รูปแบบเป็นเครื่องกำหนดเนื้อหา เถียงกันอยู่นี่ ไม่รู้จักจบ

Characteristic No. 3

Buddhism places importance on both substance and form.

CHARACTERISTIC NO. 3. Buddhism is made up of two components that are in balance, namely *the Doctrine* and *the Discipline*.

I mentioned from the outset that the principle of the Doctrine and the Discipline constitutes another appellation of Buddhism. We sometimes refer to Buddhism as *Dhammavinaya*. For Buddhism to be a complete entity, there must be both of them. With only one or the other, it is not yet complete.

In our world of today or in the past, there has been a perennial controversy over which is more important: the individual or the system. Some argue that the individual is important, and that the system is not. Others claim that it is the system that is important, and that the individual is not—just as what the system is like, so also is the individual.

One group of people argues that individuals are important as society is made up of individuals. What society is like, therefore, is up to the individuals; if individuals are trained to be good, society will naturally be good too. Another group claims that society is important as individuals are molded by society; if society is made good, the individuals will be good accordingly.

With regard to substance and form, one group says that substance is important while form is not. It claims that content matters more than form, which is just an outer covering. Another group contends that it is form that is important as it determines content. The controversy seems to go on and on forever.

ในการฝึกการปฏิบัติก็เหมือนกัน พวกหนึ่งบอกว่าด้านในจิตใจ สำคัญ ต้องฝึกจิตใจ ฝึกจิตใจได้แล้วทุกอย่างก็ดีไปเอง ร่างกาย ภายนอกไม่สำคัญ อีกพวกหนึ่งบอกว่า สำคัญที่วัตถุภายนอก เพราะ จิตใจเป็นสิ่งที่อาศัยวัตถุ เกิดจากวัตถุ ถ้าทำภายนอกดี สภาพแวดล้อม วัตถุดี มีความเจริญทางวัตถุพรั่งพร้อม เศรษฐกิจดีแล้ว จิตใจก็ดีเอง

คนจำนวนมากเถียงกัน แม้แต่ในเรื่องสมัครใจกับบังคับ ว่า อย่างไหนดี พวกหนึ่งบอกว่าต้องสมัครใจหมดทุกอย่าง ต้องเป็นไปตาม เสรีภาพ สมัครใจจึงจะถูกต้อง อีกพวกหนึ่งว่าไม่ได้หรอก คนเรานี้ กิเลสมันมาก ต้องบังคับมัน บังคับแล้วจึงจะได้ผล

นี้ก็เป็นเรื่องของการเอียงสุดอย่างหนึ่งเหมือนกัน มนุษย์มักจะโน้ม เอียงไปในทางเอียงสุด หรือสุดโต่งไปข้างหนึ่ง

แต่พระพุทธศาสนาไม่เอียงสุดไปข้างไหน เพราะยอมรับความสำคัญ ของแต่ละเรื่องแต่ละอย่าง ตามความเป็นจริงของมัน หรือตามคุณค่าที่ มันมีอยู่ โดยมองตามเป็นจริง หรือตามที่มันเป็นและพอดีกับที่มัน เป็น ว่าสิ่งทั้งหลายแต่ละอย่างมีความสำคัญตามส่วนของมัน

อันนี้จะเรียกว่าเป็นความเป็นกลาง หรือความเป็นสายกลางอีก อย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาก็ได้ The same is true in the matter of practice. One group says that the mind within is important. The mind has to be trained. Once it is successfully trained, everything will automatically be all right; the body without is not important. The other group, however, argues that what is important is matter on the outside because the mind relies on matter and arises from it. If the outside is well formed, with a good physical environment, all sorts of material advancements, and good economy, the mind will automatically be good as well.

A large number of people even engage in a controversy over which is better: voluntarism or compulsion. One group says that everything must be done on a voluntary basis. It would be proper only if everyone has the freedom to do things voluntarily. The other group, however, says that voluntarism would not work. Humans are much bedeviled by defilements and have to be forced to do things. It is through compulsion that any result is to be obtained.

This is also an instance of going to extremes. Humans have a tendency to polarize or go to extremes.

Buddhism, by contrast, does not incline one way or the other. It recognizes the importance of each matter or thing in accord with its true nature or inherent value—by viewing objectively and squarely that all things are individually of proportional importance with respect to one another.

This can also be said to be another kind of the state of being in the middle or the quality of being the middle course of Buddhism.

ในเรื่องสาระกับรูปแบบเป็นต้นที่ว่ามานี้ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ หลักคำสอนของพระองค์ ให้มีองค์ประกอบทั้งสองอย่าง คือ *ธรรม*กับ ว*ินัย* คุมทั้งคู่เลย

ธรรม เป็นหลักความจริง ซึ่งมีอยู่ตามธรรมดาของมัน และเป็นสิ่ง ที่บุคคลจะเข้าถึงได้ ธรรมนั้นสังคมไม่สามารถมีปัญญารู้ได้ บุคคลแต่ ละคนเท่านั้นที่จะมีปัญญารู้แจ้งเข้าถึงสัจธรรม

แต่ในเวลาเดียวกัน พระพุทธศาสนาก็มีอีกด้านหนึ่ง คือ หลักเกณฑ์ที่เรียกว่า วิ*นัย*

วินัย เป็นการจัดตั้งและจัดการ เป็นรูปแบบ เป็นระบบ เป็นกติกา เป็นกฎเกณฑ์ เป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติหรือกำหนดวางขึ้น เป็นเรื่องของ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่เน้นทางวัตถุ และเป็นเรื่องของ สังคม บัญญัติขึ้นเพื่อจัดสรรสังคมให้ดำรงอยู่ด้วยดีในภาวะที่จะเกื้อกูล ต่อชีวิตของบุคคลทั้งหลาย ที่มาอยู่รวมกันเป็นสังคมนั้น ให้บุคคล เหล่านั้นมีชีวิตอยู่กับธรรมได้อย่างดีที่สุด และได้ประโยชน์มากที่สุด จากธรรม

จะเห็นว่า ธรรมและวินัยสองอย่างนี้ก็มาสัมพันธ์กัน พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญทั้งแก่ธรรมและวินัย

พูดเป็นภาษาปัจจุบันว่า ให้ความสำคัญทั้งแก่บุคคลและระบบ ให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจเจกชนและสังคม ให้ความสำคัญทั้งแก่สาระและ รูปแบบ ให้ความสำคัญทั้งแก่การปฏิบัติทางด้านในจิตใจ และการ ปฏิบัติด้านนอกที่เน้นวัตถุ กาย วาจา และให้มีทั้งการสมัครใจและ การบังคับ (หมายถึงการฝึกด้วยกฎกติกา) อย่างมีสมดุล พอดี ที่จะ เกื้อกูลหนุนกันให้เกิดผลดีที่มุ่งหมาย

With regard to [such controversies as] substance vs. form mentioned above, the Buddha decreed that his Dispensation consist of both *the Dhamma* and *the Vinaya* in control.

The Dhamma is the principle of truth, which exists as it naturally does and which is what individuals can gain access to. Society, however, does not have wisdom to understand it. Only individuals can gain insight into and fully understand the absolute truth.

At the same time, Buddhism has the other aspect, i.e. rules and regulations, known as *Vinaya*.

The Vinaya has to do with institution and management. It is the form, system, regulations and rules that are decreed, determined, or set up by humans. It is the management of the physical environment with emphasis on materiality. It is what society has devised to keep itself in good condition and help people who have come together and made up the community to live the best lives with the Dhamma and derive the most benefits from it.

It can be seen that the Doctrine and the Discipline have come to be related, and Buddhism recognizes the importance of both.

In present-day parlance, we say that importance is given to both people and the system; to both individuals and society; to both substance and form; to both practice on the inside in the mind and practice on the outside that emphasizes material objects, body, and speech, both on a voluntary and on a compulsory basis (which means training by means of rules and regulations) with a proper balance and in the right proportion in such a way as to support one another to achieve the good result aimed for.

นี้คือลักษณะของพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ที่เข้ากับข้อแรกด้วย แต่แยกให้เห็นเป็นพิเศษต่างหาก

จะเห็นว่า ในพระพุทธศาสนานี้ ท่านให้ **ธรรม** เป็นเรื่องของการ สมัครใจ เราแต่ละคนเกี่ยวข้องกับธรรมด้วยสติปัญญาของตนเอง จะต้อง รู้เข้าใจเห็นแจ้งสัจธรรมด้วยบัญญาของตนเอง เฉพาะบุคคล

แต่ในเวลาเดียวกันนั้น ก็มี วินัย เป็นเรื่องของสังคม เป็นเรื่องของ รูปแบบ เป็นเรื่องของการปฏิบัติด้านกายวาจา เป็นแบบแผนที่บังคับ แก่ทุกคนเสมอกัน สำหรับให้เป็นเครื่องตะล่อมและหล่อหลอม เป็น เครื่องสร้างสภาพแวดล้อมที่จะชักจูงบุคคลเข้าหาธรรม และเป็นเครื่อง สร้างสภาพชีวิตและสภาพสังคม ที่เอื้อต่อการที่จะนำธรรมมาใช้ปฏิบัติ หรือเอาธรรมมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนการที่จะเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป ในธรรม และเข้าถึงธรรม

ธรรม และ วินัย สองอย่างนี้ ถ้าจัดให้พอดีก็จะได้ความสมดุล เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ประสานสัมพันธ์กัน

ธรรมเป็นฐานรองรับและเป็นที่อิงอาศัยของวินัย วินัยคือกฎเกณฑ์ ข้อบังคับแบบแผนของสังคม เป็นการจัดตั้ง ถ้าไม่อิงธรรมก็เหลวไหลใช้ ไม่ได้ ถ้าไม่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมก็กลายเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น วินัยต้องอิงอยู่บนฐานของธรรม

This is another characteristic of Buddhism, which is also consonant with the first, but is set apart here so that it can be deliberated separately.

It can be seen that in Buddhism, *the Dhamma* is to be a matter of free choice; our association with it depends on each individual's intellect. We have to know, understand, and realize the truth through our own wisdom individually.

At the same time, there is *the Vinaya*, which has to do with society. It deals with form and with practice regarding body and speech. It is a code of conduct that is enforced on everyone on equal terms. It is a means to get people together and mold them; an instrument that makes the environment attract people to the Doctrine; and also a device for creating living and social conditions that are conducive to putting the Doctrine into practice or making use of it as well as making progress in its practice and eventually reaching full understanding of it.

If *the Dhamma* and *the Vinaya* are arranged in the right proportion, balance will be achieved and they will be mutually supportive and harmoniously related.

The Doctrine provides a foundation and support on which the Discipline can lean. The Discipline is society's rules, regulations, and models. It is a kind of establishment. Without the Doctrine to lean on, it would be senseless and useless. If it did not have the Doctrine as its base, it would be incorrect. Therefore, the Discipline must rely on the base of the Doctrine. อีกด้านหนึ่ง เรามีวินัยเพื่ออะไร ก็เพื่อให้คนเราแต่ละคนนี้ ได้มี สภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลในการที่จะเข้าถึงธรรม ธรรมจึงเป็นจุดหมาย ของวินัยด้วย วินัยนั้นอิงอาศัยธรรม แล้วก็เป็นไปเพื่อให้คนเข้าถึง จุดหมายคือธรรมนั่นเอง

วินัยเป็นเปลือกนอก ช่วยห่อหุ้มเนื้อในคือธรรมไว้ ถ้าไม่มีเปลือก นอกห่อหุ้มไว้ ต่อไปไม่นานเนื้อในก็จะหายสูญ หรือลบเลือนไป เพราะฉะนั้น เราจึงต้องเห็นความสำคัญของทั้งเปลือกนอกและเนื้อใน

ถ้ามะม่วงไม่มีเปลือก หรือมะพร้าวไม่มีกะลา มันจะอยู่ได้ใหม่ เราอาจจะบอกว่ากะลาไม่สำคัญ เพราะกินไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีกะลาเราก็ ไม่ได้กินเนื้อและน้ำมะพร้าว

ในทางกลับกัน ถ้ามีแต่เปลือกมะม่วงและกะลามะพร้าว ไม่มีเนื้อ มะม่วง ไม่มีเนื้อและน้ำมะพร้าว ก็ไม่รู้จะมีเปลือกมะม่วง และ กะลามะพร้าวไว้ทำไม เปลือกและกะลานั้นก็อาจจะกลายเป็นขยะ ไม่มี ประโยชน์อะไร

ถ้ากะลาจะมีประโยชน์อะไรต่อไปโดยไม่มีเนื้อมะพร้าว ก็ไม่ใช่มี ประโยชน์ในฐานะกะลามะพร้าว แต่อาจจะกลายเป็นกระบวยตักน้ำ เป็น ภาชนะใส่ข้าวกิน หรือเป็นเครื่องมือขอทาน เป็นต้น คือ กลายเป็นของ อย่างอื่นไป

เพราะฉะนั้น เราจึงต้องเห็นความสำคัญของทั้งกะลา และเห็น ความสำคัญของเนื้อมะพร้าว

พระพุทธศาสนานั้นมีทั้งธรรมและวินัย และจากหลักธรรมและ วินัยนี้ก็จึงมีสงฆ์ ซึ่งแบ่งเป็นสมมติสงฆ์ และอริยสงฆ์ On the other hand, what do we have the Discipline for? The answer is to provide every one of us with surroundings conducive to progress toward the Doctrine. Therefore, the Doctrine is the goal of the Discipline as well. The Discipline leans on the Doctrine for support and is in turn to guide people to the goal, which is none other than the Doctrine.

The Discipline is the outer skin that covers the inner stuff, which is **the Doctrine**. Without the outer covering, the stuff inside will soon be lost or rubbed out. Thus we have to realize that the outer covering and the inner stuff are both important.

Could the mango exist without its skin or the coconut without its shell? We might say that the shell is not important because it is inedible. However, without the coconut shell, we would not have coconut meat to eat and coconut juice to drink.

Conversely, if there were only mango skin without its flesh and coconut shell without its meat and juice, what reason would there be at all for having the mango skin and the coconut shell? The skin and the shell would become trash and useless.

Should the coconut shell become useful without its meat, it is not by virtue of its being a coconut shell but on account of its being changed into a dipper, a vessel for holding rice, or a beggar's bowl, etc. That means it has become something else.

We, therefore, should recognize the importance of both the shell and the meat of the coconut.

Buddhism comprises the Doctrine and the Discipline. From these two arises the Sangha, which is divided into *sammatisaṅgha* (institutional Sangha) and *ariyasaṅgha* (noble Sangha).

ผู้เข้าถึงเนื้อในคือธรรมแล้วก็เป็น *อริยสงฆ์* แต่ถ้าอยู่แค่ชั้นนอก อยู่แค่วินัย ก็เป็น *สมมติสงฆ์*

แต่สมมติสงฆ์นั้นตั้งขึ้นเพื่ออะไร ก็เพื่อความมุ่งหมายให้มี สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเกื้อกูล ในการที่บุคคลทั้งหลายจะปฏิบัติ ธรรม เพื่อจะได้ร่วมเป็นอริยสงฆ์ และสมมติสงฆ์นี้แหละจะรักษาพระ ธรรมวินัยไว้ เป็นผู้ที่คอยเผยแพร่ประกาศธรรมไว้ เพื่อจะให้มีคนได้มา เข้าร่วมเป็นอริยสงฆ์ได้ต่อๆ นานๆ เรื่อยๆ ไป เพราะฉะนั้น สมมติสงฆ์ ก็มีความสำคัญ

แต่อริยสงฆ์ก็มีความสำคัญ ถ้าไม่มีอริยสงฆ์จะมีสมมติสงฆ์ไว้ ทำไม ก็ไม่มีความหมาย เพราะสิ่งที่ให้ความหมายแก่สมมติสงฆ์ ก็คือ ความเป็นอริยสงฆ์ แต่สิ่งที่เอื้อต่อการเกิดมีและคงอยู่ของอริยสงฆ์ ก็ คือสมมติสงฆ์

สิ่งที่ให้ความหมายแก่วินัยก็คือธรรม แต่สิ่งที่จะรักษาธรรมไว้ก็ คือวินัย เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีส่วนประกอบทั้งสองอย่าง

ธรรมกับวินัย อิงอาศัยและประสานสัมพันธ์กัน และรวมเข้า ด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ดังที่ท่านเรียกเป็นคำศัพท์คำเดียวเป็น เอกพจน์ว่า ธรรมวินัย เมื่อรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงเป็น พระพุทธศาสนา Those who have got to the inner substance of the Doctrine belong to *the noble Sangha*, while those who have got as far as the outer covering, the Discipline, belong to *the institutional Sangha*.

What is the purpose in setting up the institutional Sangha? It is to provide an environment that is appropriate and favorable for people to practice the Dhamma so as to join the noble Sangha. It is the institutional Sangha that will preserve the Doctrine and the Discipline and propagate and proclaim the Buddha's teaching so that a continuous stream of people will join the noble Sangha for a long time to come. For this reason, the institutional Sangha is important.

Nevertheless, the noble Sangha is also important. Were there no noble Sangha, what would be the point of having the institutional Sangha? It would have no meaning at all. It is the state of the noble Sangha that justifies the existence of the institutional Sangha. Nevertheless, it is the institutional Sangha that facilitates and supports the existence of the noble Sangha.

It is the Doctrine that gives meaning to the Discipline and it is the Discipline that protects the Doctrine. Thus Buddhism is made up of both components.

The *Dhamma* and the *Vinaya* are interdependent and harmoniously related to form a united whole, as evidenced from the way the two terms are combined into one word in singular number as *Dhammavinaya*. Only when the two are unified do they constitute *Buddhism*.

คล้ายกับที่นามและรูป ประกอบกันเข้าเป็นชีวิต นามและรูป อิง อาศัยและประสานสัมพันธ์กัน และรวมเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ดังที่ท่านเรียกเป็นคำศัพท์คำเดียวเป็นเอกพจน์ว่า *นามรูป* เมื่อรวมเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันจึงเป็น*ชีวิต* ถ้าขาดอย่างหนึ่งอย่างใดก็เป็นชีวิตไม่ได้

สำหรับพระสงฆ์นั้น เราจะเห็นว่ามีธรรมและวินัยควบคู่กันอยู่ แต่สำหรับฝ่ายคฤหัสถ์ในประเทศไทยปัจจุบันนี้ ควรจะต้องมีการ เตือนกันว่า เราอาจจะมีการเน้นเอียงสุดไปข้างใดข้างหนึ่งมากเกินไป

บางที่เรามานึกกันแต่ในแง่ธรรม จนกระทั่งสังคมพุทธไทยไม่มี
วินัยเป็นของตนเอง ชาวพุทธไทยไม่รู้จักว่าอะไรเป็นวินัยของตน ถ้าเป็น
อย่างนั้น สังคมพุทธจะดำรงอยู่ได้อย่างไรในระยะยาว และถ้าสังคม
รักษารูปแบบอยู่ไม่ได้ ต่อไปเนื้อในคือธรรมก็จะอยู่ไม่ได้เช่นเดียวกัน

ในทำนองเดียวกัน พระสงฆ์ถ้ามีแต่วินัยรักษารูปแบบไว้ แต่ไม่ อาศัยวินัยนั้นช่วยให้รู้เข้าใจและก้าวไปในธรรม ก็จะไม่สามารถเป็น พระสงฆ์ที่แท้จริง

ปัจจุบันนี้เป็นที่น่าสงสัยว่า การให้ความสำคัญอย่างพอดีระหว่าง องค์ประกอบสองอย่างนี้ ในพุทธศาสนายังเป็นไปด้วยดีหรือไม่ ขอฝาก ไว้พิจารณาด้วย It is similar to the way $n\bar{a}ma$ (name) and $r\bar{u}pa$ (form) are combined to form life. $N\bar{a}ma$ and $r\bar{u}pa$ are interdependent and harmoniously related to form a single unit, as evidenced from the way the two terms are combined into one word in singular number as $n\bar{a}mar\bar{u}pa$. Only when the two are unified do they become life. The absence of either one entails no life.

For the monks, we can see that there are the Doctrine and the Discipline existing in tandem.

But lay Buddhists in Thailand today should be cautioned against leaning too much toward one or the other.

We sometimes think only in terms of the Doctrine to the extent that the society of Thai Buddhists does not have any discipline of their own. Thai Buddhists do not know what constitutes their own discipline. If that is the case, how can Buddhist society maintain itself in the long run? Moreover, if society fails to maintain its form, then the inner stuff—namely the Doctrine—will not be able to survive either.

In like manner, if the monks only hold to the Discipline, they can maintain the form. However, if they fail to make use of it to gain insight into and make progress in their practice of the Doctrine, they cannot become true monks.

Today, it is doubtful whether or not the giving of importance to these two components with proper balance between them in Buddhism is still all right. May I leave this point for you to consider.

ลักษณะที่ ๔ เป็นกรรมวาท กิริยวาท วิริยวาท

ลักษณะที่ ๔ พระพุทธศาสนานั้นมีชื่ออย่างหนึ่งว่า เป็น *กัมมวาท* หรือ *กรรมวาท*ี

พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ท่านใช้คำว่า ทั้งหลาย คือไม่เฉพาะพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้น แต่ทุกองค์ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตก็ตาม ในอนาคตก็ตาม แม้องค์ ที่อยู่ในยุคบัจจุบันก็ตาม ล้วนเป็น กรรมวาทะ เป็น กิริยวาทะ และ เป็น วิริยวาทะ หรือเป็น กรรมวาที และ กิริยวาที (เวลาใช้วาที ท่านมีแค่ สอง คือ กรรมวาที และ กิริยวาที แต่เมื่อเป็นวาทะ มีสาม คือเป็น กรรมวาทะ กิริยวาทะ และ วิริยวาทะ)

หมายความว่า พระพุทธศาสนานั้นสอนหลักกรรม สอนว่าการ กระทำมีจริง เป็น*กรรมวาทะ* สอนว่าทำแล้วเป็นอันทำ เป็น*กิริยวาทะ* สอนว่าความเพียรพยายามมีผลจริง ให้ทำการด้วยความเพียรพยายาม เป็นว*ิริยวาทะ* ให้ความสำคัญแก่ความเพียร เป็นศาสนาแห่งการกระทำ เป็นศาสนาแห่งการเพียรพยายาม ไม่ใช่ศาสนาแห่งการหยุดนิ่งเฉยหรือ เฉื่อยชาเกียจคร้าน

ลักษณะของหลักกรรมนี้ เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา เพราะกรรมเป็น หลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา จะต้องมีการเน้นอยู่เสมอ

Characteristic No. 4

Buddhism is kammavāda, kiriyavāda, and viriyavāda.

CHARACTERISTIC NO. 4. Buddhism is also known as *kammavāda* or *kammavādī*.

The Buddha stated that Buddhas—he used the word Buddhas, referring not just to one Buddha but to all; that is, those in the past, those in the future, and even the one of the present era—are all [proponents of] *kammavāda*, *kiriyavāda*^[2] and *viriyavāda*, or alternatively [they are] *kammavādī* and *kiriyavādī*. (When -*vādī* is used there are two attributes—*kammavādī*, and *kiriyavādī*; with -*vāda*, however, there are three—*kammavāda*, *kiriyavāda*, and *viriyavāda*.)

This means that Buddhism teaches a doctrine of kamma (volitional action) and that kamma is real; thus it is a *kammavāda*. It teaches that an action done is done [and is bound to produce result]; so it is a *kiriyavāda* (a doctrine of deeds, or a doctrine of the efficacy of action). It teaches that effort or exertion really produces result and that one should persevere in whatever one does. Thus it is a *viriyavāda*, recognizing the importance of effort. In other words, Buddhism is a religion of action, a religion of effort or exertion, not a religion of rest or inaction, or of lethargy or indolence.

This characteristic concerning the principle of kamma is worthy of consideration because kamma is a major doctrinal principle in Buddhism so it needs to be emphasized constantly. หลักการของศาสนานั้น ก็เหมือนกับหลักการปฏิบัติทั่วไปในหมู่ มนุษย์ เมื่อเผยแพร่ไปในหมู่มนุษย์วงกว้าง ซึ่งมีระดับสติปัญญาต่างกัน มีความเอาใจใส่ต่างกัน มีพื้นเพภูมิหลังต่างๆ กัน นานๆ เข้าก็มีการ คลาดเคลื่อนเลือนลางไปได้ จึงจะต้องมีการทำความเข้าใจกันอยู่อย่าง สม่ำเสมอ

เฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ไม่บังคับ ความเชื่อ ไม่เอาศรัทธาเป็นใหญ่ ให้เสรีภาพทางปัญญา หลักคำสอน และหลักการปฏิบัติต้องขึ้นต่อการศึกษา ถ้าการศึกษาหย่อนลงไป พระพุทธศาสนาก็เลือนลางและเพี้ยนได้ง่าย

เรื่องกรรมนี้ก็เป็นตัวอย่างสำคัญ เมื่อเผยแพร่ไปในหมู่ชนจำนวน มากเข้า ก็มีอาการที่เรียกว่าเกิดความคลาดเคลื่อน มีการเฉไฉ ไขว้เขว ไป ทั้งในการปฏิบัติ และความเข้าใจ

หลักกรรมในพระพุทธศาสนานี้ ท่านสอนไว้เพื่ออะไร ที่เห็นชัดก็ คือ เพื่อไม่ให้แบ่งคนโดยชาติกำเนิด แต่ให้แบ่งด้วยการกระทำความ ประพฤติ นี่เป็นประการแรก ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า น ชจฺจา วสโล โหติ น ชจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ; กมฺมุนา วสโล โหติ กมฺมุนา โหติ พฺราหฺมโณ "คนไม่ใช่ต่ำทรามเพราะชาติกำเนิด แต่จะเป็นคนต่ำทราม ก็ เพราะกรรมคือการกระทำ คนมิใช่จะเป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิด แต่ เป็นพราหมณ์ คือผู้บริสุทธิ์ เป็นคนดีคนประเสริฐ ก็เพราะกรรมคือการ กระทำ (ทางกาย วาจา และความคิด)"

ตามหลักการนี้ พระพุทธศาสนายึดเอาการกระทำหรือความ ประพฤติ มาเป็นเครื่องจำแนกมนุษย์ ในแง่ของความประเสริฐ หรือ ความเลวทราม ไม่ให้แบ่งแยกโดยชาติกำเนิด Like principles of practice in general among humans, religious tenets, when spread widely among people with different levels of intelligence, various degrees of attention, and diverse backgrounds, can in time become deviant or obscured. Thus these principles need to be constantly made understood.

This is especially true of Buddhism, which does not force anyone to believe. It does not put paramount importance on faith, but allows intellectual freedom. Its tenets and principles of practice hinge upon education. If education is slack, Buddhism can easily become obscured and aberrant.

The principle of kamma is a classic example. When it has been spread among more and more people, there have occurred inaccuracy, deviation, and confusion with regard to practice and understanding.

What was the Buddha's purpose of teaching the principle of kamma in Buddhism? The obvious aim was not to divide people on the basis of birth, but of their action or conduct. This is the primary purpose, as in the following words uttered by the Buddha: Na jaccā vasalo hoti na jaccā hoti brāhmaṇo; kammunā vasalo hoti kammunā hoti brāhmaṇo, "A person is not lowly because of his birth; he is lowly because of his kamma or action. A person is not a brahmin because of his birth, but he is a brahmin, i.e. a purified, virtuous, or noble person, because of his kamma or action (through body, speech, and thought)."

According to this principle, Buddhism uses a person's action or conduct, not his birth, as a criterion for distinguishing people in terms of nobleness or lowliness.

ความมุ่งหมายในการเข้าใจหลักกรรม ประการที่สอง ที่ท่านเน้น ก็คือ*การรับผิดชอบต่อตนเอง*

คนเรานั้นมักจะซัดทอดสิ่งภายนอก ซัดทอดปัจจัยภายนอก ไม่ รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เวลามองหาความผิด ต้องมองไปที่ ผู้อื่นก่อน มองที่สิ่งภายนอกก่อน

แม้แต่เดินเตะกระโถน ก็ต้องบอกว่าใครเอากระโถนมาวางชุ่มช่าม ไม่ว่าตนเดินชุ่มช่าม เพราะฉะนั้น จึงเป็นลักษณะของคน ที่ชอบซัดทอด ปัจจัยภายนอก

แต่พระพุทธศาสนาสอนให้รับผิดชอบการกระทำของตนเอง ให้มี การสำรวจตนเองเป็นเบื้องแรกก่อน

ประการต่อไป ท่านสอนหลักกรรมเพื่อให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ฝาก โชคชะตาไว้กับบัจจัยภายนอก ไม่ให้หวังผลจากการอ้อนวอนนอนคอย โชค ให้หวังผลจากการกระทำ ท่านจึงสอนเรื่องกรรมคู่กับความเพียร เหมือนอย่างหลักที่ยกมาให้ดูตั้งแต่ต้นที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็น กรรมวาทะ และเป็นวิริยวาทะ

หลักกรรมในพระพุทธศาสนาสอนว่า ความสำเร็จเกิดขึ้นจากการ กระทำตามทางของเหตุและผล คือผลจะเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย เท่าที่เรา มีเรี่ยวแรงเพียรพยายามทำได้

อนึ่ง หลักกรรมของเรานี้ ต้องแยกให้ดีจากลัทธิ ๓ ลัทธิ ใน พระไตรปิฎกท่านกล่าวไว้หลายแห่งเกี่ยวกับลัทธิที่ผิด ซึ่งต้องถือว่าเป็น เรื่องละเอียดอ่อน เพราะเมื่อพูดไปไม่ชัดเจนพอ ก็อาจจะทำให้เกิดความ เข้าใจผิด The second aim that has been emphasized in the understanding of the doctrine of kamma is *self-responsibility*.

People tend not to accept responsibility for their own action; they generally put the blame on outside things or external factors. When they are looking for errors, they will look at others and things on the outside first.

Even when a person happens to kick a spittoon while walking, he will ask what clumsy oaf put it in his way, but not blame himself for walking clumsily. It is human nature to lay the blame on external factors.

By contrast, Buddhism teaches people to be responsible for their action. They should scrutinize themselves first.

Next, the Buddha taught the principle of kamma so that people know *how to depend on themselves*, not entrusting their fate to external factors or expecting good fortune to come as a result of their praying. He taught people to expect results from their action. He, therefore, taught about kamma together with effort, as I pointed out at the start that Buddhism is a *kammavāda* and a *viriyaavāda*.

The Buddhist doctrine of kamma teaches that success comes from action in accord with cause and effect; that is, the outcome is determined by its causes and conditions insofar as we have the strength and effort to accomplish it.

Incidentally, we must carefully distinguish our doctrine of kamma from three other doctrines. In the Pali Canon, mention is made in several places with regard to false views. This is to be regarded as a very delicate issue because an explanation that is not clear enough can give rise to misunderstanding.

ลัทธิที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ว่าผิดหลักกรรม มีอยู่ ๓ ลัทธิ ลัทธิที่ ๑ คือ *ปุพเพกตวาท* ลัทธิกรรมเก่า เอาแล้ว พุทธศาสนิกชน ได้ฟัง ชักยุ่งแล้ว

ลัทธิที่ ๒ คือ *อิศวรนิรมิตวาท* ลัทธิที่ถือว่าพระผู้เป็นเจ้าเนรมิต หรือเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่บันดาล

ลัทธิที่ ๓ คือ *อเหตุวาท* ลัทธิที่ถือว่าความเป็นไปต่างๆ ไม่มีเหตุ ปัจจัย แล้วแต่โชคชะตา

๓ ลัทธินี้พระพุทธศาสนาถือว่า ไม่ทำให้คนมีความเพียรพยายาม ในการที่จะทำ เพราะถ้าทุกสิ่งทุกอย่างที่คนเราได้รับ หรือสุขและทุกข์ ทั้งหลายที่เราได้ประสบ เป็นเพราะกรรมเก่าบันดาลแล้ว เราก็ต้องนอน รอแต่กรรมเก่า เพราะจะทำอะไรไปก็ไม่ได้ผล จะแก้ไขอะไรไปก็ไม่มี ประโยชน์

ในทำนองเดียวกัน ถ้าเชื่อว่าเป็นเพราะอิศวร คือเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ บันดาล ก็อ้อนวอนเอาสิ ไม่ต้องทำอะไร

แม้แต่ถ้าถือว่าไม่มีเหตุบัจจัย มันบังเอิญเป็นไปเองแล้วแต่ โชคชะตา เราก็ทำอะไรไม่มีผลเหมือนกัน เพราะต้องแล้วแต่โชคชะตา

ผลที่สุด สามหลักสามลัทธินี้ ไม่ทำให้คนมีการกระทำ ไม่ทำให้คน มีฉันทะ หรือมีความเพียรพยายามในการกระทำเหตุต่างๆ พระพุทธเจ้า ตรัสว่าเป็นลัทธิที่ผิด There were three doctrines that the Buddha said gave erroneous views about the principle of kamma.

The first one is *pubbekatavāda*, a doctrine on past deeds. On hearing this, Buddhists might get perplexed instantly.

The second one is *issaranimmitavāda* (or in Sanskrit, *īśvaranirmitavāda*), a doctrine that attributes everything to a creator god, or upholds that an almighty god creates everything.

The third one is *ahetuvāda*, a doctrine that upholds that all things are without causes and conditions; everything is up to fate.

Buddhism considers that these three doctrines do not encourage people to persevere in whatever they do. If all we received, or the happiness and suffering we experienced, were determined by past action [alone], what we had to do would be wait for consequences of past action, for anything we did [now] would be fruitless, and whatever rectification would be to no avail.

Similarly, if we believed that it was due to an īśvara or almighty god who could conjure up [all things at will], then we would not need to do anything but to plead for his favor.

Even if we held that things arose without causes and conditions, and that everything happened by chance or was up to fate, we would conclude that whatever we did would bear no fruit either, as all would be up to destiny.

Ultimately, these three doctrines would not motivate people to act, or have zeal or effort to carry out action of any kind. The Buddha said that they are erroneous views.

โดยเฉพาะลัทธิที่หนึ่ง คือปุพเพกตวาท ลัทธิกรรมเก่านั้น เป็น ลัทธิของนิครนถ์ มีพระสูตรหนึ่งที่พูดถึงเรื่องนี้ไว้ยาวหน่อย คือเทวทห-สูตร ในพระไตรปิฎกเล่ม ๑๔ พูดถึงเรื่องกรรมเก่า ซึ่งเป็นลัทธิของ นิครนถ์

พุทธศาสนาก็สอนเรื่องกรรมเหมือนกัน แต่มีทั้งกรรมเก่า กรรม ปัจจุบัน และกรรมที่จะทำต่อไปในอนาคต กับทั้งถือว่ากรรมนั้นเป็น เพียงกระบวนการแห่งเหตุผลที่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ เป็นส่วน หนึ่งของกฎเกณฑ์แห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

กระบวนการแห่งปัจจัยนั้นสืบเนื่องดำเนินอยู่เสมอตลอดเวลา โดย เป็นไปตามบัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายอย่าง ไม่ใช่ว่าเป็นไปเพราะกรรมเก่า อย่างเดียว

เพราะฉะนั้น จะต้องระวังให้ดี ต้องแยกหลักกรรมของ พระพุทธศาสนาออกจากลัทธิกรรมเก่าให้ได้ นอกจากลัทธิกรรมเก่าแล้ว ก็ต้องระวังไม่ให้ไปตกไปติดในอิศวรนิรมิตวาท และอเหตุอปัจจัยวาทด้วย

ที่พูดมานี้โดยสาระสำคัญก็มุ่งให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นเป็น กรรมวาทะ แต่หลักกรรมของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไรนั้น ในฐานะที่ เป็นพุทธศาสนิกชน เมื่อกรรมเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนก็จะต้องระวังตั้งใจคอยศึกษาให้แม่นยำชัดเจนอยู่เสมอ เพื่อให้รู้ว่าหลักกรรมในพระพุทธศาสนานั้นอย่างไรแน่

อย่าให้ไขว้เขวผิดไปนับถือเอาลัทธิกรรมเก่าของนิครนถ์เข้า เดี๋ยว เราจะกลายเป็นนิครนถ์ไปโดยไม่รู้ตัว ทั้งๆ ที่รูปแบบของเรายังเป็นพุทธ แต่เนื้อตัวที่แท้ของเราอาจจะกลายเป็นนิครนถ์ไปก็ได้ The first doctrine, *pubbekatavāda* or belief in past action, in particular, is the doctrine of the Nigaṇṭhas [or Jainism]. There is a discourse covering this topic at quite some length, namely the Devadaha Sutta in the Pali Canon, Volume 14, which deals with the issue of past kamma as preached by the Nigaṇṭhas.

Buddhism also teaches about kamma, but it encompasses past, present, and future actions. It also considers that kamma is merely one process of cause and effect relating to human action, as a part of the principle of causes and conditions.

The process of conditions is in operation continuously all the time in response to various related factors, not only to past kamma.

Therefore, one has to be very careful and must be able to distinguish the Buddhist doctrine of kamma from the doctrine of past kamma. Besides the past-kamma doctrine, one must pay heed so as not to be trapped in the pitfall of divine creationism (issaranimmitavāda) and of the neither-causes-nor-conditions doctrine (ahetu-apaccaya-vāda).

What has just been said is essentially to point out that Buddhism is a *kammavāda*. Regarding what the Buddhist doctrine of kamma is like, since the principle of kamma is a major doctrine in Buddhism, we as Buddhists must pay careful attention to it, and constantly study it accurately and clearly so that we know for certain what the Buddhist doctrine of kamma actually is.

We must not be led astray and mistakenly believe in the Niganthas' doctrine of past kamma; otherwise we would unwittingly become Niganthas—despite our being Buddhists in form, our true substance might become that of the Niganthas.

ลักษณะที่ ๕ เป็นวิภัชชวาท

ลักษณะที่ ๕ พระพุทธศาสนาเป็นวิภัชชวาท ดังที่ได้เป็นคำสำคัญ ในการสังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งพระโมคคัลลีบุตรติสเถระเป็นประธาน

ครั้งนั้นพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นพระเจ้าแผ่นดินผู้อุปถัมภ์การ สังคายนา เรียกว่าเอกอัครศาสนูปถัมภก พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ตรัส ถามพระโมคคัลลีบุตรติสเถระว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีวาทะอย่างไร สอนอย่างไร พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระทูลตอบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็น วิภัชชาที

วิภัชชวาท เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ว่าพระพุทธเจ้าเป็นวิภัชชวาทีหรือเป็นวิภัชชวาทะนั้น วิภัชชวาท คืออะไร คือการแสดงความจริงหรือการสอนโดยแยกแยะจำแนก หมายความว่า ไม่มองความจริงเพียงด้านเดียว แต่มองความจริงแบบแยกแยะจำแนก ครบทุกแง่ด้าน ไม่ดิ่งไปอย่างใดอย่างหนึ่ง หลักการแสดงความจริงด้วย วิธีจำแนกแยกแยะอย่างนั้น เรียกว่า วิภัชชวาท

เป็นความโน้มเอียงของมนุษย์ ที่จะมองอะไรข้างเดียวด้านเดียว พอเจออะไรอย่างหนึ่ง เพียงได้เห็นด้านเดียว ก็เหมาสรุปว่า นั่นคือสิ่ง นั้น ความจริงคืออย่างนั้น แต่ความจริงที่แท้ของสิ่งทั้งหลายมีหลายด้าน จึงต้องมองให้ครบทุกแง่ทุกด้าน

Characteristic No. 5

Buddhism is a doctrine of analytic discernment.

CHARACTERISTIC NO. 5. Buddhism is *vibhajjavāda*, such as featured as a key term in the Third Rehearsal, presided over by the Elder Moggallīputtatissa.

At that time, King Asoka the Great, the king who sponsored the rehearsal, was known as the foremost and greatest patron of Buddhism. He asked the Elder Moggallīputtatissa about the Buddha's doctrine and his way of teaching. The monk said that the Buddha was a *vibhajjavādī* (proponent of vibhajjavāda).

Vibhajjavāda (doctrine of analytic discernment) is another characteristic of the Buddha's teaching. When we say that the Buddha was a vibhajjavādī or vibhajjavāda, what exactly is meant by vibhajjavāda? [The term] refers to the presentation of the truth or teaching by means of analysis and discernment. In other words, one does not look at the truth from one side only, but looks at it analytically from all aspects and all sides without being obsessed in one way or another. The principle of presenting the truth analytically and discerningly in such a manner is called vibhajjavāda.

People tend to look at things unilaterally or from one side only. Once they come across something, with just one look at one side of it, they will jump to conclusion that that is what it is, or that the truth is exactly that. However, the genuine truth of all things has many facets. Therefore, one must look exhaustively at all aspects and all sides.

พระพุทธศาสนา มีลักษณะจำแนกแยกแยะ ดังที่เรียกว่า*วิภัชช-*วาท คำว่า *วิภัชช* แปลว่า จำแนกแยกแยะ

การจำแนกแยกแยะที่สำคัญ คือในด้านความจริง เช่น เมื่อพูดถึง ชีวิตคน ท่านจำแนกออกไปเป็นขันธ์ ๕ โดยแยกออกเป็นรูปธรรมและ นามธรรมก่อน แล้วแยกนามธรรมออกไปอีกเป็น ๔ ขันธ์ แม้แต่ ๔ ขันธ์นั้น แต่ละขันธ์ยังแยกแยะจำแนกย่อยออกไปอีก คือแยกแยะ ความจริงให้เห็นทุกแง่ทุกด้าน ไม่ตีขลุมไปอย่างเดียว ต่างจากคน จำนวนมากที่มีลักษณะตีขลุม และจับเอาแง่เดียวไปเหมาคลุมเป็น ทั้งหมด ทำให้มีการผูกขาดความจริงโดยง่าย

แม้แต่ในการตอบคำถามบางประเภท ก็ต้องมีลักษณะของการ จำแนกแยกแยะ ไม่ตอบตีขลุมลงไปอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น มีผู้มา ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า คฤหัสถ์คือชาวบ้านนั้น เป็นผู้ที่จะยังข้อปฏิบัติที่ เป็นกุศลให้สำเร็จ แต่บรรพชิตไม่สามารถทำอย่างนั้นได้ ใช่หรือไม่

นี่ถ้าตอบแบบลงความเห็นข้างเดียว ที่เรียกว่า*เอกังสวาท* ก็ต้อง ตอบดิ่งไปข้างหนึ่ง โดยต้องปฏิเสธ หรือว่ารับ ถ้ายอมรับก็บอกว่าใช่ แล้ว คฤหัสถ์เท่านั้นทำสำเร็จ บรรพชิตไม่สำเร็จ ถ้าปฏิเสธก็บอกว่าไม่ใช่ คฤหัสถ์ไม่สำเร็จ บรรพชิตจึงจะสำเร็จ

Buddhism is characterized by being analytical and discerning, as it is called *vibhajjavāda*. The word *vibhajja* means to analyze and discern.

An important instance of analysis and discernment has to do with the truth. For instance, when talking about human life, the Buddha analyzes it into five aggregates. First it is seen as corporeality and mentality. Then mentality is divided into four groups. The four groups are each subdivided further. This approach presents the truth from every side and angle. It does not give a blanket kind of view. This differs from the practice of many people, who generally take one angle and claim that it covers the whole entity. Such a practice makes it prone to an exclusive claim of the truth.

Even in answering certain kinds of questions, an analytical method is needed; it must not be one-sided. For example, the Buddha was asked this question: Is it true, sir, that householders or laymen are able to successfully carry out wholesome practices while monks are not?

An answer that is based on a one-sided viewpoint, called *ekamsavāda*, will definitely be one way or the other: that is, being either a positive or a negative answer. If the answer is positive, it means that only laymen can succeed while monks cannot. If the answer is negative, it means that laymen cannot succeed, but monks can.

แต่พระพุทธเจ้าไม่ตรัสอย่างนั้น พระพุทธเจ้าตรัสแบบวิภัชชวาท ทรงชี้แจงว่าพระองค์ไม่ตรัสเอียงไปข้างเดียวอย่างนั้น พระองค์ตรัสว่า คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตาม ถ้ามีสัมมาปฏิบัติแล้ว ก็ทำกุศลธรรมให้ สำเร็จทั้งสิ้น แต่ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตก็ตาม เป็นคฤหัสถ์ก็ตาม ถ้ามี มิจฉาปฏิบัติ คือปฏิบัติผิดแล้ว ก็ทำกุศลธรรมให้สำเร็จไม่ได้ด้วยกันทั้ง สองฝ่าย ลักษณะอย่างนี้เรียกว่าวิภัชชวาท

อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่นมีคนมากราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า วาจาที่ ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น พระองค์ตรัสไหม ถ้าเป็นเรา เราจะตอบว่า อย่างไร ถ้าเขามาถามว่า คำพูดที่คนอื่นไม่ชอบใจ ไม่เป็นที่รักของเขา ท่านพูดไหม ท่านจะตอบว่าอย่างไร ถ้าตอบว่าพูดหรือตอบว่าไม่พูด ก็ เรียกว่าตอบดิ่งไปข้างเดียว

แต่พระพุทธเจ้าไม่ตรัสอย่างนั้น พระองค์ตรัสว่า ในข้อนี้ เราไม่ ตอบดิ่งไปข้างเดียว แล้วพระองค์ก็ตรัสแยกแยะให้ฟังว่า

วาจาใดไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ ตรัส

วาจาใดเป็นคำจริง เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือก กาลที่จะตรัส

วาจาใดไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดจริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ก็ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือกกาล ที่จะตรัส However, the Buddha did not answer in that manner; his reply was analytical. He pointed out that he would not make such a one-sided statement. He said that no matter whether they were laymen or monks, if they practiced right, they could all achieve wholesomeness. However, whether monks or laymen, if they practiced wrong, neither class could achieve wholesomeness. This characteristic is called *vibhajjavāda*.

To cite another example, one man came and asked the Buddha: Would you utter words that do not please others? What would we say if this question were put to us: Would you speak words not pleasing or endearing to others? How would you reply? If you say "Yes, I would" or "No, I wouldn't," that will be a downright definite answer either way.

The Buddha did not give such an answer. He said that in this case he would not reply downright either way. Then he went on to elaborate in detail:

Words that are untrue, that are of no use, that are not pleasing to the listener, he will not utter.

Words that are true, that are of no use, that are not pleasing to the listener, he will not utter.

Words that are true, that are of use, that are not pleasing to the listener, he will choose to utter at an appropriate moment.

Words that are untrue, that are of no use, that are pleasing to the listener, he will not utter.

Words that are true, that are of no use, that are pleasing to the listener, he will not utter.

Words that are true, that are of use, that are pleasing to the listener, he will choose to utter at an appropriate moment.

เขาถามเพียงคำถามเดียว พระองค์ตรัสแยก ๖ อย่าง ขอให้ พิจารณาดู อย่างนี้เรียกว่า*วิภัชชวาท*

นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงถึงลักษณะท่าทีของการสนองตอบ หรือ ปฏิกิริยาต่อสิ่งทั้งหลายแบบชาวพุทธ ซึ่งมีการมองอย่างวิเคราะห์และ แยกแยะจำแนกแจกแจง เพื่อให้เห็นความจริงครบทุกแง่ด้าน

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ในการแยกประเภทคฤหัสถ์ พระพุทธเจ้าตรัส กามโภคี^{เ๓]} ๑๐ ประเภท แสดงหลักการวินิจฉัยคฤหัสถ์โดยการแสวงหา ทรัพย์ โดยการใช้จ่ายทรัพย์ และโดยท่าทีของจิตใจต่อทรัพย์เป็นต้น แล้วแยกประเภทคฤหัสถ์ไปตามหลักการเหล่านี้

หลักการต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้มาก เพราะฉะนั้น เราจะเห็นว่า ธรรมในพระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษที่มักจะมีเป็นข้อๆ โดยรวมเป็นชุดๆ ดังที่จัดเป็นหมวดธรรมต่างๆ เช่น หมวดสอง หมวด สาม หมวดสี่ หมวดห้า หมวดหก ฯลฯ [๔]

พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักจำแนกธรรม จึงได้รับการเฉลิมพระนาม อย่างหนึ่งว่า *ภควา*

ภควา นั้น แปลได้สองอย่าง คือ แปลว่าผู้มีโชคก็ได้ แปลว่าผู้ จำแนกแจกธรรมก็ได้

นี้เป็นลักษณะที่เรียกว่า*วิภัชชวาท* คือเป็นนักวิเคราะห์ จำแนก แจกธรรม หรือแยกแยะให้เห็นครบแง่ด้านของความจริง The man posed only one question, but the Buddha gave six separate answers. This approach to a question is called *vibhajjavāda*.

It illustrates the Buddhist stance toward response or reaction to all things; that is, looking at them analytically and separating them discerningly into various components to see the truth in full from all aspects and all sides.

Another example is the categorization of laymen. The Buddha expounded ten classes of enjoyers of sensual pleasures $(k\bar{a}mabhog\bar{t}^{[3]})$, setting forth his criteria for judging householders on the basis of, for instance, their way of seeking wealth, their way of using wealth, and their mental disposition toward wealth. He then classed them accordingly.

Many principles in Buddhism are like this. Therefore, we will see that the Buddha's doctrines are marked by the special feature that they are often itemized and form into sets, as in the arrangement of the teachings into groups, such as group of the twos, group of the threes, group of the fours, group of the fives, group of the sixes, etc. [4]

The Buddha is an analyst of the Dhamma and is thus glorified with the epithet $Bhagav\bar{a}$.

The word $Bhagav\bar{a}$ can be rendered in two ways: either as "Blessed One" or as "analyst of the Dhamma."

This is the characteristic that is called *vibhajjavāda*, an analyst of the Dhamma who separates its elements to reveal the truth in all its aspects and all sides.

ลักษณะที่ ь มุ่งอิสรภาพ

ลักษณะที่ ๖ พระพุทธศาสนา มี ว*ิมุตติ* หรือความมีอิสรภาพเป็น จุดหมายสำคัญ และไม่ใช่เป็นเพียงจุดหมายเท่านั้น แต่มีอิสรภาพเป็น หลักการสำคัญทั่วไปทีเดียว

ในทางธรรมท่านใช้คำว่า *วิมุดติรล* กับ *วิมุดติลาระ*

สำหรับวิมุตติรสนั้น พระพุทธเจ้าตรัสเป็นคำอุปมาว่า มหาสมุทร แม้จะกว้างใหญ่เพียงใดก็ตาม แต่น้ำในมหาสมุทรที่มากมายทั้งหมดนั้น มีรสเดียว คือรสเค็ม ฉันใด ธรรมวินัยของพระองค์ที่สอนไว้มากมาย ทั้งหมดก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ได้แก่ความหลุดพ้นจากทุกข์และปวง กิเลส ฉันนั้น

ภาษาสมัยใหม่เรียกความหลุดพ้นว่า *อิสรภาพ* เดี๋ยวนี้เราไม่ใช้คำ ว่าวิ*มุตติ* เราติดคำว่า*อิสรภาพ* แต่ที่จริงเราใช้คำว่า *อิสรภาพ* ใน ความหมายของวิมุตตินั่นเอง

เวลาแปลเป็นภาษาอังกฤษจะเห็นชัด ฝรั่งแปลวิมุตติว่า freedom เราแปลอิสรภาพ ก็ว่า freedom ตรงกัน แต่ในภาษาไทย คนไทยแทนที่ จะใช้คำว่าวิมุตติ กลับไปใช้คำว่าอิสรภาพ

ที่จริง ในภาษาบาลีเดิม อิสรภาพไม่ได้แปลว่า "freedom" อิสรภาพนั้นแปลว่า "ความเป็นใหญ่" ตรงกับ "sovereignty" หรือ แม้แต่ "domination" หรือ "dominion" คือความมีอำนาจเหนือหรือ เป็นใหญ่ แต่เราใช้อิสรภาพในความหมายของ "freedom" เพราะฉะนั้น อิสรภาพที่ใช้กันในภาษาไทยจึงไปตรงกับคำว่าวิมุตติ

Characteristic No. 6 Buddhism aims for freedom.

CHARACTERISTIC NO. 6. Buddhism has *vimutti* or having freedom as its principal goal. And freedom is not simply a goal, but it is even an important general principle.

In his teachings, the Buddha used the terms *vimuttirasa* (taste of freedom) and *vimuttisāra* (essence of freedom).

With regard to *vimuttirasa*, he used it in an analogy, saying that just as however wide and large an ocean is, the enormous amount of water in the ocean all tastes the same—salty, so too the massive body of his teachings on the Doctrine and the Discipline has only one taste—*vimuttirasa*, which is release from suffering and all defilements.

In modern [Thai] parlance, we refer to release as *itsaraphap* (Pali: *issarabhāva*). We no longer use *vimutti* because we have got into the habit of using the term *itsaraphap*. Actually, what we are doing is just using *itsaraphap* in the sense of *vimutti*.

This is quite clear when *vimutti* is translated into English. Westerners translate it as *freedom*, exactly the same word we use in translating *itsaraphap*. Instead of using *vimutti*, Thais use *itsaraphap*.

As a matter of fact, *issarabhāva* in the original Pali does not mean "freedom." The word means "supremacy," which is equivalent to "sovereignty," even "domination" or "dominion," i.e. having power over or being supreme. However, we use the word in the sense of "freedom." Consequently, *itsaraphap* as used in Thai is the equivalent of *vimutti*.

พระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะของความหลุดพ้น หรือความเป็น อิสระอยู่โดยตลอด จุดหมายของพระพุทธศาสนา ก็ได้แก่วิมุตติ

พระพุทธเจ้าตรัสอีกแห่งหนึ่งว่า *วิมุตฺติสารา สพฺเพ ธมฺมา* "ธรรม ทั้งหลายทั้งปวงมีวิมุตฺติเป็นสาระ" คือมีวิมุตฺติเป็นแก่นสาร ซึ่งก็มี ความหมายอันเดียวกัน

รวมความว่า ลักษณะนี้บอกให้ทราบว่า พระพุทธศาสนาถือเอา วิมุตติหรืออิสรภาพนี้ เป็นจุดหมาย เป็นหลักการสำคัญ และให้ ความสำคัญแก่อิสรภาพทุกขั้นตอน ไม่เฉพาะในขั้นสุดท้ายที่ว่าต้องการ ให้คนเข้าถึงความหลุดพ้นเท่านั้น แต่มีลักษณะของการไม่ยึดติดถือมั่น ไม่มีอุปาทานในสิ่งต่างๆ อยู่โดยตลอด

จะเห็นว่า หลักการของพระพุทธศาสนานี้บางครั้งก็สรุปด้วยคำว่า
สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย คือให้รู้เข้าใจความจริงถึงขั้นที่ว่า ธรรม
ทั้งหลายทั้งปวงนั้นไม่อาจเข้าไปยึดมั่นถือมั่นได้

ไม่อาจ-ไม่น่า-ไม่ควรยึดติดถือมั่น เพราะอะไร เพราะว่าสิ่ง ทั้งหลายนั้นไม่ได้เป็นไปตามความปรารถนา หรือตามความยึดมั่นของ เรา แต่มันเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุบัจจัยของมัน ถึงเราจะไปยึดมั่น ก็ไม่มีผลอะไรต่อตัวความจริง มีแต่จะกระทบกระเทือนต่อตัวเราเอง ทำ ให้เราแย่เอง คือ เดือดร้อนเป็นทุกข์

วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องคือ เราจะต้องรู้ความจริงของเหตุปัจจัย แล้ว ไปทำที่เหตุบัจจัย

เพราะฉะนั้น เราจะต้องรู้เท่าทันความจริงว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตาม เหตุบัจจัย ไม่เป็นไปตามความปรารถนาของเรา การเข้าไปยึดมั่นถือมั่น ไม่ เป็นประโยชน์ และเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แล้วก็ไม่ทำให้มีผลเป็นจริงขึ้นมาได้ Buddhism has always been characterized by release or freedom. Its goal is *vimutti*.

The Buddha uttered in another place thus: *Vimuttisārā* sabbe dhammā, "All the doctrines have vimutti as their essence," or they have freedom as their core substance—which conveys the same meaning.

To sum up, this characteristic is an indication that Buddhism considers *vimutti* or freedom as its goal, its main principle. It is made prominent at every stage, not only at the final stage, the aim of which is the attainment of release, but it is characterized by non-clinging to, or detachment from, all things all along.

This Buddhist principle is sometimes summed up by these words: *Sabbe dhammā nālaṁ abhinivesāya*. That is, one must know and understand the truth thoroughly up to the point of realizing that all things are not what one can cling to.

Why is it not possible, not desirable, or not advisable for one to cling to anything? Because all things do not comply with one's wishes or respond to one's attachment. They are subject to causes and conditions as they naturally are. Even if one clings to them, it has no effect on the truth itself. It will only impact on oneself, making one worse off, causing trouble and suffering.

The right practice is to know the truth regarding its causes and conditions and act upon them.

Therefore, we must fully comprehend the truth that all things are subject to their causes and conditions, not to our desires. Clinging to them is useless and impossible. It will never make things materialize.

พระพุทธศาสนาจึงสอนให้เรามีอิสรภาพ โดยฝึกตนให้รู้จักที่จะไม่ ยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จนกระทั่งเมื่อรู้ความจริง รู้เท่าทันชัดแจ้งทั่ว ตลอดแล้ว ก็จะมีจิตหลุดพ้นเป็นอิสระ

แม้แต่ในขั้นต้นๆ สำหรับการปฏิบัติที่ยังไม่ถึงขั้นเป็นวิมุตติ ก็จะ มีลักษณะของการไม่ยึดติดอยู่เสมอ เช่น พระพุทธศาสนาไม่ให้ ความสำคัญสูงสุดแก่ศรัทธา การบรรลุจุดหมายของพระพุทธศาสนา หรือการเข้าถึงอิสรภาพ ไม่ขึ้นต่อศรัทธาหรือความเชื่อ แต่จะหลุดพ้นได้ เพราะรู้เห็นแจ้งด้วยตนเอง อันนี้เป็นลักษณะของการไม่ยึดติด

เริ่มตั้งแต่ไม่ให้ยึดติดในบุคคล แต่ให้รู้จักพึ่งพาบุคคลในทางที่ ถูกต้อง เอาเขาเป็นสื่อในการที่จะนำเราให้เข้าไปหาสัจธรรม ด้วยการเป็น กัลยาณมิตร

หลายท่านคงเคยได้ยินเรื่องพระวักกลิ ซึ่งบวชเข้ามาแล้ว ก็พอใจ ในพระรูปพระโฉมของพระพุทธเจ้ามาก ชอบติดตามพระองค์ไปในที่ ต่างๆ เรื่อยไป

พระพุทธเจ้าทรงคอยมองดู และทรงรอให้อินทรีย์ของพระวักกลิ แก่กล้า จนถึงคราวหนึ่งก็ได้ตรัสว่า "ดูก่อนวักกลิ เธอจะตามดูทำไม ร่างกายที่เปื่อยเน่าได้นี้" แล้วก็ตรัสว่า "ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใด เห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม" คือ ให้ย้ายความสนใจ และความติดใจ ออก จากตัวบุคคล ไปหาตัวธรรมหรือสัจธรรม

อันนี้เป็นลักษณะของการที่ไม่ให้ติด ไม่ให้ยึด ในสิ่งทั้งหลาย แม้แต่ในระดับของการปฏิบัติขั้นต้นๆ จนถึงขั้นสุดท้ายก็ให้มีอิสรภาพ โดยสมบูรณ์ เรื่องนี้ขอผ่านไปก่อน พูดกันเพียงพอได้เค้าความ Buddhism therefore teaches us to be free by training ourselves not to cling to anything to the extent that we know the truth, and understand it clearly and thoroughly. Then our mind will be set free.

Even in the early stages of training, not yet to the stage of vimutti, non-clinging always features there. For instance, Buddhism does not accord paramount importance to faith; the attainment of the goal of Buddhism or access to freedom does not depend on faith or belief. Instead, a person gains release through the attainment of enlightenment himself. This characterizes non-clinging.

It starts with non-clinging to individuals but knowing how to rightly depend on others. We should rely on them as guides leading us to the truth in their capacity as good friends.

Several of you may have heard about Vakkali. When he entered the monkhood, he was so fascinated by the beauty and grace of the Buddha that he followed him everywhere.

The Buddha kept an eye on Vakkali and waited for his faculties to mature. Then on one occasion he said, "Vakkali, why do you keep following and watching this body of mine that is bound to decay?" Then he went on, "Whoever sees the Dhamma sees me; whoever sees me sees the Dhamma." This is meant for the person to transfer his interest and attachment from an individual to the Dhamma or the absolute truth itself.

This is characteristic of non-clinging or non-attachment to all things. Even from the beginning level up to the final stage, practitioners are to have complete freedom. I would like to leave this topic for now as the purpose is merely to get an overview.

ลักษณะที่ ๗ เป็นศาสนาแห่งปัญญา

ลักษณะที่ ๗ พระพุทธศาสนาถือ **ปัญญา** เป็นยอดธรรม หรือ เป็นธรรมแกนกลาง ดังพุทธพจน์ว่า *ปญญุตฺตรา สพฺเพ ธมฺมา* "ธรรม ทั้งหลายทั้งปวงมีปัญญาเป็นยอดยิ่ง"

พระพุทธศาสนาถือว่าปัญญาเป็นธรรมสูงสุด เป็นตัวตัดสินขั้น สุดท้ายในการที่จะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา แม้แต่พระนามที่ เรียกว่าพระพุทธเจ้า คือ "พุทธะ" ก็หมายถึงตรัสรู้ด้วยปัญญา หรือมี ปัญญาตรัสรู้ธรรม

อย่างที่ได้บอกเมื่อกี้นี้ว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาแห่งศรัทธา แต่เป็นศาสนาแห่งปัญญา ซึ่งบางทีก็เป็นจุดอ่อน และหลายคนก็ถือว่า เป็นจุดอ่อนของพระพุทธศาสนา เพราะเหตุที่ให้อิสรภาพทางปัญญาแก่ คนมาก เมื่อไม่มีการศึกษากันจริงจัง ก็ทำให้ชาวพุทธเป็นคนที่ไม่ค่อย เอาเรื่องเอาราว

ดูง่ายๆ ในด้านข้อปฏิบัติ ในหมู่ชาวพุทธในเมืองไทยปัจจุบันนี้ จับไม่ค่อยได้ว่า ชาวพุทธถือข้อปฏิบัติอะไรกันบ้าง จะเอาอะไรเป็น เครื่องกำหนดว่าเป็นชาวพุทธ จะมองเป็นรูปธรรมก็หาไม่เห็น เพราะไป เอาแต่ปัญญา แล้วแต่ใครมีปัญญาพิจารณา จะเลือกปฏิบัติเท่าไหนก็ได้ ตามสมัครใจ

Characteristic No. 7

Buddhism is a religion of wisdom.

CHARACTERISTIC NO. 7. Buddhism holds *paññā* (wisdom) as the highest Dhamma or the core of all the Dhammas, as evidenced from the Buddha's word: *Paññuttarā sabbe dhammā*, "Of all the Dhammas, wisdom is supreme."

In Buddhism, wisdom is considered the highest of the Dhammas, the ultimate decisive factor in attaining the goal of Buddhism. Even the name used in calling the Great Teacher is "Buddha," which means one who has attained enlightenment through wisdom or who is possessed of wisdom to have attained enlightenment.

As mentioned just a moment ago, Buddhism is not a religion of faith, but one of wisdom. This might at times be taken as a weak point and a number of people consider it a weakness of Buddhism, for it gives its followers much intellectual freedom. Lack of serious studies can lead Buddhists to have a rather casual attitude toward all things.

This is easy to see in the way Buddhists in Thailand today practice. It is hardly possible to pinpoint the rules of practice observed by the Buddhists. What is to be used to identify a person as a Buddhist? Nothing concrete can be found because the emphasis is on wisdom only. It is at the individual's discretion on the basis of his wisdom to choose what to practice inasmuch as he is willing to do so.

เรื่องนี้ต่างจากในศาสนาอื่น ซึ่งส่วนมากเป็นศาสนาแห่งศรัทธา เขาจะบังคับกันเลย ห้ามสงสัย ไม่ต้องถาม ฉันบอกอย่างนี้ เธอทำไปก็ แล้วกัน เขามีแบบแผนที่กำหนดไว้ชัดเจน และมีข้อปฏิบัติที่ตายตัวว่า ถ้าเป็นศาสนิกของศาสนานั้นจะต้องเชื่อและต้องปฏิบัติอย่างนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม ว่าที่จริง พระพุทธเจ้าได้ตรัสวางแบบแผนไว้ให้แล้ว คือให้เรามีหลัก ๒ อย่าง ได้แก่ ธรรมวินัย อย่างที่ได้พูดไว้ในข้อที่ ๓ ว่า พระพุทธศาสนาประกอบด้วยธรรมกับวินัย

ถ้าปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนากันอย่างแท้จริง ชาวพุทธก็จะ ไม่เป็นคนเลื่อนลอย แต่จะมีแบบแผนเป็นของตนเอง แต่เรามองข้าม เรื่องวินัยไปเสีย จึงขาดลักษณะอันนี้ *เพราะมัวเที่ยวหาธรรม แต่ไม่* นำพาเรื่องวินัย

ส่วนที่มีหลักว่าปัญญาเป็นสำคัญนั้น ก็เพราะว่า ปัญญาเป็นตัว ตัดสินในการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา

มนุษย์เรานี้มีประสบการณ์ในเรื่องศาสนากันมาเป็นเวลายาวนาน มีนักคิดมากมายเกิดขึ้น แล้วก็ค้นคว้าหาหลักความจริงมาสอนมนุษย์ เกิดเป็นลัทธิศาสนาต่างๆ มากมาย ซึ่งอาจแยกประเภทได้ดังนี้

ศาสนาประเภทหนึ่ง ย้ำเรื่อง ศรัทธา เขาบอกว่า ให้ฝากชีวิต มอบ จิตมอบใจไว้ในองค์เทพสูงสุด แล้วทำตามคำสั่งสอนไป ไม่ต้องสงสัย อะไรทั้งสิ้น อย่างนี้เป็นศาสนาที่ใช้ศรัทธาเป็นเครื่องตัดสิน ศรัทธา เท่านั้นจะให้ท่านเข้าถึงจุดหมายของศาสนา In this regard, Buddhism differs from other religions, most of which are based on faith. It is mandatory [for believers] to obey certain rules; they are forbidden to doubt or ask questions. They have to do whatever they are told to do. These religions have a clearly defined model and a fixed code of conduct so that followers of a given religion have to believe and have to practice in such and such a manner.

In any event, as a matter of fact, the Buddha did lay down a model: there are two principles for us to adhere to: the *Dhamma* and the *Vinaya*, as already mentioned in the third characteristic that Buddhism comprises the Doctrine and the Discipline.

If we truly observe the Buddhist principles, we will not be drifters, but will have our own model. However, we overlook the Discipline, and as a result lack this characteristic. As we just keep looking for the Dhamma, we have come to neglect the Discipline.

Regarding the specification of wisdom as an important attribute, it is wisdom that is the decisive factor of attaining the goal of Buddhism.

Humans have had experience with religion for an extremely long time. There have arisen a great number of thinkers searching for the truth to impart to humans, thereby giving rise to many different cults and religions. They can be classified as follows:

The first category emphasizes **faith**. Followers of this group are told to entrust their lives and spirits to a supreme god and then follow his teachings categorically without any doubt whatsoever. Religions of this group use faith as a criterion; only faith qualifies an individual for gaining access to the goal of his religion.

ศาสนาประเภทที่สอง คือพวกที่ถือ ศีลพรต เป็นตัวตัดสิน พวกนี้ จะถือระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ที่วางไว้ให้ แล้วประพฤติปฏิบัติตามนั้น ถือว่าจะบริสุทธิ์หลุดพ้นเข้าถึงจุดหมายของศาสนาด้วยศีลพรต ดังมีคำ ในคัมภีร์เรียกว่า สีเลน สุทฺธิ แปลว่า "การบริสุทธิ์ด้วยศีล" คือเพียงว่า ยึดถือศีล ข้อบังคับ ระเบียบ กฎเกณฑ์อย่างเดียวเท่านั้นให้เคร่งครัด เข้มงวด เมื่อปฏิบัติไปตามนั้นได้จริงแล้ว ก็จะหลุดพ้นถึงจุดหมายของ ศาสนาได้เอง อันนี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า สีลัพพตปรามาส ก็เป็น หลักการของศาสนาประเภทหนึ่ง

ศาสนาประเภทที่สาม ได้แก่พวกที่ยึดเอา สมาธิ เป็นตัวตัดสิน คือบำเพ็ญข้อปฏิบัติทางจิตใจ ให้จิตดื่มดำ จนกระทั่งในขั้นสุดท้าย จิต จะเข้ารวมกลืนหายกลายเป็นหนึ่งเดียวกับภาวะสูงสุด ซึ่งอาจจะเป็นเทพ สูงสุดหรือเป็นปรมาตมันอะไรก็ตาม ศาสนาประเภทนี้มีอยู่ไม่น้อย เป็น ศาสนาขั้นที่ประณีตมาก

รวมแล้วก็มี ๓ ประเภทด้วยกัน คือ

- ๑. พวกปลงศรัทธา มอบจิตฝากใจให้ไปเลย
- ๒. พวกถือศีลพรต ตัดสินด้วยความเคร่งครัดเข้มงวด
- ๓. พวกถือสมาธิ มุ่งให้จิตดื่มดำเข้ารวมกับภาวะสูงสุด

The second category comprises religions that regard rules and vows as the decisive factors. Their followers will adhere to the set rules and regulations as their models and conduct themselves accordingly. It is considered that they can be purified, released, and able to attain the goal of their religion with such rules and vows. This is expressed in religious texts as sīlena suddhi, meaning "purification by means of moral rules." That is to say, it is solely by truly observing strictly and rigidly moral principles, commandments, rules, and regulations that a person can be released and reach the goal of his religion automatically. This concept, which Buddhism calls sīlabbataparāmāsa (adherence to mere moral rules and vows), serves as the principle of one category of religions.

The third category includes those that hold concentration as their decisive factor. That is, by way of mental practice until the mind is fully absorbed and reaches the final stage, a person's mind will merge and become one with the highest state, which might be a supreme god or paramātman (in Sanskrit, "greatest self") or whatever. There are quite a few religions of this kind; they are at the level of great subtlety.

In all, there are three categories of devotees as follows:

- 1. Those that have steadfast faith and entrust their minds and hearts to their religion;
- 2. Those that observe moral rules and vows and are to be judged by the severity and stringency of their observance;
- 3. Those that believe in *samādhi*, or concentration, and are intent on immersing their minds to become part of the supreme state.

แต่พระพุทธศาสนา ไม่ได้ถืออย่างนั้น พระพุทธศาสนาให้ ความสำคัญทั้งแก่ศรัทธา ทั้งแก่ศีลพรตและแก่สมาธิ ถือว่าเป็นปัจจัยที่ ขาดไม่ได้ ในการเข้าถึงจุดหมาย แต่ไม่ใช่ตัวตัดสิน

อันนี้เป็นข้อที่ควรต้องระวัง ไม่ใช่ว่า พระพุทธศาสนาจะไม่ให้ ความสำคัญแก่สิ่งเหล่านั้น ทั้งศรัทธา ศีลพรต และสมาธิ เป็นบาทเป็น ฐาน และเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้

สำหรับ ครัทธา นั้น พระพุทธเจ้ายังเคยตรัสว่า สทุธาย ตรติ โอฆ์ แปลว่าบุคคลย่อมข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธา ข้ามโอฆะอะไร ข้ามโอฆสงสาร ก็คือข้ามวัฏฏสงสาร หมายความว่าพ้นจากการเวียนว่ายในความทุกข์ แสดงว่าพระพุทธเจ้ายอมรับว่าเราจะพ้นทุกข์ได้ด้วยศรัทธา นี่ถ้ามอง เผินๆ เราก็บอกว่า เอาแค่ศรัทธาก็พอ

ในกรณีของ ศีล ก็สามารถอ้างคำบาลีอีกแห่งหนึ่ง เวลาพระให้ศีล จบท่านก็สรุปทุกครั้งว่า สีเลน สุคตึ ยนฺติ สีเลน โภคสมฺปทา สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ บอกว่า บุคคลย่อมไปนิพพาน คือ นิพฺพุตึ ด้วยศีล อ้าว! ถึงนิพพานได้ด้วยศีลแล้วนี่ ก็แสดงว่า ยอมรับว่าศีลทำให้ไปนิพพานได้ พอแล้ว

สำหรับ *สมาธิ* ก็มีตัวอย่างคำสอนมากมายที่จะยกมาอ้าง ถ้าจะอ้าง กันแบบง่ายๆ ว่าสมาธิก็พอที่จะถึงนิพพาน ก็สามารถยกตัวอย่าง นิพพานขั้นต้นๆ อย่างที่เรียกว่า *นิโรธ* ^๕ By contrast, Buddhism does not embrace these principles as such. Although it acknowledges the importance of faith, moral rules and vows, and concentration as indispensable factors in attaining the goal, yet they are not decisive factors.

We have to be careful on this point. It is not the case that Buddhism disregards the importance of faith, moral rules and vows, and concentration. On the contrary, these are basic and indispensable factors.

Regarding *faith*, the Buddha once said: *Saddhāya tarati ogham*, meaning that a person can cross a torrent with faith. Then the question is crossing what torrent? Crossing the torrent of rebirth is crossing the cycle of rebirths, which means the person can free himself from endless suffering. This is evidence that the Buddha admits that we can be free of suffering through faith. With a casual view of this, we might say that mere faith will suffice.

In the case of *morality*, we can cite another Pali expression. At the end of giving the training rules [to the lay devotees], the monk will conclude thus: *Sīlena sugatim yanti sīlena bhoga-sampadā sīlena nibbutim yanti*. The Pali words say that individuals can attain nibbāna (i.e. *nibbutim*) through morality. Well! nibbāna is attainable with training rules, which is an acknowledgement that moral principles enable a person to get to nibbāna. So morality alone should be enough.

As for *concentration*, numerous instances of this in the Buddha's teachings can be cited. If one is to make a simplistic claim that concentration is enough to get a person to nibbāna, one can cite as an example early stages of nibbāna called *nirodha*^[5] (extinction of defilements).

ในนิโรธ ๕ มีวิกขัมภนนิโรธเป็นข้อแรก ได้ฌานสมาบัติ โจ ก็ถือว่า ถึงวิกขัมภนนิโรธ หรือในพระไตรปิฎก ที่พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องตทั้งคนพพาน และทิฏฐธัมมนิพพาน พระพุทธเจ้ายังตรัสว่า ปฐมฌานก็ตาม ทุติยฌานก็ตาม จนกระทั่งถึงแนวสัญญานาสัญญายตนะ ซึ่งเป็นสมาธิ ในระดับประณีต สูงขึ้นไปโดยลำดับนี้ แต่ละอย่างเป็นนิพพานได้โดย ปริยาย พระองค์ตรัสไว้อย่างนั้น แต่ยังไม่ใช่ตัวแท้ตัวจริง

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่หลักธรรมเหล่านั้น แต่พระองค์ ย้ำว่าปัญญานี่แหละเป็นตัวตัดสิน ศรัทธาก็เพื่อปัญญา ศีลพรตก็เพื่อ ประคับประคองจนกระทั่งเกิดปัญญา โดยเฉพาะศีลนั้นช่วยให้เกิดสมาธิ สมาธิก็ต้องนำไปสู่ปัญญา ถ้าไม่อย่างนั้น ก็เป็นเพียงสมาธิที่นำไปสู่ภาวะ ดื่มด่ำทางจิตเท่านั้น เป็นเรื่องของสมถะ ไม่ถึงนิพพาน

ตกลงว่า จะต้องให้ถึงขั้นสูงสุดคือปัญญา มีอุปมาเหมือนอย่างจะ ตัดต้นไม้ เราต้องมีอะไรบ้าง ขอให้คิดดู

- ๑. เราจะต้องโน้มจิตใจโน้มตัวเข้าไปหาการตัดต้นไม้นั้น ใจเอาด้วย กับการที่จะตัดต้นไม้ แล้วมุ่งเข้าไปที่ต้นไม้
- ๒. ต้องมีที่เหยียบยัน ถ้าตัวเราไม่มีที่ยัน ไม่มีที่ยืนตั้งตัวไว้ เราก็ ทำละไรไม่ได้
 - m. ต้องมีกำลัง ในการที่จะยกมีดขวานขึ้นตัด

Of the five types of *nirodha*, *vikkhambhananirodha* (extinction by suppression) is the first. Attainment of jhāna and samāpatti^[6] (deep meditative concentration) is regarded as having attained this extinction. Elsewhere in the Pali Canon, where the Buddha talks about *tadaṅganibbāna* (release by substitution of opposites) and *diṭṭhidhammanibbāna* (release in this very life), he says that *paṭhama-jhāna* (the first jhāna), or *dutiya-jhāna* (the second jhāna), up to *nevasaññānāsaññāyatana* (the base of neither perception nor non-perception), which refer to progressively finer and finer levels of concentration, each in a way is, figuratively speaking, a kind of nibbāna, but it is still not the real nibbāna.

Buddhism places importance on those doctrinal principles, but the Buddha stresses that it is wisdom that is the decisive factor. Faith is meant to develop wisdom; moral rules and vows are to provide support to a person until wisdom arises. It is morality in particular that helps to give rise to concentration; then concentration in turn must lead to wisdom. Otherwise, it will only lead the mind into a state of mental absorption, which is a matter of samatha (tranquility), still short of nibbāna.

Thus the goal is to reach the highest level, namely wisdom. It can be compared to cutting a tree. Let us think of what we need for this task:

- 1. We must get our body and mind incline toward cutting the tree. When the mind gives its support, we set off toward the tree.
- 2. We must secure a firm footing; if we have nothing for a support or nothing to stand on, we can do nothing.
- 3. We must have enough strength to lift an ax or a machete to cut the tree.

๔. ต้องมีมีดขวานที่คม หรืออุปกรณ์ที่ใช้ตัดได้

ในอุปมานี้ การหันหน้ามุ่งเข้าไปหาสิ่งนั้น ก็คือ *ศรัทธา* พื้นดินที่ เหยียบยันก็ตรงกับที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เสมอว่า *ศีล* เปรียบเหมือน พื้นดินเป็นที่เหยียบยัน ทำให้เราทำงานการได้ ประการที่ ๓ เรี่ยวแรง กำลังของเราในการหยิบยกมีดขวานขึ้นมาตัด นั่นก็คือ *สมาธิ* แล้ว สุดท้ายตัวมีด หรือขวานที่คมนั้นก็คือ *ปัญญา*

ตัวที่ตัด ที่ทำให้ขาดทำให้หลุด ทำให้สำเร็จกิจ คืออะไร คือมีด หรือขวาน มีดขวานนั้นเป็นตัวตัด ทำให้งานสำเร็จบรรลุจุดหมาย แต่ถ้า เราไม่มีสามอย่างแรก ทั้งที่มีมีดมีขวานเราก็ตัดไม่ได้ เพราะฉะนั้น สาม อย่างแรกก็ขาดไม่ได้ แต่ตัวตัดสินคืออันที่สี่ ได้แก่ตัวปัญญา

พระพุทธศาสนาสอนว่า ปัญญาเป็นตัวตัดสิน จึงถือว่าปัญญาเป็น คุณธรรมสำคัญ เป็นเอก ปัญญาในขั้นสูงสุดคือ ปัญญาในขั้นที่จะ ทำงานรู้เท่าทันสัจธรรม ที่จะตัดสังโยชน์เครื่องผูกมัดตัวไว้กับวัฏฏสงสาร ไว้กับความทุกข์ ได้แก่ปัญญาที่มีชื่อเรียกเฉพาะว่า วิปัสสนา

วิบัสสนาก็คือปัญญานั่นแหละ แต่เป็นปัญญาในระดับหนึ่งประเภท หนึ่ง ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง ซึ่งเราเรียกชื่อเฉพาะว่าเป็นวิบัสสนา

วิบัสสนานี้เป็นข้อปฏิบัติจำเพาะในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น จึงบอกว่า ปัญญา โดยเฉพาะที่เรียกชื่อว่า วิบัสสนานี้ เป็นลักษณะ พิเศษของพระพุทธศาสนา มีเฉพาะในพระพุทธศาสนา 4. We must have an ax or a machete with a sharp blade, or any tool that can be used for cutting.

In this analogy, the setting off toward something is *faith*; the ground on which we secure our footing is *morality*, which figures in the simile the Buddha uses: morality is like the ground where we can plant our feet securely and carry out our task. The third point is our strength in lifting an ax or a machete to do the cutting, which is *concentration*. Finally, the sharp blade of the ax or the machete is *wisdom*.

What is it that cuts, separates, breaks off, and accomplishes the task? It is the ax or the machete. The ax or the machete is instrumental in the cutting and achieving the goal. Nevertheless, without the first three requisites, though we possess an ax or a machete, we cannot cut. Therefore, the first three items are indispensable, but the decisive factor is the fourth one, namely wisdom.

Buddhism teaches that wisdom is the decisive factor; wisdom is therefore considered an attribute of utmost importance, the primary attribute. Wisdom at its highest level is the kind that can work for a thorough understanding of the truth to cut fetters that bind man to the cycle of rebirths, and to suffering. Wisdom at this level is called by a specific term $vipassan\bar{a}$ (insight).

 $Vipassan\bar{a}$ is none other than wisdom, but it is wisdom at a particular level, a particular type of wisdom that has a particular function. We then specifically call it $vipassan\bar{a}$.

Vipassanā is a practice specifically found in Buddhism. Therefore, wisdom, especially the kind called *vipassanā*, is a distinctive characteristic, peculiar only to Buddhism.

บัญญานี้เป็นแกนกลางที่ร้อยประสานอยู่ในหลักพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่ต่างๆ อย่างเช่นหลักการทั่วไปที่ตรัสไว้ในคาถา ว่า *พหุํ เว สรณํ ยนฺติ ปพฺพตานิ วนานิ จ* เป็นต้น

คาถานี้มีใจความว่า คนทั้งหลายถูกภัยคือความกลัว คุกคามแล้ว ย่อมยึดถือสิ่งทั้งหลายมากมายเป็นสรณะ เช่นยึดเอาเจ้าป่าเจ้าเขาต้นไม้ ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พึ่ง แต่สิ่งเหล่านั้น ไม่ใช่สรณะอันเกษม คนยึดเอาสิ่ง เหล่านั้นเป็นสรณะแล้ว ไม่สามารถพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

ส่วนผู้ใดถึงพระรัตนตรัย ยึดเอาพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะแล้ว มองเห็นอริยสัจจ์ ๔ คือพิจารณาด้วยบัญญารู้เข้าใจ สัจธรรม รู้จักทุกข์ รู้ตัวบัญหา รู้เหตุของบัญหา รู้จักจุดหมายของ ตนเองที่เป็นความดับทุกข์แล้ว ปฏิบัติตามมรรคาที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นทาง สายกลาง ดับทุกข์ได้ อันนั้นจึงจะเป็นสรณะที่แท้จริง อันเกษม

เรื่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือสรณะ ๓ นี้มีความหมาย อย่างไร เป็นเรื่องที่จะต้องทำความเข้าใจกันต่อไปให้ชัดเจน อย่างน้อย จะต้องเข้าใจว่าการยึดถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ จะนำไปสู่การมองเห็น อริยสัจจ์ ๔ อย่างไร

แต่ในที่นี้ต้องการพูดแค่ให้เห็นว่าท่านเน้นความสำคัญของปัญญา และปัญญาโดยเฉพาะขั้นที่ทำลายกิเลส คือ วิปัสสนา This kind of wisdom is central to Buddhism, the core that strings and binds its tenets together. The Buddha mentions this in many places. For instance, he states the general principle in a verse as follows: *Bahum ve saraṇam yanti pabbatāni vanāni ca*.

The meaning of the verse is this: people threatened by fear will seek refuge in diverse things, such as guardian spirits of forests, guardian spirits of mountains, and sacred trees. But those entities are not secure refuges. People who cling to them as refuges cannot free themselves from all sufferings.

But those who have gone to the Triple Gem and taken the Buddha, the Dhamma, and the Sangha as their refuges, see the four Noble Truths, i.e. reflecting with wisdom, they know and understand the absolute truth, recognizing suffering, knowing the problem and its cause, and recognizing their own goal—which is the cessation of suffering—and then they follow the right path—which is the Middle Way that can lead to the cessation of suffering. That indeed is the true refuge that is secure.

As for the meaning of the Three Refuges—the Buddha, the Dhamma, the Sangha—it is what we have to make totally clear later. At least there should be some understanding as to how seeking refuge in the Triple Gem can lead to seeing the four Noble Truths.

Here, however, I only want to point out that the Buddha places great emphasis on the importance of wisdom and specifically the kind of wisdom at the level of destroying defilements—which is *vipassanā*.

ลักษณะที่ ๘ สอนหลักอนัตตา

ลักษณะที่ ๘ พระพุทธศาสนาประกาศหลักสำคัญเกี่ยวกับความ จริงของสิ่งทั้งหลาย หรือของสภาวธรรมต่างๆ เรียกว่าหลัก *อนัตตา*

หลักอนัตตานี้เป็นหลักที่ใหม่ ไม่เคยมีผู้ค้นพบมาก่อน ความยึด ติดในอัตตาหรือตัวตน เป็นสิ่งที่ผังลึกแนบแน่นในจิตใจมนุษย์เป็นอย่าง มาก มนุษย์จะรักษา หวงแหนความรู้สึกผูกพันในอัตตานี้ไว้ อย่าง เหนียวแน่นที่สุดเท่าที่จะทำได้

แม้แต่เมื่อหันมาค้นคว้าสัจธรรมในทางศาสนา เขาก็จะต้องเพียร พยายามที่จะรักษาอัตตานี้ไว้ให้ได้ เพราะฉะนั้น นักคิดทั้งหลายจึง พัฒนาภาพอัตตาที่ยึดไว้นั้นให้ประณีตยิ่งขึ้นไปโดยลำดับ

จะเห็นว่า ในศาสนาต่างๆ มีแต่คำสอนที่ให้พยายามเข้าหาอัตตา เข้าถึงอัตตา ปรากฏว่ามีศาสนาเดียวคือพระพุทธศาสนาเท่านั้น ที่สอน หลักอนัตตา ที่ประกาศว่าในที่สุดแล้วสิ่งทั้งหลายไม่ใช่อัตตา ไม่สามารถ ยึดถือเป็นอัตตาได้

พระอรรถกถาจารย์บอกว่า ศาสดาต่างๆ ในหลายศาสนา รู้หลัก อนิจจังแล้ว รู้หลักทุกขังแล้ว เพราะฉะนั้น หลักอนิจจัง และทุกขังจึงมี ในศาสนาอื่นที่มีความก้าวหน้าในทางสติปัญญาด้วย แต่ไม่มีศาสนาใด อื่นที่ประกาศหลักอนัตตา ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักคำสอน เดียว ที่ทวนกระแส ย้อนทางของจิตใจ สลายความยึดติดหวงแหน ของมนุษย์

Characteristic No. 8

Buddhism teaches the principle of non-self.

CHARACTERISTIC NO. 8. Buddhism proclaims an important principle regarding the truth about all things or all natural phenomena, called the principle of *anattā* (non-self).

The principle of non-self is novel; no one had discovered it [prior to the Buddha]. Attachment to ego or self has been firmly buried deep in the human mind. Humans will closely and jealously guard their attachment to self as best as they possibly can.

Even when they turn to seek the absolute truth in their religion, they will try hard to preserve this self. Thus, the image of self that humans cling to has been developed by thinkers [throughout the ages] to become more and more refined.

We can see that various religions will only teach their followers to try to seek and get to self. It turns out that Buddhism is the only religion that teaches the principle of non-self, which makes known that ultimately all things are not self and cannot be clung to as self.

The traditional Buddhist commentators say that founders of several religions have been able to recognize the doctrines of impermanence and suffering, so these two doctrines also feature in other religions that are intellectually advanced; but none of them proclaims the doctrine of non-self. Therefore, Buddhism is the only religion whose teaching goes against the current and reverses the mental process, dissolving man's attachment to and jealousy [of self].

การที่จะมองเห็นสภาวะที่เป็นอนัตตานี้ บ่งบอกถึงการที่ต้องมี บัญญา คือการมีปัญญารู้เท่าทันคติธรรมดา เห็นแจ้งความจริงของสิ่ง ทั้งหลายที่ดำรงอยู่และเป็นไปตามธรรมดาของมัน อันมีอยู่ตามสภาวะ ไม่มีใครที่จะไปเป็นเจ้าของ สั่งบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้ ไม่ว่า จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม แม้กระทั่งนิพพาน

ที่เห็นได้ง่ายก็คือ สิ่งทั้งหลายทั่วๆ ไป ที่เรียกว่า*สังขาร* หรือเอาคำ คุ้นๆ คือ*ขันธ์ ๕* สิ่งเหล่านี้ก็เป็นไปตามธรรมดาของมัน คือ มันไม่ เป็นไปตามใจชอบหรือตามใจอยากของใคร แต่มันเป็นไปตามเหตุบัจจัย

ในขันธ์ ๕ นั้น ไม่มีตัวคงที่ ที่เป็นตัวบันดาลเป็นตัวบังคับสิ่ง ทั้งหลายให้เป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มันประกอบขึ้นจากบัจจัยย่อยๆ มาประมวลกันเข้า และบัจจัยต่างๆ แต่ละอย่างนั้น อาศัยสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน แล้วก็เป็นไปตามเหตุบัจจัย

ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนั้น ไม่มีสิ่งโดยลำพังตัวของมันเอง ไม่มีใครหรืออะไรจะเป็นเจ้าของครอบครองหรือสั่งบังคับบัญชามันได้ นี้ คือหลักความจริงที่เรียกว่า*อนัตตา* ในระดับของสังขารทั่วไป

การไม่ยึดติดในอัตตา จะไปสัมพันธ์กับหลักที่ไม่ให้ยึดติดถือ มั่นด้วยความปรารถนาของตัวตน แต่ให้รู้เท่าทันว่า สิ่งทั้งหลายนั้น เรา จะให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามความปรารถนาไม่ได้ คือเราจะเอาความ ปรารถนาของตัวตนนี้ ไปบังคับสิ่งทั้งหลายให้เป็นไปตามที่เราต้องการ ไม่ได้ เพราะว่าสิ่งทั้งหลายดำรงอยู่และเป็นไปตามธรรมดาของมัน คือ ดำรงอยู่ตามสภาวะอย่างนั้นๆ หรือไม่ก็เป็นไปตามเหตุบัจจัยของมัน ซึ่ง เราจะต้องเรียนรู้เหตุบัจจัยของมัน แล้วไปทำไปแก้ที่เหตุบัจจัย

To be able to see nature as being non-self implicates the possession of wisdom; that is, having the wisdom with which one gains a thorough knowledge of the course of nature, clearly sees the fact of all things that they exist and are subject to their nature—existing as they naturally are without there being any owner who can force them to comply with his wishes, be it materiality, mentality, or even nibbāna.

What can be easily seen is that things in general, called *saṅkhāra* (compounded things), or, to use the familiar term, the five aggregates (*khandha*), are subject to their nature. That is, they do not conform to the whim or wishes of anyone, but are subject to causes and conditions.

In the five aggregates, there is not any constant agent that forces things to go in one way or another. But they are made up of various smaller factors, which are all interdependent and subject to causes and conditions.

In that interdependent relationship, not anything on its own, nobody or nothing else can possess or command it. This is the doctrine of the truth called $anatt\bar{a}$ at the level of compounded things in general.

Detachment from self is related to the doctrine that rules against attachment or clinging through self's wishes, but that urges thorough understanding that all things do not obey self's wishes. That is, we cannot impose self's wishes on things to have them comply to what we want them to be because they exist and are subject to their nature. That is, things exist the way they naturally are, or alternatively are subject to their causes and conditions. We have to find out about them and then proceed to act upon or rectify those causes and conditions instead.

อนัตตานี้จะโยงไปหาหลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในข้อต่อไปด้วย พึ่งสังเกตว่า ในพระพุทธศาสนา ท่านสอนเรื่องการทำลายความเห็น ผิดเกี่ยวกับอัตตานี้มากมาย จะเป็นพระโสดาบัน ก็ต้องทำลายสักกายทิฏฐิ คือความเห็นว่าเป็นตัวของตนได้ ต้องถอนอัตตานุทิฏฐิคือความตามเห็น ว่าเป็นตัวเป็นตนได้ ต้องถอนอัตตวาทุปาทานคือการยึดมั่นในความถือ ตัวตนได้

อันนี้แสดงว่าหลักอนัตตามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นหลักการ ที่จะนำให้เข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา ผู้ที่จะเข้าถึงจุดหมายของ พระพุทธศาสนา จะต้องมีปัญญาถึงขั้นเห็นความเป็นอนัตตานี้ This doctrine of non-self is also linked to another important doctrine of Buddhism in the next item.

It should be noted that the Buddha devoted much of his teaching to destroying the false view of self. For instance, in order to become a *sotāpanna* (stream-enterer), one has to destroy *sakkāyadiṭṭhi*, or self-identification view, to withdraw from *attā-nudiṭṭhi*, or persistent view of self, and to withdraw from *attavādupādāna*, or clinging to belief in self.

This indicates that the doctrine of non-self is of paramount importance; it is the principle that will lead one to the goal of Buddhism. Whoever wants to attain the goal has to possess wisdom at the level of recognizing the state of non-self.

ลักษณะที่ ๙ มองตามเหตุปัจจัย

ลักษณะที่ ๙ พระพุทธศาสนามีลักษณะข้อต่อไปที่คล้ายกับหลัก อนัตตา คือการมีทัศนคติที่มองสิ่งทั้งหลายตามความสัมพันธ์แห่งเหตุ ปัจจัย

ได้พูดแล้วว่า หลักอนัตตานั้น ในระดับของสังขตธรรม โยงมาหา หลักความเป็นไปตามเหตุบัจจัย ซึ่งบ่งชี้ว่า สิ่งทั้งหลายไม่มีอยู่โดยลำพัง ตน แต่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นไปตามเหตุบัจจัย คล้ายๆ กับ หลักสัมพัทธภาพ (relativity) ในพระพุทธศาสนาหลักนี้ ก็คือ อิทัป-บัจจยตา ที่นิยมเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท

ความสัมพันธ์หรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ เป็นหลักสำคัญ ของวิบัสสนาด้วย การปฏิบัติให้ปัญญาเห็นแจ้งเกิดเป็นวิบัสสนานั้น จะ ทำให้มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ และหลักปฏิจจสมุปบาท หรืออิทัปปัจจยตานี้ ก็เป็นภูมิธรรมของวิบัสสนา เรียกว่าวิบัสสนาภูมิ อย่างหนึ่ง

ธรรมทั้งหลายนั้น สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่นขันธ์ ๕ เมื่อวิเคราะห์ แยกแยะองค์ประกอบออกไป ก็ทำให้เห็นความเป็นไปตามเหตุบัจจัย และ รู้ว่า ขันธ์ ๕ นั้นก็เป็นไปตามหลักอิทัปปัจจยตานี้เอง

Characteristic No. 9

Buddhism looks at things in light of causes and conditions.

CHARACTERISTIC NO. 9. The next characteristic of Buddhism is similar to the doctrine of non-self; that is, having an attitude that views things in light of their relationship of causes and conditions.

As mentioned earlier, the doctrine of non-self at the level of compounded things comes to be linked to the doctrine of being subject to causes and conditions. This is an indication that things do not exist by themselves, but are dependent on one another according to causes and conditions, which is similar to the principle of relativity. In Buddhism, this doctrine is called *idappaccayatā* (specific conditionality), popularly known as *paţiccasamuppāda* (dependent origination).

The relationship of, or the state of being subject to, causes and conditions is also the core doctrine of insight. Practice to enable wisdom to see thoroughly until it develops into insight will make one see the state of being subject to causes and conditions. Paṭiccasamuppāda or idappaccayatā is one of the grounds for establishing insight, called *vipassanābhūmi*.

All phenomena are interrelated; for instance, the analysis of the components of the five aggregates enables one to see the state of being subject to causes and conditions and realize that the five aggregates are in fact subject to the law of idappaccayatā.

หลักความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามเหตุบัจจัยนี้แหละ เป็นหลักที่แสดง ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา ถึงขั้นที่พระพุทธเจ้าเคย ตรัสว่า การเห็นปฏิจจสมุปบาทนั้นแหละคือการเห็นธรรม ตามพุทธพจน์ ที่ว่า "ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้น เห็นปฏิจจสมุปบาท"

อย่างน้อยชาวพุทธจะต้องมีทัศนคติ ที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุ ปัจจัย แม้แต่เรื่องกรรม ก็สอนให้เรามีทัศนคติหรือท่าทีนี้

กรรมนั้นก็คือหลักของความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ในแง่ที่เกี่ยวกับ การกระทำของมนุษย์ การกระทำของมนุษย์ ก็เป็นไปตามกฎเกณฑ์แห่ง ความเป็นเหตุเป็นผลเหมือนกัน คือกระทำเหตุอย่างนี้ เมื่อปัจจัย พรั่งพร้อม ก็เกิดผลอย่างนี้ แต่จำกัดเฉพาะในแง่การกระทำของมนุษย์ เรียกว่าหลักกรรม หรือ *กรรมนิยาม*

ถ้าเป็นหลักเหตุปัจจัยทั่วไป เรียกว่า **ธรรมนิยาม** หลักเรื่อง ปฏิจจสมุปบาทก็ตาม เรื่องไตรลักษณ์ก็ตาม พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า เป็นธรรมนิยาม คือเป็นกฎเกณฑ์แห่งธรรม โดยเฉพาะความเป็นไปตาม ธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยนั้นเอง The doctrine of relationship as being subject to causes and conditions is so important a characteristic of Buddhism that the Buddha once said that seeing dependent origination is seeing the Dhamma, as attested by his utterance thus: "Whoever sees dependent origination sees the Dhamma; whoever sees the Dhamma sees dependent origination."

Buddhists must at least possess an attitude that views things according to their causes and conditions; even with regard to kamma, the Buddha teaches us to have this attitude or stance.

Kamma is the principle of the state of being subject to causes and conditions in connection with human action. Human action is also subject to the law of cause and effect. That is, an action carried out for such a cause, when conditions are all in force, will derive such a result. The principle confined to human action in particular is called the law of kamma or kammaniyāma.

The doctrine of causes and conditions in general is called *dhammaniyāma*. The Buddha refers to the law of dependent origination and the law of the three characteristics as dhammaniyāma; that is, they constitute the law of nature, particularly the state of being subject to the nature of causes and conditions.

ลักษณะที่ ๑๐ เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐด้วยการฝึกฝนพัฒนา

ลักษณะที่ ๑๐ พระพุทธศาสนามีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งคือ ยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์

"ศักยภาพ" เป็นศัพท์สมัยใหม่ ที่ยืมมาใช้ เดิมนั้นเราพูดว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้

พระพุทธศาสนายอมรับความสำคัญของมนุษย์ว่ามีภาวะเป็นสัตว์ ที่ฝึกได้ และฝึกได้จนถึงขั้นเป็นสัตว์ประเสริฐ

มองอีกแง่หนึ่ง ก็ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก และจะประเสริฐสุด ได้ด้วยการฝึก มนุษย์จึงมีศักยภาพสูงสุดในการฝึก ซึ่งหมายถึงการ พัฒนาตน

ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาตน หรือไม่ฝึกตนแล้ว ก็จะเป็นสัตว์ที่ต่ำทราม ที่สุด มนุษย์แพ้สัตว์ดิรัจฉานในด้านสัญชาตญาณ สัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย ส่วนมาก พอเกิดมาก็ดำรงชีวิตได้ด้วยสัญชาตญาณ มันอยู่กับพ่อแม่นิด เดียว ก็รู้จักเป็นอยู่ รู้จักหากิน ดำรงชีวิตได้เลย

ส่วนมนุษย์นั้นไม่ได้เรื่อง ทำไม่ได้สักอย่าง ถ้าปล่อยก็แทบจะตาย ทันที ต้องเอาใจใส่เลี้ยงดู ฝึกสอน จึงอยู่รอดและเจริญเติบโตได้ นับว่า ตรงกันข้าม

แต่มนุษย์มีศักยภาพที่พัฒนาตนได้ เมื่อพัฒนาแล้วก็เป็นสัตว์ที่ ประเสริฐสุด สัตว์อื่นนั้นพัฒนาได้ อย่างเก่งแค่เป็นละครสัตว์ หรือเอา มาให้มนุษย์ใช้งาน เป็นได้สองอย่าง

Characteristic No. 10

Buddhism believes that man becomes noble by training and development.

CHARACTERISTIC NO. 10. One important characteristic of Buddhism is that it affirms the highest potential of humans.

"Potential" is a modern term borrowed into use. In former days, we would say that man was trainable.

Buddhism acknowledges man's importance for his potentiality for training and his capability of being trained to the level of a noble being.

From another angle, it holds that human beings have to be trained and will become most noble through training. Therefore, humans have the highest potential for training, i.e. for developing themselves.

If humans do not develop or train themselves, they will be the lowest kind of creature. Humans are worse off than animals in terms of instinct. As soon as animals are born, most of them can survive by their instinct. After living with their parents for a short while, they know how to live, know how to forage for food, and then can manage to live.

As for humans, they are good at nothing, totally helpless. If they are abandoned at birth, they will almost certainly die instantly. They need to be looked after and trained to survive and grow up, which is just the opposite of animals.

Nevertheless, humans have the potential to develop themselves. When fully developed, they are the noblest of beings. Other animals can be developed, but the best they can do is to perform in a circus or to be put to work for humans—only these two alternatives.

แต่ว่าที่จริง ถึงเป็นละครสัตว์ก็คือให้มนุษย์เอามาใช้งานนั่นแหละ ได้อย่างดีก็ให้มนุษย์ใช้งาน เอามาเป็นลิงขึ้นต้นมะพร้าวบ้าง เอามาเป็น ช้างลากซุงบ้าง เป็นม้าลากรถ หรือขี่เดินทางไกลบ้าง เป็นสุนัขตำรวจ บ้าง ฯลฯ และที่ฝึกให้ทำอย่างนั้นได้ ก็ต้องอาศัยมนุษย์ฝึกให้

แต่มนุษย์นั้นฝึกตนเองได้ และฝึกแล้วประเสริฐสุด ดังพุทธพจน์ ว่า ทนฺโต เสฏฺโร มนุสฺเสสุ ผู้ที่ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ และ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโร เทวมานุเส "ผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวิชชา และจรณะ คือฝึกดีแล้วนี้ ประเสริฐสุดทั้งในหมู่เทพ และบรรดามนุษย์" คือ ไม่เฉพาะระหว่างมนุษย์เท่านั้น แม้แต่กับเทพทั้งหลาย มนุษย์ที่ฝึกดี แล้วก็ยังสูงกว่า

อีกแห่งหนึ่งที่น่าจดจำมากว่า ม*นุสฺสภูต์ สมฺพุทฺธ์ อตฺตทนฺต์* สมาหิต์ ... เทวาปี นมสฺสนฺติ บอกว่า "พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งที่เป็น มนฺษย์นี้ แต่ฝึกพระองค์ดีแล้ว แม้เทพทั้งหลายก็น้อมนมัสการ"

มีคาถาพุทธภาษิตมากมายที่ตรัสย้ำว่า บุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว พัฒนา ศักยภาพดีแล้ว แม้แต่เทวดาและพรหมก็เคารพบุชา

พระพุทธเจ้าได้ทรงทำกิจสำคัญอย่างหนึ่ง คือ *การประกาศ* อิสรภาพให้แก่มนุษย์

ในสมัยพุทธกาลนั้น มนุษย์พากันฝากชีวิตจิตใจ มอบชะตากรรม ของตนให้แก่เทพทั้งหลาย ถือว่าเทพเจ้าทั้งหลายเป็นผู้บันดาลชะตากรรม ของมนุษย์ มนุษย์มีหน้าที่บวงสรวงอ้อนวอน ทำการสังเวยต่างๆ ขอร้อง เทพเจ้าให้ยกเว้นปลดเปลื้อง ให้พ้นจากโทษเคราะห์ต่างๆ และขอให้ อำนวยลาภผล ประทานรางวัลสิ่งที่ต้องการ จนถึงกับมีการบูชายัญ เอา มนุษย์เอาสัตว์มาฆ่าบูชาเทพเจ้า

In fact, even serving as performing animals is also being put to work for humans. The best they can achieve is to be made to work for humans—to be monkeys for climbing up coconut palms, to be elephants for pulling logs, to be horses for pulling carts or for riding long distances, to be police dogs, etc. Even so, animals have to depend on humans to train them for those tasks.

But humans can train themselves and become most noble after training, as in the Buddha's words: *Danto settho manussesu*, "Those who have been trained are the noblest among humans;" and *Vijjācaraṇasampanno so settho devamānuse*, "Those who have perfected true knowledge and conduct, i.e. well trained, are the noblest among deities and humans." That is, well-trained humans are superior not only to humans but also to deities.

Another saying that is very worth keeping in mind is this: *Manussabhūtaṁ sambuddhaṁ attadantaṁ samāhitaṁ ... devāpi namassanti*, "The Buddha, despite being human, has trained himself so perfectly that even deities pay homage to him."

Several verses and sayings of the Buddha stress the point that humans who have trained themselves well and developed their full potential are respected by deities and Brahmas.

The Buddha has accomplished a very important task, i.e. *making a declaration of independence for humankind*.

In the Buddha's time, people entrusted their lives, spirits, and fate to gods, believing that human destiny was in gods' hands and it was the duty of humans to worship gods with offerings, pray, make sacrifices, beg to be excused, relieved, and saved from punishments and misfortunes, and to be granted gains, rewards and what they wished for. They even went so far as to kill humans and animals as sacrifices to the gods.

พอพระพุทธเจ้าประสูติ พระองค์ก็ทรงประกาศอิสรภาพให้แก่ มนุษย์ทันที ทรงเปล่งอาสภิวาจาว่า *อคุโคหมสุมิ โลกสุส เชฏโจหมสุมิ* โลกสุส เสฏโจหมสุมิ โลกสุส "เราเป็นผู้เลิศ เป็นพี่ใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ แห่งโลก"

นี่คือวาจาประกาศอิสรภาพของมนุษย์ ที่พระพุทธเจ้าประกาศแทน มนุษย์ทั้งหลาย บอกให้รู้ว่า ต่อไปนี้มนุษย์มีอิสรภาพแล้ว เราเป็นสัตว์ที่ ฝึกได้ พัฒนาได้ ไม่ต้องฝากชะตากรรมไว้กับเทพเจ้า ไม่ต้องบวงสรวง อ้อนวอนรอให้เทวดาโปรดปราน

ถ้าเราฝึกตนเอง แม้แต่เทวฤทธิ์ มนุษย์ก็มีได้ มนุษย์ที่ฝึกแล้ว มี มนุษยฤทธิ์ที่ประเสริฐ เหนือกว่าเทวฤทธิ์ เพราะฉะนั้น อย่าได้ประมาท ศักยภาพของตนเอง

มนุษย์นั้นมีความโน้มเอียงอย่างหนึ่ง คือ คอยจะประมาทใน ศักยภาพของตนเอง จึงมัวหวังพึ่งปัจจัยภายนอก

พระพุทธเจ้าทรงนำทางไว้แล้วให้เรานับถือตนเอง แต่อย่าหยิ่ง ลำพอง อย่านึกว่าเราเป็นมนุษย์ประเสริฐแล้ว แต่ต้องระลึกที่จะฝึกฝน ต้องพัฒนาตนอยู่เสมอ การที่ถือว่าตนเองเป็นสัตว์ที่จะต้องฝึกฝนพัฒนา จะทำให้เราเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน พระพุทธเจ้าสอนให้เราทุกคนอ่อน น้อมถ่อมตน เพราะเราเป็นสัตว์ที่จะต้องฝึกต้องพัฒนา

แต่ในเวลาเดียวกันนั้น พร้อมกับความอ่อนน้อมถ่อมตน ก็จะมี ความมั่นใจในตนเองด้วยว่า เรามีศักยภาพที่พัฒนาได้

นี้คือหลักของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ได้ประทานไว้แล้ว อันเป็นไปตามสัจธรรม เราจะต้องยึดหลักการนี้ไว้เป็นสำคัญ At birth, the Buddha instantly proclaimed independence for humankind. He forcefully uttered a bold statement thus: *Aggohamasmi lokassa jetthohamasmi lokassa setthohamasmi lokassa*, "I am the chief, the eldest, the noblest of the world."

This is the proclamation of freedom for humankind. The Buddha announces on behalf of all humans that from now on humans are free. We are beings that can be trained and developed. There is no need for us to entrust our destiny to gods or make offerings, pray, and wait for their favor.

If humans train themselves, they can even acquire divine power. Trained humans possess human power that is superior to divine power. Therefore, one should not underestimate one's own potential.

One of man's inclinations is his tendency to underestimate his own potential, and consequently keep pinning his hopes on external factors.

The Buddha has already led the way, telling us to respect ourselves but not to become arrogant. He advises us not to count on our already being noble as humans, but to keep in mind that we have to develop ourselves constantly. Thinking that we are beings in need of training will make us humble. The Buddha teaches us all to be humble because we are beings that have to be trained and developed.

Nevertheless, along with humility, we must also have confidence in ourselves that we have potential for development.

This is the core tenet of Buddhism, given to us by the Buddha, which follows the law of absolute truth. We have to adhere to this tenet with due respect.

พระพุทธศาสนาสอนว่า มนุษย์พอเริ่มต้นเป็นชาวพุทธ ก็ต้องมื โพธิสัทธา (เรียกเต็มว่า ตถาคตโพธิสัทธา) เชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระ ตถาคต คือเชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นพระพุทธเจ้า เราก็ต้อง พัฒนาปัญญาของเราสิ

ถ้าเราพัฒนาปัญญาแล้ว เราก็เป็นพระพุทธเจ้าได้

ถ้าเป็นพระพุทธเจ้าก่อนคนอื่น แล้วบำเพ็ญพุทธกิจประกาศ พระศาสนาด้วย ก็เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ

ถ้าเป็นพระพุทธเจ้าด้วยปัญญาค้นพบธรรมด้วยตนเอง แต่ไม่ ประกาศธรรมทั่วไป ก็เป็นพระปัจเจกพุทธะ

ถ้าเป็นพระพุทธเจ้าตามอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เป็นอนุพุทธะ แม้แต่ยังไม่เป็นพระพุทธเจ้าที่ตัดกิเลสได้สิ้นเชิง แต่มีความรู้ดี ท่านยังยกย่องให้เป็นสุตพุทธะ

เราทุกคนสามารถเป็นพุทธะได้ แต่ขั้นแรกจะต้องมีตถาคตโพธิสัทธา เชื่อในปัญญาตรัสรู้ที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นพุทธะนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสว่านี้เป็นศรัทธาเบื้องแรกที่ชาวพุทธจะต้องมี เพราะฉะนั้น ชาวพุทธจะต้องเริ่มต้นด้วยการเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ ที่พัฒนาได้ Buddhism teaches people that right from the start of their becoming Buddhists, they must have $bodhisaddh\bar{a}$ ($tath\bar{a}gata-bodhisaddh\bar{a}$ in full), confidence in the enlightenment wisdom of the Thus-Gone One (the Buddha); i.e. confidence in the wisdom that enables a human to become a Buddha. Then we must develop our wisdom.

If we have fully developed our wisdom, we can become Buddhas

One who becomes a Buddha before others and then also fulfills the duty of a Buddha, proclaiming his Dispensation, is a *sammāsambuddha* (Perfectly Enlightened One).

One who becomes a Buddha, having discovered the Dhamma by wisdom on his own, but who does not proclaim the Dhamma publicly, is a *paccekabuddha* (Individually Enlightened One or private Buddha).

One who becomes a Buddha by following the way of a Perfectly Enlightened One is an *anubuddha* (arahant disciple).

Even one who has not yet attained the Buddhahood as he has not completely freed himself from defilements, but who are very learned, is still honored as a *sutabuddha* (disciple of great learning).

Every one of us can become a Buddha. But first of all, we must have *tathāgatabodhisaddhā*, confidence in the enlightenment wisdom that enables humans to become Buddhas.

The Buddha says that this is the elemental kind of faith Buddhists must have. Therefore, Buddhists must begin with belief in human potential capable of being developed.

สาระสำคัญของศักยภาพก็คือปัญญา ดังที่ว่ามีปัญญาซึ่งสามารถ พัฒนาจนกระทั่งตรัสรู้เป็นพุทธะได้ ซึ่งเป็นสัตว์ประเสริฐที่แม้แต่ทวยเทพ และประดามนุษย์ทั้งหลายต้องบูชา เป็น *สตุถา เทวมนุสสาน*ํ คือ พระพุทธเจ้านั้น ทั้งที่เป็นมนุษย์ แต่ทรงเป็นศาสดาทั้งของหมู่มนุษย์ และของเหล่าเทวดา

ชาวพุทธทั้งหลายจะต้องจำหลักการนี้ไว้ และระลึกตระหนักว่า มนุษย์อย่าดูถูกตนเอง ต้องมั่นใจในตนเอง ต้องนับถือตนเองอย่างมี ความอ่อนน้อมถ่อมตน

อันนี้คือลักษณะของพระพุทธศาสนาที่ว่า เชื่อในศักยภาพสูงสุด ของมนุษย์ผู้เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ The essence of [human] potential is wisdom, as has been said that [a human being] has wisdom, which can be developed to the level of enlightenment, thereby becoming a Buddha—a noble being to whom even all deities and humans have to pay homage, as *satthā devamanusānaṁ*; that is, the Buddha, despite being human, is the teacher of both humans and deities.

All Buddhists must bear this principle in mind, and remember and realize that humans must not look down on themselves; they must have confidence in themselves and must respect themselves while having a humble demeanor.

This is another characteristic of Buddhism: belief in the highest potential of humans, who are trainable beings.

ลักษณะที่ ๑๑ เป็นศาสนาแห่งการศึกษา

ลักษณะที่ ๑๑ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา ที่นำเอา การศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต และทำ ให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นการศึกษา

หลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาทั้งหมดนั้น เรียกว่าอะไร เรียกว่า*มรรค*

มรรค แปลว่าอะไร มรรค แปลว่าทาง ทางคือทางอะไร คือทาง ดำเนินชีวิต ซึ่งไม่ใช่ทางเดินที่เป็นรูปธรรมอย่างถนนเท่านั้น

พระพุทธเจ้าตรัสเรียกมรรคนี้อย่างหนึ่งว่าเป็น *พุรหุมจริย* หรือ พรหมจริยะ บางทีเราใช้คำว่า พรหมจรรย์ พรหมจริย = จริย คือ จริยธรรม + พรหม แปลว่าอันประเสริฐ มรรคหรือทางดำเนินชีวิตนี้เป็น พรหมจริยะ คือเป็นจริยธรรมอันประเสริฐ

จริยธรรม แปลว่าอะไร จริย มาจาก จร ซึ่งแปลว่าเดิน เช่น จราจร = เดินไปเดินมา พเนจร = เดินไปในป่า จรไปโน่นจรไปนี่ เรียกว่า เดินทาง เพราะฉะนั้น จร ก็คือเดินทาง

จริย แปลว่าการเดินทาง การเดินทางที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เดินทาง ที่เป็นถนนเป็นต้น แต่ถ้าเดินทางที่เป็นนามธรรม ก็คือเดินทางชีวิต *จริย* ก็คือการเดินทางชีวิต หรือการดำเนินชีวิต

Characteristic No. 11

Buddhism is a religion of education.

CHARACTERISTIC NO. 11. Buddhism is a religion of education. It integrates education as the essential part or the true substance into the process of living, and makes the conduct of human life an education.

What is the term for all the principles of practice in Buddhism? It's *magga*.

What does *magga* mean? It means a path. What kind of path? The path of life; it does not only refer to a path that is a concrete object like a road.

The Buddha also calls this path by another term, *brahmacariya*, [for which] we sometimes use *phrommachan* [from the Sanskrit *brahmacārya*]. The [Pali] term *brahmacariya* is from *cariya*, i.e. *cariyadhamma* "ethical conduct" + *brahma* "noble." This magga or path of life is *brahmacariya*, i.e. noble ethical conduct.

What does *cariyadhamma* mean? *Cariya* derives from *chorn* "to walk" [Pali: *cara*]. For example, *charachorn* "traffic" means "to walk to and fro; to move about" [Pali: *carācara* < *cara* + *ācara*]; *phanechorn* "to roam" means "to walk in a forest" [Pali: *vanecara* < *vane* + *cara*]; *chorn pai noan chorn pai nee* "to travel there and travel here" means "to journey." Therefore, *chorn* [Pali: *cara*] is "to make a journey."

Cariya means "traveling." A concrete kind of journey is, for example, traveling along a road. If it is a journey in abstract terms, then it is traveling along the path of life. *Cariya* is therefore life's journey or a way of life.

เพราะฉะนั้น จริยธรรมก็คือหลักการดำเนินชีวิต พรหม แปลว่าที่ ประเสริฐ รวมกันเป็น พรหมจริย คือหลักการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ซึ่ง ได้แก่มรรคมีองค์ ๘ ประการอันประเสริฐ มีสัมมาทิฏฐิเป็นต้น มี สัมมาสมาธิเป็นปริโยสาน

ทีนี้ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดเป็นพวกหนึ่งเรียกว่า*ปัญญา* สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเป็นประเภทหนึ่ง เรียกว่า*ศีล*

แล้วก็สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเป็นหมวดหนึ่ง เรียกว่า*สมาธิ*

เป็นอันว่า มรรคมีองค์ ๘ ประการนี้จัดเป็นประเภทได้สาม เรียกว่า ศีล สมาธิ บัญญา ซึ่งเรียกชื่ออย่างหนึ่งว่า ไตรสิกขา

สิกขา นั้นแปลว่าศึกษา สิกขา เป็นบาลี สันสกฤตเป็น ศิกษา เป็นไทยว่า ศึกษา สิกขา กับ ศึกษา เป็นคำเดียวกัน ฉะนั้น หลักปฏิบัติ ในพระพุทธศาสนา จึงเรียกชื่ออย่างหนึ่งว่าการศึกษา

การศึกษา นี้มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งก็ คือการประมวลองค์ประกอบของมรรคมีองค์ ๘ Thus, *cariyadhamma* is the principle governing one's way of life. When it is combined with *brahma*, which means noble, to form *brahmacariya*, [the compound word] refers to the principle of a noble way of life, namely the Noble Eightfold Path, which commences with *sammādiṭṭhi* (right view), and concludes with *sammāsamādhi* (right concentration).

 $Samm\bar{a}ditthi$ (right view) and $samm\bar{a}sankappa$ (right speech), are organized into one group as $panm\bar{a}$ (wisdom).

Sammāvācā (right speech), sammākammanta (right action), and sammā-ājiva (right livelihood) are organized into one category as sīla (morality).

Then *sammāvāyāma* (right effort), *sammāsati* (right mindfulness), and *sammāsamādhi* (right concentration) are organized in one class as *samādhi* (concentration).

To recap, the eight constituents of the Noble Path can be organized into three categories called $s\bar{\imath}la$, $sam\bar{a}dhi$ and $pa\tilde{n}n\bar{a}$. They can be referred to by another term, $tisikkh\bar{a}$ (Threefold Training).

 $Sikkh\bar{a}$ means "sueksa" [in Thai]. $Sikkh\bar{a}$ is a Pali word whose Sankrit cognate is $\dot{s}ik\bar{s}\bar{a}$, which becomes sueksa in Thai. The terms $sikkh\bar{a}$ and sueksa [i.e. $\dot{s}ik\bar{s}\bar{a}$] are [originally] the same word. Therefore, the principle of practices in Buddhism is also called [in Thai] $karn\ sueksa$ (education).

Education of this nature consists of three parts: morality, concentration and wisdom—which is a combination of the components of the Eightfold Path.

ตกลงว่า การดำเนินชีวิต หรือหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ก็ เป็นอันเดียวกับการศึกษา พูดง่ายๆ ว่า ชีวิตที่ดีงาม คือชีวิตแห่ง การศึกษา

เป็นอันว่า การศึกษา ก็คือการฝึกฝนให้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ได้แก่ไตรสิกขา และ*ไตรสิกขา* ก็คือการฝึกให้เรามีการดำเนินชีวิตตาม มรรค คือให้เรามีพรหมจริยะ พร้อมกันนั้น การที่เราฝึกตนให้ดำเนินใน พรหมจริยะหรือดำเนินตามมรรค ก็คือเราบำเพ็ญไตรสิกขา

เพราะฉะนั้น การฝึกฝนพัฒนาตนใน*การดำเนินชีวิตที่ถูก*ต้อง ก็ คือ*การศึกษา* และการศึกษาก็คือการฝึกตนให้ดำเนินในทางชีวิตที่ถูกต้อง มรรคก็เป็น*สิกขา สิกขา*ก็เป็นมรรค

สิกขาก็คือการฝึกฝนพัฒนาตนให้ดำเนินตามมรรค การฝึกตนให้ ดำเนินตามมรรคก็คือสิกขา

มรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐ ถ้าจะแปลให้สมสมัย ก็คือ การ ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ดังนั้น *สิกขา* หรือการศึกษา จึงแปลว่า การพัฒนา ตนในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตตามหลัก พระพุทธศาสนา ก็ต้องดำเนินให้ถูกต้อง โดยปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา การศึกษาจึงเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตทั้งหมด และการดำเนินชีวิต ทั้งหมดของเราก็อยู่ในเรื่องของการศึกษา

การศึกษาตลอดชีวิต จึงมีในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ถ้าพูดให้กระชับก็ว่า ชีวิตคือการศึกษา

ตราบใดที่ยังไม่เป็น อเสขะ คือยังไม่เป็นพระอรหันต์ ก็ต้อง ดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง โดยปฏิบัติตามไตรสิกขาเพื่อฝึกตนให้ดำเนินชีวิต ตามมรรค ดังได้กล่าวมานี้ It can be concluded that the way of living or the principle of leading a noble life is one and the same as education. To put it simply, a life of virtue is a life of *education*.

So *education* is training in leading one's life righteously, which is the Threefold Training. *The Threefold Training*, then, trains us to live according to the Eightfold Path, that is, it instills in us the noble way of life (*brahmacariya*). Meanwhile, our training to lead a noble way of life or to proceed along the Path is practice in the Threefold training.

Therefore, training and developing oneself *to live a life of righteousness* is *education* and education is training oneself to live a life of righteousness. Thus *magga* is *sikkhā* and *sikkhā* is *magga*.

 $Sikkh\bar{a}$ is training and developing oneself to proceed along the magga; training oneself to follow the magga is $sikkh\bar{a}$.

Magga is a noble way of life; to render it in current idiom, it is a virtuous way of living. Sikkhā, or education, therefore, means training oneself to lead a righteous way of life. Consequently, living by the Buddhist tenets requires appropriate practices in accord with the Threefold Training. In other words, education concerns the entire process of living and our whole way of life consists in education.

Therefore *lifelong education* has been inherent in Buddhism all along. To put it succinctly, *life is education*.

As long as a person is not yet an asekha [one who needs no more $sikkh\bar{a}$], that is, not an arahant, he must live righteously by following the practices required of the Threefold Training to live according to the Path, as just described.

เพราะฉะนั้น ลักษณะอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา ก็คือเป็น ศาสนาแห่งการศึกษาดังได้กล่าวมา

อนึ่ง ลักษณะที่ ๑๑ นี้ โยงกับลักษณะที่ ๑๐ ด้วย กล่าวคือ สิกขาหรือการศึกษา แปลว่า การฝึกฝนพัฒนา และการฝึกฝนพัฒนาตน นั้น อิงอาศัยความเชื่อที่ว่า มนุษย์มีศักยภาพที่พัฒนาได้ หรือว่ามนุษย์ เป็นสัตว์ที่ประเสริฐได้ด้วยการฝึกฝนพัฒนา

เมื่อฝึกฝนพัฒนาด้วยไตรสิกขา ให้ชีวิตดำเนินตามวิถีแห่งมรรค ในที่สุดก็จะบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม เป็นสัตว์ประเสริฐ มี คุณสมบัติบริบูรณ์ มีทั้งปัญญาที่หยั่งรู้สัจธรรม เป็นอิสระ ดำเนินชีวิต ด้วยสันติสุข และน้อมชีวิตของตนออกไปด้วยกรุณาเพื่อประโยชน์สุข และอิสรภาพของเพื่อนร่วมโลก Thus, one characteristic of Buddhism is that it is a religion of education, as mentioned above.

Furthermore, this eleventh characteristic is also linked to the tenth. That is, $sikkh\bar{a}$ or education means training and development. And self-development is based on the belief that humans have the potential for development or that they can become noble beings through training and development.

When a person trains and develops himself through the Threefold Training to lead his life according to the Path, he will finally attain the goal of a virtuous life. He will then become a noble being, perfected with all good attributes, having wisdom to penetrate the truth, enjoying freedom, living a peaceful and happy life, and humbly devoting his life, with great compassion, to the welfare, happiness, and freedom of his fellow human beings.

ลักษณะที่ ๑๒

ให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ลักษณะที่ ๑๒ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ ทั้งแก่ปัจจัย ภายใน และปัจจัยภายนอก

ลักษณะนี้ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษา เป็นหลัก ที่เนื่องกันกับการศึกษานั้น

ในการพัฒนาตนและในการดำเนินชีวิตของคนนั้น พระพุทธศาสนา เน้นหนักในหลักการที่คล้ายกับหลักข้างต้น ที่ให้มีดุลยภาพ คือความ สมดุลหรือความพอดี โดยให้ความสำคัญทั้งแก่ธรรมและแก่วินัย ในที่นี้ ก็เช่นเดียวกัน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก ในการฝึกคนขั้นก่อนมรรค คือในขั้นต้นที่จะนำเข้าสู่มรรค

กล่าวคือ ในการที่จะมีสัมมาทิฏฐิ ซึ่งเป็นองค์แรกของมรรค มี ปัจจัย ๒ ประการ ที่จะช่วยให้คนมีสัมมาทิฏฐิ คือ

- ๑. ปรโตโฆสะ แปลว่า อิทธิพลหรือเสียงจากภายนอก
- *๒. โยนิโสมนสิการ* แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย การพิจารณา โดยแยบคาย รู้จักคิด คิดเป็น

นี้เป็นปัจจัย ๒ อย่างที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบ เริ่มแรกของมรรค และเป็นจุดเริ่มของการศึกษาที่ถูกต้อง พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ไม่ดิ่งไปข้างเดียว

Characteristic No. 12

Buddhism gives importance to both internal and external factors.

CHARACTERISTIC NO. 12. Buddhism gives importance to both internal and external factors.

This is another characteristic that has to do with education, a principle that is linked to education.

In the process of self-development and the conduct of a person's life, Buddhism puts emphasis on the principle similar to that mentioned above; that is, equilibrium, balance or proper proportion in importance between the Doctrine and the Discipline. In this case, Buddhism recognizes the importance of both internal and external factors in training individuals at the level prior to the Path, namely the preparatory stage before entering the Path.

That is, in order to acquire right view, the first element of the Path, there are two factors that are conducive to achieving it:

- 1. Paratoghosa, meaning influence or voices from outside;
- 2. *Yonisomanasikāra*, meaning careful attention, wise reflection, knowing how to think, or thinking judiciously.

These are the two factors contributing to right view, which is the first element of the Path, the starting point of right education. Buddhism recognizes the importance of both internal and external factors; it does not go to extremes either way.

เรามักมีการโต้เถียงกันในเรื่องนี้ว่า สภาพแวดล้อมสำคัญ หรือตัว บุคคลสำคัญ ภายในหรือภายนอกสำคัญ แต่การเถียงกันในเรื่องนี้ไม่ รู้จักสิ้นสุด เพราะจะเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ขัดหลักความจริง เป็นไป ไม่ได้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทั้ง ๒ อย่าง

อนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมที่เป็นบุพนิมิต ผรือรุ่งอรุณ ของการดำเนินตามอริยมรรค มี ๗ ประการ ใน ๗ ประการนี้ทรง เน้น ๒ อย่างที่สำคัญมาก ซึ่งเป็นบัจจัยภายในอย่างหนึ่ง บัจจัย ภายนอกอย่างหนึ่ง

ปัจจัยภายนอก ก็คือการมีปรโตโฆสะที่ดี ได้แก่ การมี กัลยาณมิตร มีมิตรที่ดี มีครูอาจารย์ที่ดี มีพ่อแม่ที่ดี ซึ่งให้ความรู้ที่ ถูกต้อง เป็นตัวอย่างที่ดี มีแหล่งความรู้ มีสื่อมวลชนที่ให้สติบัญญา เป็นสื่อสารซึ่งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนในการเจริญสมาธิ ก็มี ครูอาจารย์สอนกรรมฐาน ซึ่งเป็นผู้รู้หลักปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นผู้รู้จัก นิสัยใจคอของผู้ปฏิบัติ มีอุบายในการที่จะแนะนำ นี้เรียกว่ามีบัจจัย ภายนอกที่ดี

นอกจากปัจจัยภายนอกแล้ว ก็ต้องมี **ปัจจัยภายใน** ด้วย คือ ในส่วนของตัวเองก็ต้องมี*โยนิโสมนสิการ* รู้จักคิด คิดเป็น ถ้าคิดไม่เป็น ไม่รู้จักคิด ก็ไม่สามารถเอาสิ่งที่กัลยาณมิตรแนะนำไปใช้ประโยชน์ ถึงจะได้รับฟังคำแนะนำสั่งสอน ก็ไม่รู้จักนำไปใช้ประโยชน์เพราะไม่มี โยนิโสมนสิการ

There has often been a controversy over the importance of the environment vs. that of the individual; of internal vs. external factors. But disputes on this will know no end because the choice of one over the other is against the principle of truth, rendering it impossible to settle them. Buddhism, by contrast, gives importance to both.

In teaching the *pubbanimitta*^[7] or dawn of following the Noble Eightfold Path, which consists of seven elements, the Buddha put emphasis on two of them, which are of utmost importance: one is an external factor and the other an internal factor.

The external factor refers to good paratoghosa (or beneficial utterance of another), i.e. having kalyāṇamitta—having good friends, good teachers, and good parents who provide correct knowledge and set good examples, having sources of knowledge and the kind of mass media that furnish people with intellectual power and communication that supplies them with useful information, and, in practicing meditative concentration, having meditation teachers who are versed in the right practice, aware of the practitioners' nature, and equipped with techniques in giving advice. All these constitute what is meant by having a good external factor.

Besides the external factor, there must be *the internal factor* as well. That is, *yonisomanasikāra* (careful attention) must become an essential part of a person; he must know how to think or is capable of thinking. If he is not capable of thinking or does not know how to think, he will not be able to make good use of advice given by good friends. Without careful attention, even if he has been given advice and instructions, he will not know how to use them to good advantage.

พระพุทธเจ้าไม่ได้อาศัยกัลยาณมิตร แต่มีโยนิโสมนสิการ ก็ สามารถเข้าถึงสัจธรรมได้ แต่นั่นเป็นความสามารถพิเศษ

ว่าโดยทั่วไป ต้องเน้นความสำคัญทั้งปัจจัยภายในและปัจจัย ภายนอก ปัจจัยภายนอกก็คือ ต้องมีกัลยาณมิตร ปัจจัยภายในก็มี โยนิโสมนสิการ

อีกประการหนึ่ง ว่าโดยความสัมพันธ์กับหลักที่ได้เน้นมาแล้ว วินัยเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้เรามีกัลยาณมิตร คือว่าโดย วัตถุประสงค์ในแง่นี้ วินัยนั้นต้องการสร้างสภาพแวดล้อมให้มีกัลยาณมิตร ที่จะมาช่วยเป็นผู้ชักจูงเราให้เข้าหาธรรมได้

ส่วน*โยนิโสมนสิการ*นั้น เป็นตัวเจาะให้เข้าถึงเนื้อแท้คือธรรม เลยทีเดียว

เป็นอันว่า วินัยจัดสภาพแวดล้อมให้มีกัลยาณมิตร และเมื่อมี โยนิโสมนสิการก็เข้าถึงธรรมได้เลย

หลักการสำคัญในเรื่องนี้ก็คือ ลักษณะที่ให้ความสำคัญทั้งแก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ไม่ใช่เน้นดิ่งอยู่ข้างเดียว The Buddha did not depend on good friends. However, with [his own] judicious thinking [alone], he was able to penetrate the truth, but that was due to his exceptional ability.

Generally speaking, importance must be placed on both the internal and external factors. The external factor is having good friends, while the internal factor is judicious thinking.

Furthermore, as regards the relationship with the principle stressed earlier, the Vinaya is a means to create an environment for us to have good friends. For the purpose in this particular respect, the Vinaya is meant to create a favorable environment for there to be good friends, who will guide us to the Dhamma.

As for judicious thinking, it is the very instrument for penetrating the true substance of the Dhamma.

In short, the Vinaya arranges a favorable environment for there to be good friends, and when judicious thinking arises one will gain access to the Dhamma.

The key principle in this matter is the characteristic of giving importance to both the internal and external factors, rather than going to extremes one way or the other.

ลักษณะที่ ๑๓ ให้ตื่นตัวด้วยความไม่ประมาท

ลักษณะที่ ๑๓ ธรรมที่ให้ชีวิตชีวาแก่การปฏิบัติทั้งหมด ถือ เป็นตัวกระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ก็คือ อัปปมาทธรรม หรือ ความไม่ประมาท

อัปปมาทธรรมนี้ พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำไว้มาก ถึงกับตรัสเป็น ปัจฉิมวาจา คือพระดำรัสสุดท้ายก่อนจะปรินิพพาน ซึ่งถ้าพูดเป็นภาษา ชาวบ้านก็เรียกว่า*คำสั่งเสีย*

คำสั่งเสียของพระพุทธเจ้าแก่พุทธศาสนิกชนคืออะไร คือความไม่ ประมาท พระองค์ตรัสว่า *วยธมุมา สงุขารา อปุปมาเทน สมุปาเทถ* "สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยัง ความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม"

หลักธรรมในคัมภีร์ทั้งหมด ถ้าไม่มีใครนำเอามาใช้ประโยชน์ ก็ เหมือนกับหลับหรือนอนตายอยู่ ธรรมเหล่านั้น จะมีประโยชน์เกิดมี ชีวิตชีวาขึ้นได้ ก็เพราะมีอัปปมาทธรรม เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึง ตรัสอัปปมาทธรรมเป็นธรรมที่ครอบคลุมธรรมอื่นๆ ดุจรอยเท้าช้าง และ ตรัสเป็นปัจฉิมวาจาด้วย

พระพุทธศาสนาสอนให้เราเป็นคนไม่ประมาท ไม่ผัดเพี้ยน ไม่ ละเลย ไม่นิ่งเฉย ไม่เฉื่อยชา แต่ให้มีความกระตือรือร้นเร่งรัดตนใน การบำเพ็ญกิจหน้าที่ และโดยเฉพาะคือให้มีสติระลึกรู้ตื่นตัวเท่าทัน แล้วรีบหลีกละป้องกันกำจัดแก้ไขเหตุแห่งความเสื่อม และเร่งส่งเสริม สร้างสรรค์เหตุแห่งความเจริญงอกงาม

อันนี้ก็เป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องเน้นต้องย้ำไว้

Characteristic No. 13

Buddhism teaches one to stay alert with heedfulness.

CHARACTERISTIC NO. 13. The doctrine which invigorates all practices, and which is considered an impetus to practices in accord with the Buddhist tenets, is appamāda or *heedfulness*.

The Buddha put great emphasis on heedfulness. He even mentioned it in his *pacchimavācā*, the last word before his final nibbāna, or, in layman's terms, *his deathbed advice*.

So what was the Buddha's deathbed advice to Buddhists? It was heedfulness. He said: *Vayadhammā sankhārā appamādena sampādetha*, "Subject to decay are all compounded things; strive for your attainment with heedfulness."

All the teachings in the scriptures if not put to use by anyone would be no different from being dormant or lying dead. Those principles will only be useful and come to life with heedfulness. Therefore, the Buddha said that heedfulness is the doctrine that encompasses all other doctrines just like the footprint of an elephant and he also put it in his last word.

Buddhism teaches us to be heedful and not to give way to procrastination, negligence, indifference, or indolence. It encourages us to be enthusiastic about, and self-prompting, in carrying out our duties. In particular, it enjoins us to stay mindful and alert, keeping abreast [of what is going on] and then to urgently avoid, abandon, prevent, and amend causes of deterioration while speedily strengthening and building up causes of growth and prosperity.

This is an important characteristic that must be emphasized and reiterated.

ลักษณะที่ ๑๔ เห็นทุกข์ แต่เป็นสุข หรือ ทุกข์เพื่อเห็น แต่สุขเพื่อเป็น

ลักษณะที่ ๑๔ พระพุทธศาสนาสอนให้มองเห็นความทุกข์ แต่ให้ ปฏิบัติด้วยความสุข

หลักการของพระพุทธศาสนานั้น ชัดเจนว่าท่านมุ่งสอนให้รู้จักโลก และชีวิตตามความเป็นจริงว่า เกิดจากองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งล้วนแต่*ไม่ เที่ยง* คือไม่คงที่ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปๆ สืบเนื่องไปเรื่อยๆ คงอยู่ใน สภาพเดิมไม่ได้ คือ ถูกบัจจัยต่างๆ ที่ขัดแย้งบีบคั้น ให้แปรปรวนไป ตลอดเวลา และ*ไม่ใช่ตัวตน* คือเป็นไปตามเหตุบัจจัย โดยไม่มีตัวตนที่ เป็นเจ้าของ หรือผู้ที่จะบงการให้เป็นไปตามความปรารถนา

เรียกตามแบบว่าเป็น *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ รวมว่า *ไตรลักษณ์*

คำเด่นที่สะดุดความรู้สึกของคนจำนวนมาก คือคำว่า *ทุกขัง* ซึ่ง แปลง่ายๆ ว่าเป็นทุกข์

คำว่า ทุกข์ นี้ นอกจากเป็นหลักหนึ่งในไ*ตรลักษณ์*นี้แล้ว ยัง ปรากฏในหลักธรรมที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเป็นหัวใจหรือหลักการใหญ่ของ พระพุทธศาสนา คือเป็นข้อแรกใน*อริยสัจจ์ ๔*

หลายคนมองเห็นหลักธรรมเหล่านี้แล้ว ไม่ได้ศึกษาให้ลึกซึ้งลงไป ก็เกิดความรู้สึกว่า พระพุทธศาสนามองโลกในแง่ร้าย เห็นโลกและชีวิต เป็นทุกข์

Characteristic No. 14

[According to Buddhism,] "One is to see suffering, yet to be happy,"

or "Suffering is for one to see, but happy is for one to be."

CHARACTERITIC NO. 14. Buddhism teaches one to see suffering, yet to practice with happiness.

The underlying principle of Buddhism is clearly to teach us to recognize the world and life as they truly are. That is, they come into being from various components that are all *impermanent*, i.e. unstable, continuously rising and passing away. They are *unable to remain in their original forms*, being distressed by various conflicting factors to vary all the time. And they are *not self*; that is, all things are subject to causes and conditions without there being any egos that are owners or that dictate things to go the way they wish.

This is formally called by the terms *aniccain* (impermanence), *dukkhain* (suffering), *anattā* (non-self), and collectively known as *tilakkhaṇa* (the three characteristics).

The prominent word that causes a large number of people to pause and think is *dukkhain*, which can be translated simply as suffering.

Apart from constituting one of *the three characteristics*, the term *dukkha* "suffering" is also found in the extremely important doctrine that constitutes the heart or major principle of Buddhism, i.e. as the first item of *the Four Noble Truths*.

Many people who have seen these doctrines but who have not studied them in depth get the impression that Buddhism has a แต่เมื่อมองดูหลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา กลับมองเห็นแต่ การดำเนินก้าวหน้าไปด้วยความสุข สู่จุดหมายที่เป็นบรมสุข

ตั้งต้นแต่หลักทั่วไปของการปฏิบัติ พระพุทธศาสนาก็ถือว่าความสุข สามารถเข้าถึงได้ด้วยความสุข คือคนสามารถบรรลุถึงความสุขด้วยวิธี ปฏิบัติที่เป็นสุข อันต่างจากลัทธิศาสนาบางพวกที่ถือว่า ความสุขจะ บรรลุถึงได้ด้วยความทุกข์

เครื่องทดสอบความถูกต้องอย่างหนึ่งของการปฏิบัติธรรม ก็คือ การได้ความสุขที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัตินั้น

ไม่เฉพาะในฌานต่างๆ เท่านั้น ที่มีความสุขเป็นองค์ประกอบ สำคัญ ในการปฏิบัติทั่วไป ตัวตัดสินความถูกต้องก็มีความสุขเป็นองค์ ธรรมสำคัญ ที่จะต้องเกิดขึ้นด้วย

กล่าวคือ ในกระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้อง ได้ผลก้าวหน้าไปสู่ จุดหมายนั้น ท่านจะกล่าวอยู่เสมอถึงองค์ธรรมต่างๆ ที่จะเกิดตามกันมา เป็นชุด ได้ ได้แก่ เกิดความแช่มชื่นเบิกบาน (ปราโมทย์) แล้วก็เอิบอิ่มใจ (ปีติ) จากนั้นกายใจก็ผ่อนคลาย (บัสสัทธิ) ความสุขก็เกิดตามมา (สุข) แล้วจิตก็ตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียว (สมาธิ) ต่อแต่นั้นก็สามารถเกิด ญาณทัสนะ ตลอดไปจนถึงวิมุตติ คือความหลุดพ้นในที่สุด

พระเจ้าปเสนทิโกศลเคยกราบทูลพระพุทธเจ้า แสดงความเลื่อมใส ในพระรัตนตรัยว่า พระองค์เสด็จไปในที่ต่างๆ เห็นนักบวชบางพวกซูบ ผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ผ่องใส ผอมเหลือง ตามตัวสะพรั่งด้วย เส้นเอ็น ไม่ชวนตาให้อยากมอง แต่พระภิกษุทั้งหลายในพระพุทธศาสนานี้ สดชื่น ร่าเริง มีใจเบิกบาน มีอากัปกิริยาน่ายินดี มีอินทรีย์เอิบอิ่ม ไม่ วุ่นวาย มีลักษณะของความสงบจิตมั่นใจ

pessimistic view of the world, seeing the world and life as suffering.

However, on examining the Buddhist principles of practice, one sees instead only how to progress happily toward the goal of supreme bliss.

Starting with its general principle of practice, Buddhism holds that happiness can be accessed through happiness. That is, a person can attain happiness with practices that make him happy. This differs from certain cults and religions which maintain that happiness is to be attained through suffering.

One test that the Dhamma is rightly practiced is the feeling of happiness that arises during that practice.

Happiness is not only a key factor of the various stages of jhāna, but in Dhamma practice in general, happiness is also a crucial Dhamma factor that serves as the criterion of the right practice.

That is, in the process of the right practice that leads up to the goal, mention is often made of a set of Dhamma factors^[8] arising one after another; that is, cheerfulness $(p\bar{a}mojja)$, rapture $(p\bar{t}i)$, physical and mental relaxation (passaddhi), followed by joy (sukha) and then the mind is firmly established in one-pointedness $(sam\bar{a}dhi)$. From then on the practitioner acquires knowledge and insight $(\tilde{n}\bar{a}nadassana)$ and progresses ultimately to emancipation (vimutti).

Professing his confidence in the Triple Gem, King Pasenadikosala once told the Buddha that some ascetics he saw on his journey to various places were lean, wretched, dull-complexioned, sallow, prominently veined all over their bodies, and unpleasant to look at. By contrast, the Buddhist monks were fresh, joyful, in good ข้อความสองตอนข้างต้นดูคล้ายขัดกัน เป็นทำนองว่า ทฤษฎีว่า ทุกข์ แต่ปฏิบัติเป็นสุข แต่ความจริงไม่ขัดกันเลย หากสอดคล้องกันดี และเสริมกันด้วยซ้ำ

พูดตามหลัก*อริยสัจจ์*ว่า มองอริยสัจจ์ข้อ ๑ เห็นทุกข์ ทำตาม อริยสัจจ์ข้อ ๔ เป็นสุข

พระพุทธศาสนามิใช่มองโลกและชีวิตในแง่ร้าย แต่มองโลกและ ชีวิตตามความเป็นจริง เมื่อความทุกข์มีอยู่จริง พระพุทธศาสนาก็สอน ให้เผชิญหน้าความทุกข์นั้น ไม่เลี่ยงหนี แต่ให้มองดูทุกข์นั้นด้วยความ รู้เท่าทัน และด้วยความรู้เท่าทันความทุกข์นั้นเอง จึงทำให้มีจิตใจปลอด โปร่งเป็นอิสระด้วยปัญญา ไม่ถูกทุกข์บีบคั้น

เข้าทำนองว่า *"รู้ว่าชีวิตเป็นทุกข์ แต่มีชีวิตเป็นสุข"* หรือถ้าจะพูด ให้ถูกต้องกว่านั้น ก็ว่า *"รู้เท่าทันความทุกข์ จึงมีความสุขที่สมบูรณ์"* spirits, with delightful manners and sanguine looks, unruffled, and exuding mental calm and self-confidence.

The two statements above seem to be contradictory, given that the theory is on suffering whereas the practice brings happiness. Actually, they are not contradictory at all; they are in good harmony and are even complementary to each other.

Speaking in terms of *the Four Noble Truths*, examining the first Truth we see suffering; following the fourth we come to be happy.

Buddhism does not have a pessimistic view of life and the world, but looks at them as they truly are. Since there really is suffering, Buddhism teaches us to face up to it, not to avoid it but to look at it with full comprehension. It is by means of this thorough knowledge of suffering that a person clears up his mind and sets himself free with wisdom, and is not distressed by suffering.

This is effectively like: "One is to know that life is suffering, but to live a happy life." Or, to put it more accurately, we should say: "Only through a thorough understanding of suffering will one gain perfect bliss."

ล*ักษณะที*่ ๑๕ มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน

ลักษณะที่ ๑๕ ประการสุดท้าย ลักษณะของพระพุทธศาสนาที่จะ ขอกล่าวในที่นี้ก็คือ เป็นศาสนาที่เน้น *พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย* คือ ความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขของพหูชน

พระพุทธเจ้าตรัสหลักนี้เป็นประจำ เมื่อเริ่มประกาศพระศาสนา พระองค์ทรงส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนาด้วยคำว่า จรถ ภิกุขเว จาริก พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมุปาย แปลว่า "ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชน เพื่อความสุขแก่ พหูชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก"

ต่อมาหลังจากนั้นก็ตรัสหลักธรรมมากมายโดยเน้นหลักการข้อนี้ แม้แต่ในการแนะนำให้ทำสังคายนาก็ย้ำว่า เพื่อจะให้พรหมจรรย์ คือ พระศาสนานี้ ดำรงอยู่มั่นคงยั่งยืน เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุข แก่พหูชน คือชนจำนวนมาก ที่เราเรียกกันเดี๋ยวนี้ว่ามวลชนนั่นเอง

ในทางตรงข้าม พระเถระที่มีมิจฉาทิฏฐิก็เป็นไปเพื่อไม่ใช่ประโยชน์ ไม่ใช่ความสุข เพื่อความทุกข์แก่ชนจำนวนมาก ส่วนพระเถระที่มี สัมมาทิฏฐิ ก็เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่พหูชน อะไรทำนองนี้

หลักธรรมต่างๆ อย่างนี้ตรัสไว้มากมาย ในที่นี้เพียงยกมาเป็น ตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเน้นย้ำมากในเรื่องการปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สุขของพหูชน

Characteristic No. 15

Buddhism aims for the welfare and happiness of the multitude.

CHARACTERISTIC NO. 15, the last one. The characteristic of Buddhism I would like to mention here is that Buddhism is a religion that emphasizes *bahujana hitāya bahujana sukhāya*; that is, it aims at the welfare and happiness of the multitude.

The Buddha constantly referred to this principle. At the start of the proclamation of his Dispensation, the Buddha sent out his disciples to propagate it with the following words: *Caratha bhikkhave cārikam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya*, which can be rendered as follows "Monks, wander forth now for the welfare of the multitude, for the happiness of the multitude, out of compassion for the world."

From then on, the Buddha expounded numerous doctrines with emphasis on this principle. Even when suggesting a rehearsal of his teachings, the Buddha again reiterated that its purpose was to maintain the stability and sustainability of the Brahmacariya, i.e. this Dispensation, for the welfare and happiness of the multitude or a great number of people, referred to nowadays as the masses.

To the contrary, monks with *micchādiṭṭhi*, or wrong views, are neither for the welfare nor for the happiness, but for the suffering of many; while monks with *sammādiṭṭhi*, or right view, are for the welfare and happiness of many, or something along that line.

The doctrines to this effect were numerously mentioned by the Buddha. Here are just some examples cited to illustrate that Buddhism puts great emphasis on practices for the welfare and happiness of the multitude.

สรุป

ได้ยกเอาหลักธรรมต่างๆ มาแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของ พระพุทธศาสนา ในที่นี้ ๑๕ ลักษณะ ที่จริงยังมีมากกว่านี้ แต่เพียงเท่านี้ ก็เลยเวลาไปมากแล้ว ข้อที่จะขอกล่าวเน้นในตอนสุดท้ายก็คือ

ลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมานี้ เราถือกันว่าเป็นลักษณะที่ดี แต่ข้อ สำคัญ ชาวพุทธอย่ามัวเมาว่า เรามีพระพุทธศาสนาซึ่งมีลักษณะที่ดี เสร็จแล้ว เพราะมัวเมาว่าพระพุทธศาสนามีลักษณะดี ก็เลยได้แต่ชื่นชม แล้วไม่นำเอามาประพฤติปฏิบัติ

เมื่อไม่เอามาประพฤติปฏิบัติ ก็ไม่เป็นประโยชน์อะไร ได้แต่ชื่นชม หลงมัวเมาไปอย่างนั้นเอง ว่าศาสนาของเราดีอย่างนี้ มีลักษณะที่ดีอย่าง นั้น ก็ไม่เกิดประโยชน์แก่ชีวิตที่แท้จริง

เพราะฉะนั้น จะต้องนำเอามาประพฤติปฏิบัติ และข้อสำคัญก็คือ การปฏิบัติให้ครบทุกแง่ด้าน เพราะการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนผิดเพี้ยน ไปนั้น สาเหตุอย่างหนึ่งก็เกิดจากการประพฤติปฏิบัติไม่ครบถ้วน ไม่ ครบถ้วนอย่างไร ขอให้ดูหลักอนิจจังเป็นตัวอย่าง

หลักอนิจจังนี้ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนภาพการปฏิบัติธรรมของ ชาวพุทธไทย ว่าเข้าใจอนิจจัง คือความไม่เที่ยงนั้นแค่ไหนอย่างไร

Conclusion

I have cited here various doctrines to illustrate important characteristics of Buddhism—fifteen of them. Actually there are many more, but even as of now we already have long passed the time allotted. What I would like to emphasize at the close of the talk is as follows.

The characteristics enumerated here we regard as good features. However, the important thing is that we Buddhists should not get infatuated with the idea that we have Buddhism, which embodies such good characteristics, so that once infatuated with this idea, we simply keep staying complacent without putting the tenets into practice.

When we do not practice them, there will be no benefit derived. If we just keep staying complacent and infatuated with the idea that our religion is good in such and such a way, with such and such good characteristics, there will arise no real benefit for our lives.

Therefore, the teachings must be put into practice. More importantly, they must be practiced in full in all aspects. For one cause of aberrant or erroneous practice is incompleteness in the course of practice. Incomplete in what way? Let us take the doctrine of impermanence as an illustration.

The doctrine of impermanence is one instance that reflects the way Thai Buddhists put the Buddha's teaching into practice: how and how far they understand the concept of impermanence. ชาวพุทธเวลามีเหตุพลัดพราก แม้แต่ของพลัดตกจากมือ ก็จะ อุทานว่า "อนิจจัง ไม่เที่ยง" แล้วเราก็รู้เท่าทันธรรมดาว่า เออ สังขาร ทั้งหลายมีการเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เป็นสิ่งไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็ ย่อมดับไปเป็นธรรมดา แล้วเราก็ปลงใจได้ ปลงตก ก็มีความสุข สบาย ใจ ไม่มีความโศกเศร้า เข้าลักษณะคำบาลีที่พระท่านเอามาพิจารณาผ้า บังสุกุลว่า

> อนิจุจา วต สงุขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข

บอกว่า "สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นแล้วเสื่อม สลายไป เป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความสงบวางแห่งสังขาร ทั้งหลายเหล่านั้น เป็นสุข"

ปลงอย่างนี้แล้ว เราก็สบายใจ ชาวพุทธเรา โดยเฉพาะในเมืองไทย นี้ มีชื่อเสียงว่าได้ประโยชน์จากหลักอนิจจังนี้มาก ทำให้เป็นคนมีจิตใจ สบาย ไม่ค่อยมีความทุกข์

แต่พร้อมกันนั้น มีหลักหนึ่งที่เราไม่ค่อยปฏิบัติ ก็คือ โอวาทที่ พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า *วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ* ว่า "สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยัง ความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม"

ความหมายของอนิจจังในแง่หลังนี้ไม่ค่อยใช้กันเลย คือใช้แต่ ตอนปลงตกให้สบายใจ แต่ตอนที่พระพุทธเจ้าเตือนไม่เอามาใช้ ทั้งๆ ที่ เป็นปัจฉิมวาจาซึ่งสำคัญอย่างยิ่ง นี่แหละคือหลักความไม่ประมาท When a Buddhist experiences separation or loss of any kind, even when an object slips out of his hand, he will exclaim: "Well, that's impermanent!" He fully understands that all compounded things are subject to decay, that they are not permanent, and that whatever arises will naturally pass away. He then resigns to his fate. Once he has come to terms with it, he is quite relaxed and happy, without any sorrow, this being in accord with the Pali words uttered by monks when contemplating on robes dedicated to a deceased person, thus:

Aniccā vata saṅkhārā uppādavayadhammino Uppajjitvā nirujjhanti tesaṁ vūpasamo sukho

What the monks are saying is: "Impermanent indeed are all compounded things. It is their nature to arise and decay—having come into being, they pass away. Their subsiding and relief is bliss."

When a person can reconcile himself in this way, he can relax. Buddhists, especially those in Thailand, are known to have greatly benefited from the doctrine of impermanence; they are carefree and do not generally suffer distress.

Meanwhile, there is another doctrine that we don't usually put into practice. It is the Buddha's teaching: *Vayadhammā saṅkhārā appamādena sampādetha*, "Subject to decay are all compounded things; strive for your attainment with heedfulness."

The meaning of impermanence in the latter aspect has hardly figured in practice. That is, only the former is made use of for the stage of resignation and peace of mind, but not the Buddha's word of admonition, despite being his last word of utmost importance. And this is indeed the doctrine of heedfulness.

พระพุทธเจ้าตรัสอนิจจังไม่เที่ยงนั้น โยงกับหลักความไม่ประมาท ให้เราไม่ประมาท ไม่ใช่มัวแต่นั่งนอนสบาย เพราะฉะนั้น ถ้ามัวเอาแต่ วูปสโม สุโข แล้ว สบายอย่างเดียว นอนแอ้งแม้ง ก็เรียกว่า ปฏิบัติธรรม ไม่ครบถ้วน

พวกเราในเมืองไทยนี้ อาตมภาพสังเกตว่าใช้ อนิจจัง ตามหลัก
ว*ูปสโม สุโข* นี้มาก คือเอามาใช้ปลงให้มีความสุขสบายใจ แต่ใน
แง่ *อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ* คืออนิจจังที่จะให้ไม่ประมาทนั้น ไม่ค่อยใช้
เลย

ตกลงว่าจะต้องใช้ให้ครบ ถ้าปฏิบัติตามหลักอนิจจัง ต้องได้ทั้ง ว*ูปสโม สุโข* มีความสุขใจด้วย แล้วต้อง *อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ* ทำ ความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมด้วย ต้องเร่งรัดกระตือรือร้น ในการ บำเพ็ญกิจหน้าที่ของตนเองเป็นต้น แล้วลักษณะของพระพุทธศาสนาที่ อาตมภาพกล่าวมาก็จะเกิดประโยชน์ มีชีวิตชีวาขึ้นมาอย่างแท้จริง ด้วย หลักความไม่ประมาท ที่เป็นปัจฉิมวาจาของพระพุทธเจ้านั้นเอง

The Buddha teaches the doctrine of impermanence, linking it to that of heedfulness to caution us against heedlessness; we are not supposed to just sit back or lie down and relax. Therefore, if we only grasp the idea of *vūpasamo sukho*, feeling comfortable and resting idly, then we have not put the doctrine into practice in its totality.

I have noticed that Buddhists in Thailand tend to make much use of the *vūpasamo sukkho* aspect of impermanence: they use it for resignation purposes just to feel relaxed, but seldom use the *appamādena sampādetha* aspect, i.e. impermanence leading to heedfulness.

In conclusion, if we are to put the doctrine of impermanence into practice, we must do so in its entirety, i.e. not only to obtain peace of mind but also to strive for attainment with heedfulness, for instance, in carrying out our tasks and duties urgently and enthusiastically. Then the characteristics of Buddhism I have enumerated will truly be beneficial and come to life by virtue of the doctrine of heedfulness, which was the Buddha's last word.

อาตมภาพได้กล่าวมาในเรื่อง ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา ก็ นับว่าเกินเวลาไปแล้ว ขออนุโมทนาท่านสาธุชนทุกท่านที่มีความสนใจใฝ่ ธรรม ขอกุศลเจตนาของท่านทั้งหลายที่มีความตั้งใจดี เริ่มแต่มีศรัทธา ในพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ จงเป็นปัจจัยนำท่าน ไปสู่ความเข้าใจในหลักธรรมวินัย คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อ นำมาใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย เป็นเครื่องอวยชัยให้พรแก่ท่าน ทั้งหลาย ขออานุภาพคุณพระรัตนตรัยนั้น แลกุศลเจตนาอันเป็นบุญ กุศลในจิตของท่าน จงเป็นบัจจัยอันมีกำลังอภิบาลรักษาให้ทุกท่าน พรั่งพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัย มีกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติบัญญา ใน การที่จะเล่าเรียนธรรม ปฏิบัติธรรม และในการที่จะแนะนำสั่งสอนซึ่ง กันและกัน ให้เข้าถึงคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้ความ ร่มเย็นเป็นสุขแผ่กระจายไปในสังคม และให้ทุกคนได้รับประโยชน์ มี ความงอกงามในพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั่วกัน ตลอดกาลนาน เทอญ

I have talked about the characteristics of Buddhism for quite a while now, exceeding the time allotted. May I express my appreciation to all of you, who are devotees interested in and inclined to the Dhamma. May your wholesome intention, starting with your faith in the teachings of the Perfectly Enlightened One, be a factor in leading you to a full understanding of the Doctrine and the Discipline, namely the Buddha's teachings, so that you can further put them into correct practice.

May the Triple Gem endow you with blessings and may the power of the Triple Gem together with your wholesome intention, which is a meritorious deed in your mind, be a powerful factor in protecting every one of you so that you are possessed of the fourfold blessing, as well as physical strength, willpower, and intellectual power in studying and practicing the Dhamma, and in teaching one another to gain access to the Buddha's teachings so that serenity and happiness will radiate in society and everyone will benefit and thrive in the Dhamma, the Perfectly Enlightened One's teachings, for a long time to come.

บันทึกท้ายเล่ม

[๑] ปฏิจจสมุปบาท (การที่ธรรมทั้งหลายอาศัยกันเกิดขึ้นพร้อม) มีองค์ ๑๒ ดังนี้

- ๑. อวิชชา (ความไม่รู้)
- ๒. สังขาร (สภาพที่ปรุงแต่ง)
- ๓. วิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์)
- ๔. นามรูป (สิ่งที่ไม่มีรูปและสิ่งที่มีรูป)
- ๕. สฬายตนะ (อายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ)
- ๖. ผัสสะ (ความกระทบ)
- ๗. เวทนา (ความเสวยอารมณ์)
- ๘. ตัณหา (ความทะยานอยาก)
- ๙. อุปาทาน (ความยึดมั่น)
- ๑๐. ภพ (ภาวะชีวิต)
- ๑๑. ชาติ (ความเกิด)
- ๑๒. ชรามรณะ (ความแก่และความตาย)

[๒] ศัพท์ **กิริยวาท** มีใช้ใน ๒ ความหมายที่เกี่ยวเนื่องกัน ดังนี้

• ความหมายหลัก: *กิริยวาท* หมายถึง หลักคำสอนที่ถือว่าทำแล้วเป็นอันทำ และการกระทำย่อมมีผล หลักคำสอนนี้ตรงข้ามกับ *อกิริยวาท* (หรือ *อกิริย-ทิฏ*ฐิ) อันเป็นมิจฉาทิฏฐิร้ายแรงอย่างหนึ่งในสมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นหลักคำสอน ที่ถือว่าทำแล้วไม่เป็นอันทำ และการกระทำไม่มีผล โดยนิยาม พระพุทธศาสนา จึงเป็นกิริยวาท และไม่อาจเรียกว่าเป็นอกิริยวาทได้เลย

Endnotes

- [1] **Paţiccasamuppāda** (dependent origination of phenomena) consists of 12 factors as follows:
 - 1. *avijjā* (ignorance)
 - 2. saṅkhāra (formations)
 - 3. *viññāṇa* (consciousness)
 - 4.*nāmarūpa* (mind and matter)
- 5.saļāyatana (six sense-bases, namely eye, ear, nose, tongue, body, and mind)
 - 6.*phassa* (contact)
 - 7. vedanā (feeling)
 - 8. tanhā (craving)
 - 9.upādāna (clinging)
 - 10. *bhava* (becoming)
 - 11. *jāti* (birth)
 - 12. jarā-maraṇa (decay and death).
- [2] The term **kiriyavāda** is used in two related senses as follows:
- The primary sense: by *kiriyavāda* "doctrine of deeds" or "doctrine of the efficacy of action" is meant a doctrine asserting that an action done is done and that a deed (or action done) is bound to produce result. This doctrine is opposite to *akiriyavāda* "doctrine of the inefficacy of action" (or *akiriyaditthi* "view of the inefficacy of action"), a heinously wrong view during the Buddha's time, which holds that an action done is not done and that a deed does not produce result. By definition, then, Buddhism is a *kiriyavāda* and in no way can it be called an *akiriyavāda*.

• ความหมายรอง: กิริยวาท หมายถึง หลักคำสอนที่ให้กระทำ ตรงข้ามกับ อกิริยวาท ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่ไม่ให้กระทำ ในความหมายนี้ พระพุทธศาสนา อาจเรียกได้ว่าเป็นกิริยวาท ในแง่ที่ให้กระทำความดีทางกาย วาจา ใจ และให้ ประกอบกุศลกรรม และในขณะเดียวกันก็อาจเรียกว่าเป็นอกิริยวาทได้ด้วย ใน แง่ที่ให้ไม่กระทำความชั่วทางกาย วาจา ใจ และให้ไม่ประกอบอกุศลกรรม การ ใช้คำคู่คือ กิริยวาท กับ อกิริยวาท ในความหมายรองนี้ อาจถือได้ว่าเป็นวิธีเล่น คำ ด้วยการให้ความหมายใหม่แก่คำคู่เดียวกันที่ใช้ในความหมายหลัก โดยองค์ พระศาสดาเอง เพื่อโต้กลับผู้เชื่อลัทธิอื่นๆ ที่พยายามหาช่องติเตียนคำสอนของ พระองค์โดยมุ่งทำลายความน่าเชื่อถือ การให้ความหมายใหม่นี้เห็นได้ชัดเป็น พิเศษในสีหสูตร ในอังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต

[๓] **กามโภคี** (ผู้บริโภคกาม) ผู้ครองเรือนมี ๑๐ ประเภท จำแนกตามวิธี แสวงหาโภคทรัพย์ วิธีใช้โภคทรัพย์นั้น และท่าที่ต่อโภคทรัพย์ เป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ ๑ แสวงหาไม่ชอบธรรม
- ๑. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณข่มขี่ ได้มา แล้วไม่เลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข ทั้งไม่แจกจ่ายแบ่งบันและไม่ใช้ทำกรรมดี
- ๒. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณข่มขี่ ได้มา แล้วเลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข แต่ไม่แจกจ่ายแบ่งบันและไม่ใช้ทำกรรมดี
- ๓. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณข่มขี่ ได้มา แล้วเลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข แจกจ่ายแบ่งปันและใช้ทำกรรมดีด้วย

- The secondary sense: by *kiriyavāda* is meant a doctrine that asserts action, which is opposite to *akiriyavāda*, one that asserts non-action. In this sense, Buddhism can be called a *kiriyavāda* in that it asserts good bodily, verbal, and mental conduct, and asserts the doing of wholesome deeds. At the same time, it can also be called an *akiriyavāda* in that it asserts the non-doing of bodily, verbal, and mental misconduct, and asserts the non-doing of unwholesome deeds. The use of the pair *kiriyavāda* vs. *akiriyavāda* in this secondary sense can be taken to be a kind of word play—through reinterpreting the same pair used in the primary sense—by the Teacher himself to counter holders of outside views that tried to find fault with his teaching with a view to discrediting it. This reinterpretation is especially evident in the Sīha Sutta, in the Book of the Eights, the Collection of the Numerical Discourses.
- [3] **Kāmabhogī** (enjoyer of sensual pleasures). There are ten categories of householders, classified—according to the means of seeking wealth, the way the wealth acquired is spent, and the attitude toward wealth—into four groups as follows:
 - **Group 1**: Those who seek wealth unrighteously
- 1. The one who seeks wealth unrighteously, by violence; then does not make himself fulfilled and happy; and neither shares the wealth nor does meritorious deeds.
- 2. The one who seeks wealth unrighteously, by violence; then makes himself fulfilled and happy; but neither shares the wealth nor does meritorious deeds.
- 3. The one who seeks wealth unrighteously, by violence; then makes himself fulfilled and happy; and shares the wealth and does meritorious deeds.

- กลุ่มที่ ๒ แสวงหาชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง
- ๔. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง ทารุณ ข่มขี่บ้าง ไม่ทารุณข่มขี่บ้าง ได้มาแล้วไม่เลี้ยงตนให้อื่มหนำเป็นสุข ทั้งไม่แจกจ่าย แบ่งปันและไม่ใช้ทำกรรมดี
- ๕. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง ทารุณ ข่มขี่บ้าง ไม่ทารุณข่มขี่บ้าง ได้มาแล้วเลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข แต่ไม่แจกจ่าย แบ่งปันและไม่ใช้ทำกรรมดี
- ๖. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง ทารุณ ข่มขี่บ้าง ไม่ทารุณข่มขี่บ้าง ได้มาแล้วเลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข ทั้งแจกจ่าย แบ่งปันและใช้ทำกรรมดี
 - กลุ่มที่ ๓ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม
- ๗. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขี่ ได้มาแล้ว ไม่เลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข ทั้งไม่แจกจ่ายแบ่งปันและไม่ใช้ทำกรรมดี
- ๘. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขี่ ได้มาแล้ว เลี้ยงตนให้อิ่มหนำเป็นสุข แต่ไม่แจกจ่ายแบ่งบันและไม่ใช้ทำกรรมดี
- ๙. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ทารุณข่มขึ่ ได้มาแล้ว เลี้ยงตนให้อื่มหนำเป็นสุข แจกจ่ายแบ่งบันและใช้ทำกรรมดีด้วย แต่เขายังติด ยังสยบมัวเมา ยังหมกมุ่น บริโภคโภคะเหล่านั้นโดยไม่รู้เท่าทันเห็นโทษ ไม่มี บัญญาทำตนให้เป็นอิสระหลุดพันเป็นนายเหนือโภคทรัพย์
 - พวกพิเศษ แสวงหาชอบธรรม และใช้อย่างรู้เท่าทันเป็นอิสระ
- ๑๐. พวกหนึ่ง แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม ได้มาแล้วเลี้ยงตนให้อิ่ม หนำเป็นสุข แจกจ่ายแบ่งบันและใช้ทำกรรมดี เขาไม่ติด อีกทั้งไม่สยบมัวเมา ไม่หมกมุ่น บริโภคโภคะเหล่านั้นอย่างรู้เท่าทันเห็นโทษ มีปัญญาทำตนให้เป็น อิสระหลุดพ้นเป็นนายเหนือโภคทรัพย์

- **Group 2:** Those who seek wealth both righteously and unrighteously
- 4. The one who seeks wealth both righteously and unrighteously, both by and without violence; then does not make himself fulfilled and happy; and neither shares the wealth nor does meritorious deeds.
- 5. The one who seeks wealth both righteously and unrighteously, both by and without violence; then makes himself fulfilled and happy; but neither shares the wealth nor does meritorious deeds.
- 6. The one who seeks wealth both righteously and unrighteously, both by and without violence; then makes himself fulfilled and happy; and shares the wealth and does meritorious deeds.
 - **Group 3:** *Those who seek wealth righteously*
- 7. The one who seeks wealth righteously, without violence; then does not make himself fulfilled and happy; and neither shares the wealth nor does meritorious deeds.
- 8. The one who seeks wealth righteously, without violence; then makes himself fulfilled and happy; but neither shares the wealth nor does meritorious deeds.
- 9. The one who seeks wealth righteously, without violence; then makes himself fulfilled and happy; and shares the wealth and does meritorious deeds; but uses that wealth by being tied to it, infatuated with it, and blindly absorbed in it, neither seeing the danger in it nor understanding the independence from and mastery over wealth.
- **Special category:** Those who seek wealth righteously and use it wisely, thoroughly understanding the independence [from wealth]
- 10. The one who seeks wealth righteously, without violence; then makes himself fulfilled and happy; and shares the wealth and does meritorious deeds; and uses that wealth without being tied to it, infatuated with it, and blindly absorbed in it, seeing the danger in it and understanding the independence from and mastery over wealth.

[๔] การจำแนกธรรมเป็นข้อๆ เป็นวิธีสอนวิธีหนึ่งที่พระพุทธเจ้ามักทรงใช้ คง เพื่อช่วยให้ผู้พังทรงจำได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่คำสอนถ่ายทอดแบบ มุขปาฐะ

ในสังคีติสูตร (สังคีติ "การสวดพร้อมกัน") ในที่ผนิกาย (ประมวลพระ สูตรขนาดยาว) พระสารีบุตรได้สาธิตวิธีสังคายนาคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยใช้ ระบบจำนวน คือจัดเรียงคำสอนเป็นหมวดๆ ตามจำนวนข้อธรรมในแต่ละเรื่อง ตั้งแต่หมวดหนึ่ง จนถึงหมวดสิบ เมื่อการสาธิตจบลงแล้ว พระพุทธเจ้าก็ได้ทรง เปล่งสาธุการ เท่ากับทรงรับรองวิธีนี้ อีกพระสูตรหนึ่งที่มีเนื้อหาคล้ายกัน คือ ทสุตตรสูตร (ทสุตตระ "เพิ่มขึ้นจนถึงสิบ") ในทีฆนิกายเช่นกัน แต่มิได้กล่าวถึง ว่าพระพุทธเจ้าทรงให้พระสารีบุตรแสดงธรรมเหมือนอย่างในสังคีติสูตร และใน ตอนท้ายของพระสูตร ก็มิได้กล่าวถึงว่าพระพุทธเจ้าทรงรับรองเช่นกัน

ในทำนองเดียวกัน การจัดเรียงคำสอนเป็นหมวดๆ ตามจำนวนข้อธรรม ในแต่ละเรื่อง เห็นได้ชัดเป็นพิเศษในพระสูตรในอังคุตตรนิกาย (ประมวลพระสูตร ตามจำนวนข้อธรรม) คำว่า *อังคุตตระ* ในที่นี้หมายถึง "เพิ่มขึ้นตามส่วน (คือทีละ ข้อ)" กล่าวคือ พระสูตรทั้งหมดในนิกายนี้แบ่งเป็น ๑๑ นิบาต ซึ่งจัดเรียง ตามลำดับจำนวนข้อธรรมในแต่ละเรื่องในแต่ละนิบาตที่เพิ่มขึ้นนิบาตละหนึ่งข้อ ตั้งแต่เอกนิบาต ซึ่งประมวลคำสอนที่มีข้อธรรมข้อเดียวในแต่ละเรื่อง ไปจนถึง เอกาทสกนิบาต ซึ่งประมวลคำสอนที่มีข้อธรรม ๑๑ ข้อในแต่ละเรื่อง

[4] The itemization of the Dhamma was a pedagogical technique often employed by the Buddha, presumably to facilitate memorization on the part of the audience, especially in an age when the teachings were transmitted by word of mouth.

In the Saṅgīti Sutta (saṅgīti "chanting together"), in the Dīgha Nikāya (Collection of Long Discourses), the Venerable Sāriputta demonstrated how the rehearsal of the Buddha's teachings should be conducted by using the numerical scheme, arranging them by the number of Dhamma items involved in each topic into divisions, from the division of the ones up to the division of the tens. Once the demonstration was over, the Buddha voiced his approval, thereby effectively endorsing this method. Another discourse with similar content is the Dasuttara Sutta (dasuttara "increasing up to ten"), also in the Collection of Long Discourses. However, there was no mention made of the Buddha's requesting the Venerable Sariputta to expound the Dhamma as in the Saṅgīti Sutta, and at the end of the discourse, no mention was made of the Buddha's affirmation either.

In like manner, the arrangement of the teachings by the number of Dhamma items involved in each topic into divisions is especially conspicuous in the discourses in the Anguttarana Nikāya (Collection of Numerical Discourses). The term *anguttara* here means "increasing by the factor (of one item)." That is to say, all the discourses in this collection are divided into eleven books, which are arranged by the number of Dhamma items involved in each topic in each book, in progressive numerical order—from the Book of the Ones, collecting the teachings involving a single Dhamma item in each topic, up to the Book of the Elevens, collecting the teachings involving eleven Dhamma items in each topic.

[๕] นิโรช (ความดับกิเลส) มี ๕ ประเภท ดังนี้

- ๑. วิกขัมภนนิโรธ (ความดับด้วยข่มไว้)
- ๒. ตทังคนิโรธ (ความดับด้วยธรรมที่ตรงข้าม)
- ๓. สมุจเฉทนิโรธ (ความดับด้วยตัดขาด)
- ๔. ปฏิปัสสัทธินิโรธ (ความดับด้วยสงบระงับ)
- ๕. นิสสรณนิโรธ (ความดับด้วยสลัดออกได้)

[๖] สมาบัติ (ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึงด้วยอำนาจของสมาธิ) มี ๘ ขั้น ดังนี้

- รูปฌาน ๔ ได้แก่
- ๑. ปฐมฌาน (ฌานที่ ๑)
- ๒.ทุติยฌาน (ฌานที่ ๒)
- ๓. ตติยฌาน (ฌานที่ ๓)
- ๔. จตุตถฌาน (ฌานที่ ๔)
- อรูปฌาน ๔ ได้แก่
- ๑. อากาสานัญจายตนะ (ฌานอันกำหนดอากาศคือช่องว่างหาที่สุดมิได้เป็น อารมณ์)
 - ๒. วิญญาณัญจายตนะ (ฌานอันกำหนดวิญาณหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์)
 - ๓. อากิญจัญจายตนะ (ฌานอันกำหนดภาวะที่ไม่มีอะไรๆ เป็นอารมณ์)
- ๔. เนวสัญญานาสัญญายตนะ (ฌานอันเข้าถึงภาวะมีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มี สัญญาก็ไม่ใช่)

ยังมีขั้นที่ ๙ ต่อจาก ๘ ขั้นดังกล่าว เรียกว่า นิโรธสมาบัติ

เมื่อนำคำว่า *ฌาน* และ *สมาบัติ* มาต่อกันแบบไทย (ซึ่งต่างจาก *ฌาน-สมาบัติ* เมื่อเป็นคำสมาสแบบบาลี อันหมายถึง "การเข้าฌาน") ก็จะใช้เป็นคำ เรียกแบบรวมๆ เพื่อหมายถึงสมาธิขั้นสูง โดยไม่จำแนกว่าเป็นฌานหรือสมาบัติ ประเภทไหน ขั้นไหน นี่เป็นความหมายที่มุ่งใช้ในหนังสือนี้

- [5] Nirodha (extinction of defilements) are of five types as follows:
 - 1. *vikkhambhana-nirodha* (extinction by suppression)
 - 2. *tadanga-nirodha* (extinction by substitution of opposites)
 - 3. *samuccheda-nirodha* (extinction by cutting off)
 - 4. *paṭipassaddhi-nirodha* (extinction by tranquilization)
 - 5. *nissaraṇa-nirodha* (extinction by escape).
- [6] **Samāpatti** (state of serene contemplation attained by concentration) consists of eight levels, as follows:
 - Four absorptions of the fine-material sphere (*rūpajhāna*), namely:
 - 1.*paṭhama-jhāna* (first absorption)
 - 2. dutiya-jhāna (second absorption)
 - 3. tatiya-jhāna (third absorption)
 - 4. catuttha-jhāna (fourth absorption).
 - Four absorptions of the formless sphere (arūpajhāna), namely:
 - 1.ākāsānañcāyatana (base of infinity of space)
 - 2. viññāṇañcāyatana (base of infinity of consciousness)
 - 3.ākiñcaññāyatana (base of nothingness)
- 4. nevasaññānāsaññāyatana (base of neither perception nor non-perception).

There is yet a ninth level, added to the eight ones above, called *nirodha-samāpatti* (attainment of extinction).

When the words *jhāna* and *samāpatti* are conjoined in the Thai way (in contrast to *jhānasamāpatti* as a Pali compound meaning "attainment of jhāna"), they jointly function as a cover term to denote any high level of concentration attained without specifying which type and level of jhāna or samāpatti it is. It is this usage that is intended in the present volume.

[๗]บุพนิมิตแห่งมรรค (ธรรมที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกล่วงหน้าว่า มรรคมี องค์ ๘ ประการอันประเสริฐจะเกิดขึ้นแก่ผู้นั้น ดุจแสงอรุณเป็นบุพนิมิตของการ ที่ดวงอาทิตย์จะอุทัย) ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการ ดังนี้

- ๑. กัลยาณมิตตตา (ความมีกัลยาณมิตร)
- ๒. สีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
- ๓. ฉันทสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ)
- ๔. อัตตสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยตนที่ฝึกดีแล้ว)
- ๕. ทิฏฐิสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ)
- ๖. อัปปมาทสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท)
- ๗. โยนิโสมนสิการสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ)

[๘] ธรรมสมาธิ (ธรรมที่ทำให้เกิดความมั่นสนิทในธรรม) ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ ดังนี้

- ๑. ปราโมทย์ (ความชื่นบานใจ)
- ๒. ปีติ (ความอื่มใจ)
- ๓. ปัสสัทธิ์ (ความผ่อนคลาย)
- ๔. สุข (ความรื่นใจ)
- ๕. สมาธิ (ความสงบตั้งมั่นของจิตใจ)

หนังสืออ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). ๒๕๔๘. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล ธรรม. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

Bhikkhu Bodhi (trans.). 1989. *The Discourse on the Fruits of Recluseship: The Sāmaññaphala Sutta and its Commentaries.* Kandy: Buddhist Publication Society.

^{———— (}trans.). 2012. The Numerical Discourses of the Buddha: A Translation of the Aṅguttara Nikāya. Boston: Wisdom Publications.

Walshe, Maurice (trans.). 1995. The Long Discourses of the Buddha: A Translation of the Dīgha Nikāya. Boston: Wisdom Publications.

- [7] **Magguppāda-pubbanimitta** (foregoing sign for the arising of the Noble Eightfold Path like dawn as the precursor of the rising sun) consists of seven attributes as follows:
 - 1. *kalyāṇamittatā* (association with a good and wise person)
 - 2. *sīlasampadā* (perfection of morality)
 - 3. *chandasampadā* (perfection of aspiration)
 - 4. *attasampadā* (perfection of oneself well-trained)
 - 5. *diṭṭhisampadā* (perfection of view)
 - 6. appamādasampadā (perfection of heedfulness)
 - 7. *yonisomanasikārasampadā* (perfection of wise reflection).
- [8] **Dhammasamādhi** (concentration of the Dhamma) consists of five attributes as follows:
 - 1. *pāmojja* (cheerfulness)
 - 2. *pīti* (rapture)
 - 3. passaddhi (relaxation)
 - 4. *sukha* (happiness)
 - 5. samādhi (concentration; composure of mind).

References

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). 2005. *Dictionary of Buddhism*. Nakhon Pathom: Wat Nyanavesakavan.

Bhikkhu Bodhi (trans.). 1989. *The Discourse on the Fruits of Recluseship: The Sāmaññaphala Sutta and its Commentaries.* Kandy: Buddhist Publication Society.

———— (trans.). 2012. *The Numerical Discourses of the Buddha: A Translation of the Aṅguttara Nikāya*. Boston: Wisdom Publications.

Walshe, Maurice (trans.). 1995. *The Long Discourses of the Buddha: A Translation of the Dīgha Nikāya*. Boston: Wisdom Publications.

บันทึกเรื่องลิขสิทธิ์การแปล

ขอแจ้งไว้เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติต่อไปว่า เนื่องจากหนังสือทั้งปวงของอาตมภาพเป็นงานธรรมทาน เพื่อประโยชน์สุขของ ประชาชน ไม่มีค่าลิขสิทธิ์อยู่แล้ว เมื่อท่านผู้ใดเห็นคุณค่า และมีบุญเจตนานำไปแปลเผยแพร่ ไม่ว่าจะแปลจากภาษาอังกฤษเป็น ภาษาไทย หรือจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่นใด ก็เป็นการช่วยกันเผยแพร่ธรรมบำเพ็ญประโยชน์ให้กว้าง

ผู้ที่ทำงานแปลนั้น ย่อมต้องใช้ความรู้ความสามารถในการที่จะแปล โดยสละเรี่ยวแรงสละเวลามิใช่น้อย ถ้าผลงาน แปลนั้นทำด้วยความตั้งใจ น่าเชื่อถือหรือเป็นที่วางใจได้ ในเมื่ออาตมภาพไม่ถือค่าลิขสิทธิ์ในงานต้นเรื่องนั้นอยู่แล้ว ลิขสิทธิ์ฉบับแปลนั้นๆ ก็ย่อมถือได้ว่าเป็นของผู้แปล ในฐานะเป็นเจ้าของผลงานแปลนั้น โดยผู้แปลดูแลรับผิดชอบคำแปลของ ตน และเป็นผู้พิจารณาอนุญาตเอง ในการที่จะให้ผู้หนึ่งผู้ใดนำฉบับแปลของตนไปดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าจะ พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน หรือพิมพ์จำหน่าย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตามแต่จะเห็นสมควร

ทั้งนี้ สิ่งที่ผู้แปลจะพึงร่วมมือเป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อ ก็คือ ทำการให้ชัด มิให้เกิดความเข้าใจผิดว่า อาตมภาพได้รับ ค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ใดๆ และแจ้งให้อาตมภาพในฐานะเจ้าของเรื่องเดิมได้ทราบทุกครั้งที่มีการตีพิมพ์ และถ้าเป็นไปได้ น่าจะ มอบหนังสือที่ตีพิมพ์เสร็จแล้วประมาณ ๑๐ เล่ม เพื่อเป็นหลักฐานและเป็นข้อมูลทางสถิติต่อไป

- อนึ่ง ผู้แปลอาจแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้ออีก โดยแสดงเจตนาตามความข้อใดข้อหนึ่ง หรือทุกข้อ ต่อไปนี้
- ก) ให้อาตมภาพเจ้าของเรื่องต้นเดิมนั้นก็ตาม วัดญาณเวศกวันก็ตาม พิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ โดยพิมพ์แจกเป็น กรรมทาน
 - ข) ให้อาตมภาพ อนุญาตให้ผู้ใดผู้หนึ่งพิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ เฉพาะในกรณีที่เป็นการพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน
- ค) ให้อาตมภาพก็ตาม วัดญาณเวศกวันก็ตาม อนุญาตให้ผู้ใดผู้หนึ่งพิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ เฉพาะในกรณีที่เป็นการ พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตุโต)

๗ พถศจิกายน ๒๕๕๒

Г

Memorandum on Translation Copyrights

This statement is hereby made to serve henceforth as guidelines [for prospective translators]. As all my books are meant to be gifts of the Dhamma for the welfare and happiness of the people, and are already royalty free, when anyone on seeing their merits wishes, out of good intention, to translate them for publication, whether from English into Thai or from Thai into English or any other language, it is deemed as helping with the promulgation of the Dhamma and furtherance of the public good.

Those working on translation projects must, of necessity, apply their knowledge and ability in their undertakings by putting in no small amount of effort and time. If their translation outputs are produced with attentiveness and are credible or reliable, and since I do not accept any royalties for my source texts, then the respective copyrights of those translations are to be acknowledged as belonging to the translators as proprietors of the translated texts. The translators themselves are to be in charge of and responsible for their own translations, and it is also at their own discretion as they see fit to grant permission to any party concerned to make any use of their translations, whether it be publishing for free distribution as gifts of the Dhamma or publishing for sale, in this country and abroad.

In this connection, what the translators are advised to cooperate to do, as a gesture of courtesy, is to make things clear so as to prevent the misunderstanding that I accept remunerations or any other benefits. They are also requested to notify me, as the original author, every time such a publication takes place. If possible, approximately ten copies of each published work should be given to me as evidence of the publication and for record keeping purposes.

In addition, the translators might further show their generosity by pledging to do any one or all of the following:

- a) allow me, the original author, or Wat Nyanavesakavan to publish the translations for free distribution as gifts of the Dhamma;
- b) allow me to grant permission to any party concerned to publish the translations exclusively in the case of publishing for free distribution as gifts of the Dhamma;
- c) allow me or Wat Nyanavesakavan to grant permission to any party concerned to publish the translations exclusively in the case of publishing for free distribution as gifts of the Dhamma.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto)

November 7, 2009